

SOSIAALITYÖNTEKIJÄN JULKISUUSKUVA MEDIASSA

Diskurssianalyysi Helsingin Sanomien vuoden 2010 artikkeleista

ANU HIRVELÄ
Tampereen yliopisto
Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö
Sosiaalityön pro gradu -tutkielma
Lokakuu 2013

Sisällys

1 Johdanto	1
2 Tutkimustani sivuavia aiempia tutkimuksia	2
3 Median valta ja julkisuuskuvan rakentuminen	
3.1 Joukkoviestimien vaikutusvalta	14
3.2 Joukkoviestimet rakentavat julkisuuskuvaa	16
3.2.1 Sanomalehtitekstit julkisuuden kuvaajana	18
3.2.2 Sanomalehtimedia julkisena keskusteluareenana	20
3.2.3 Mediassa puhumisen valta	21
4 Diskurssianalyysi, kieli ja sosiaalinen konstruktionismi	
4.1 Diskurssianalyysi menetelmänä ja kielen merkitys	22
4.2 Sosiaalinen konstruktionismi diskurssianalyysin perustana sekä diskurssin ja tulkintarepertuaarin muodostuminen	25
5 Tutkimustehtävä	30
5.1 Aineisto ja aineiston keruu	30
5.2 Aineiston analyysi	31
6 Sosiaalityöntekijän julkisuuskuvan rakentumisen erilaiset muodot	34
6.1 Sosiaalityöntekijän tekemättömyyden tulkintarepertuaari	35
6.2 Sosiaalityöntekijän vallankäytön tulkintarepertuaari	43
6.3 Sosiaalityöntekijän kuormittumisen ja vastuullisuuden tulkintarepertuaari	49
6.4 Sosiaalityöntekijän liikaa tekemisen ja puuttumisen tulkintarepertuaari	54
6.5 Sosiaalityöntekijän yhteistyökyvyn tulkintarepertuaari	58
6.6 Sosiaalityöntekijän sukupuolen tulkintarepertuaari	60
6.7 Sosiaalityöntekijän vaikenemisen tulkintarepertuaari	63
6.8 Sosiaalityöntekijän hyödyn tulkintarepertuaari	66
7 Pohdintaa sosiaalityöntekijästä julkisuudessa ja julkisuuskuvasta	68
7.1 Sosiaalityöntekijät puhujina mediajulkisuudessa	70
7.2 Sosiaalityöntekijän julkisuuskuva tutkimuksessani	73
Lähteet	78
LIITE 1	85

Tampereen yliopisto
Kulttuuri- ja yhteiskuntatieteiden yksikkö

HIRVELÄ, ANU: Sosiaalityöntekijän julkisuuskuva mediassa - Diskurssianalyysi Helsingin Sanomien vuoden 2010 artikkeleista

Pro gradu, 77 sivua, 1 liite

Sosiaalityö

Ohjaaja: Arja Jokinen

Lokakuu 2013

Tutkimuksen aiheena on sosiaalityöntekijän julkisuuskuva mediassa. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millaisia tulkintoja rakennetaan sosiaalityöntekijöiden julkisuuskuvasta mediassa. Tarkemmin tutkimuksen aineistona on sanomalehtimedia ja Helsingin Sanomien 2010 vuoden tekstit. Teoreettisena viitekehystenä tutkimuksessa on diskurssianalyysi. Tutkimuksen lähtöoletuksena on, että kielen, puhutun ja kirjoitetun, avulla rakennetaan sosiaalista maailmaa. Kieltä käyttäessään ihmiset osallistuvat sosiaalisen maailman rakentamiseen antamalla sille merkityksiä. Näin ollen lehteen kirjoitetut tekstit ovat rakentamassa sosiaalista todellisuutta, johon on mahdollista päästä sisälle diskurssianalyysin avulla. Korostan tutkimuksessa aineistolähtöisyyttä eli teoreettisilta lähtökohdilta mahdollisimman vapaata tekstin tulkintaa, siinä määrin missä täysin vapaa tulkinta on mahdollista, sillä tutkija on itsekin kulttuurinsa jäsen, joka omaa kokemuksia. Nämä kokemukset taas vaikuttavat siihen, miten tutkija itse rakentaa omia käsityksiään.

Diskurssianalyysiä käyttämällä aineistosta löytyy kahdeksan tulkintarepertuaaria, jotka rakentavat sosiaalityöntekijän julkisuuskuvaa. Tulkintarepertuaarit jakautuvat sosiaalityöntekijän tekemättömyyden, vallankäytön, kuormittumisen ja vastuullisen työntekijän ja sosiaalityöntekijän liikaa tekemisen ja puuttumisen sekä yhteistyökyvyn tulkintoihin että myös sosiaalityöntekijän sukupuolirepertuaariin ja vaikenavan sosiaalityöntekijän tulkintarepertuaariin. Viimeisenä on vielä hyödyn tulkintarepertuaari, viimeisenä ja todellakin tässä tilanteessa myös vähäisimpänä. Tulkinnoista vahvimmin esiin nousevat sosiaalityöntekijän tekemättömyyden ja vallankäytön repertuaarit. Sosiaalityöntekijän tekemättömyyden repertuaarissa rakentuu kuva sosiaalityöntekijästä, jolta ei saa apua, vaikka sitä pyydetäisiin. Vallankäyttäjän tulkintarepertuaarissa sosiaalityöntekijästä rakentuu kuva, jossa hänellä on valtaa päättää palvelunkäyttäjän elämään liittyvistä asioista jopa palvelunkäyttäjää itseään kuulematta. Näitä tulkintoja rakentavat tekstit ovat useimmiten muita tekstejä dramaattisempia. Dramaattiset uutiset taas pysyvät paremmin lukijoiden mielessä juuri niiden aikaansaaman vahvan tunnelatauksen takia. Tutkimuksessa tekemättömyyttä perustellaan usein resurssien puuttumisella. Nämä resurssipuutteet aiheuttavat sosiaalityöntekijän kuormittumisen ja vastuullisuuden tulkintarepertuaarissa ongelmia ja ristiriitoja. Mielenkiintoista on, että sosiaalityöntekijästä syntyy tunnollisen työntekijän kuva vastakohtana tekemättömän sosiaalityöntekijän julkisuuskuvalle. Sosiaalityöntekijä yrittää tukea olemassa olevilla resursseilla avuntarvitsijoita, joita muut viranomaistahot eivät tue.

Sosiaalityöntekijät osallistuvat itse harvoin julkisuuskuvansa rakentamiseen. Onko sosiaalityöntekijöiden hiljeneminen mediassa syy siihen, että sosiaalityöntekijän julkisuuskuva näyttäytyy Helsingin Sanomien teksteissä negatiivispainotteisesti. Sosiaalityöntekijöistä muodostunut negatiivinen julkisuuskuva osoittaa sen, miten tärkeää olisi, että sosiaalityössä irtauduttaisiin hiljaisuuden kulttuurista ja osallistuttaisiin vahvemmin julkiseen keskusteluun. Tosiasia näyttää olevan, että mikäli sosiaalityöntekijät eivät itse rakenna julkista kuvaansa, tekevät sen jotkut muut ja omista tarkoituseristään lähtien.

Avainsanat: sosiaalityöntekijä, diskurssianalyysi, tulkintarepertuaari, julkisuuskuva, media, julkinen puhe, vaikutusvalta

University of Tampere
The School of Social Sciences and Humanities

HIRVELÄ, ANU: Media Image of a Social Worker – Discourse Analysis from the Helsingin Sanomat from the Year 2010 Articles

Pro gradu, 77 pages, 1 appendix

Social work

Supervisor: Arja Jokinen

October 2013

The subject of this research is the media image of a social worker. The aim is to examine what kinds of interpretations are built from social workers in the media. Newspaper is used as a research material, more specifically newspaper texts from Helsingin Sanomat from the year 2010. Discourse analysis is used in the research as a theoretical framework. The central theoretical idea of the research is the assumption that social reality is constructed through language, both spoken and written language. By using language people engage in building their social reality by giving meanings to it. This means that texts written to the newspapers are constructing the social reality by giving meanings to it. Discourse analysis is a way to get inside this social reality. I emphasise in the research an approach that is grounded in the data. This means the theoretically free examination of the texts. This is not totally possible because the researcher is a part of the culture and the social reality which is being examined. The researcher's own experiences influence the way she constructs her own interpretations.

Based on the analysis of the data, eight interpretative repertoires can be found. These interpretative repertoires construct the media image of a social worker. Interpretations of social workers are that they are not doing anything and they use authority on their clients. A social worker is also burdened with work and responsible at it. Then there is the interpretation that the social worker does too much and interferes. There are co-operative interpretative repertoire and the interpretation of the influence gender might have on the social worker's decision making. There is also the silent social workers interpretative repertoire and in the last and certainly the least there is the interpretation of the social worker's help being beneficial. The strongest of the interpretative repertoires are not doing anything and the use of authority. In the interpretation of a social worker not doing anything there is a constructed image of a social worker from who you cannot get help even if you asked. In the authority interpretation there is seen an image of a social worker who has the power to decide the life of a client even without listening to that client. Texts which constructed these kinds of interpretations were usually the most dramatically presented. Dramatic news influence readers minds the most because of the emotions they raise. In the research social workers doing nothing interpretative repertoire is usually justified by the lack of recourses. The shortage of resources burdens the social worker who tries to help the client with the recourses available to the social worker. This constructs an opposite image to the image were the social worker is not doing anything.

Social workers themselves seldom participated to building their media image. This made me wonder was this the reason that social workers were portrayed in the newspaper texts more in a negative than a positive light. This more negative media image points out why it is important that social workers detach themselves from the spiral of silence and participate more in the public discussion about social work and social workers. If social workers do not construct their media image others certainly will and to their own ends.

Keywords: social worker, discourse analysis, interpretative repertoire, media image, media, public discussion, authority

1 Johdanto

Sosiaalityöntekijät toimivat julkisuuden kentässä. Heistä kirjoitetaan aika ajoin lööpeissä, lehtiartikkeleissa ja mielipidekirjoituksissa. Näitä tekstejä tuottavat sekä asiakkaat että muut viranomaiset, asiantuntijat ja asianosaiset. Jämsén (1997) toteaa Sosiaaliturva-lehdessä, että sosiaalipolitiikka ja sosiaalityö ovat julkisuuden kohteita. Tämä tarkoittaa sitä, että sosiaalipolitiikka ja sosiaalityö ovat julkista toimintaa ja täten myös julkisuuden määrittelemiä. Sosiaalityön julkisen toiminnan vuoksi on tärkeää, että sosiaalityöntekijät itse osallistuisivat oman julkisuutensa määrittelemiseen. Julkisuuden määrittelemisen kannalta on tärkeää tietää miten muut yksilöt, kuten palvelunkäyttäjät, viranomaiset, asiantuntijat ja asianomaiset, ovat sosiaalityöntekijän julkisuuskuvan muodostaneet ja millainen on heidän muodostamansa julkisuuskuva.

Tarvainen (2007) painottaa, että sosiaalitoimistosta apua hakeva ei tule sosiaalitoimistoon mieli avoimena vaan sosiaalityön ja sosiaalityöntekijöiden saama julkisuuskuva on muokannut hänen odotuksiaan ennen asiakkuutta. Tällä tarkoitan sitä, että mahdolliset positiiviset tai negatiiviset kokemukset, tarinat, uutiset vaikuttavat siihen odottaako palveluntarvitsija saavansa toivoa ja tukea vai epätoivoa sekä ikuisen leiman sossun asiakkuudesta. Toisaalta sosiaalityöntekijöiden maine riippuu paljolti siitä, kuka julkisuudessa heistä puhuu. Toimittajat voivat kommentoida sosiaalityöntekijöiden toimintaa varsin negatiivisesti. Tällöin sosiaalityöntekijästä voi nousta esiin kuva, jossa hän ei välitä työskennellä asiakkaansa parhaaksi. Sunnarborgin (2007) mielestä sosiaaliala on julkisuudessa usein altavastaajana, sillä negatiiviset uutiset ylittävät uutiskynnykset helpommin kuin positiiviset tai neutraaleimmat uutiset. Hänen mukaansa tämä ei välttämättä ole huono asia. Tällä Sunnaborg (2007) tarkoittaa sitä, että mikäli epäkohdista ollaan tietoisia, voidaan niihin helpommin puuttua.

Tutkimukseni tarkoituksena on tuoda julki, millainen kuva sosiaalityöntekijästä rakentuu sanomalehden sivuilla. Aihe on mielestäni kiinnostava juuri siitä syystä, että sosiaalityön palveluita tarvitseva ei tule sosiaalitoimistoon blankkona tauluna vaan hän omaa kokemuksia, mielikuvia, ajatuksia, tunteita ja tarpeita. Palveluntarvitsija voi olla hermostunut, pelokas, jännittynyt tai positiivisen odottava riippuen siitä mitä hän on mahdollisesti kuullut, nähnyt tai lukenut sosiaalityöntekijöistä. Olen samaa mieltä Moksusen (1991, 52, 189) kanssa siitä, että julkisuus, julkisuustyö ja imagot eivät ole sosiaalityön käytäntöä ajatellen abstrakteja, käytännöstä erillään olevia ajatuksia, vaan niillä on merkitystä myös arjen sosiaalityöhön. Sosiaalityöntekijän

julkisuuskuva vaikuttaa ihmisten käsitykseen sosiaalityöstä ja sosiaalityöntekijöistä. Julkisuuden kautta voidaan määritellä työkäytäntöihin liittyviä asioita, mutta sillä voidaan vaikuttaa myös siihen kenestä tulee sosiaalipalvelujen käyttäjä ja kuka jää mahdollisesti mielikuviensa takia palveluiden ulkopuolelle. Huono julkisuus voi täten syrjäyttää ihmisiä palveluverkosta, kun taas hyvä julkisuus voi toimia turvana kriisiytyvässä tilanteessa (Moksunen 1991, 14). Julkisuus ja sen luomat mielikuvat taas vaikuttavat siihen, millainen vuorovaikutussuhde sosiaalityöntekijän ja palvelunkäyttäjän välille muodostuu (Jämsén 1997). Kaiken lisäksi se, millainen julkisuuskuva sosiaalityöntekijöistä muodostuu vaikuttaa mediaa seuraavaan yleisöön, myös sellaiseen, joilla on päätösvaltaa sosiaalityön tarvitsemiin resursseihin. Mikäli sosiaalityö ei pysty vakuuttamaan päättäjiä tarpeellisuudestaan, on se helppo sivuuttaa tehtäessä päätöksiä resursseista (ks. esim. Puonti 2004). Lisäksi sosiaalityöntekijöiden julkisuuskuva liittyy siihen, miten ala houkuttelee uusia ammattilaisia ja miten tällä tavoin voidaan turvata pätevien työntekijöiden saaminen.

Sosiaalityöntekijöiden tulisi olla tietoinen ammattiryhmästään olevista mielikuvista jo siitäkin syystä, että näitä mielikuvia olisi mahdollista avata, muokata ja muuttaa. Julkisuuskuvan voidaan myös todeta vaikuttavan mielikuvien lisäksi yleisön asenteisiin sosiaalityötä ja sosiaalityöntekijöitä kohtaan. Seuraavissa kappaleissa tulee ilmi, että negatiiviset asiat olivat positiivisia asioita useammin artikkeleiden, lehtijuttujen ja mielipiteiden aiheina. Kirjoittajina toimivat yksittäiset ihmiset, toiset ammattilaiset, poliitikot, toimittajat ja muut asianosaiset sekä joskus, harmittavan harvoin, myös sosiaalityöntekijät itse.

2 Tutkimustani sivuavia aiempia tutkimuksia

Sosiaalityön ja sosiaalityöntekijöiden julkisuuskuva on aiemmin kiinnostanut vain harvoja tutkijoita (ks. esim. Metteri & Rauhala 1993; Mutka 1998), mutta 2010 luvulle tultaessa sosiaalityön ja työntekijöiden julkisuuskuvaa on alettu pitämään tärkeänä ja siihen on alettu kiinnittää enemmän huomioita, erityisesti pro gradu -tutkielmia on alkanut kertyä aiheen ympärille. Tutkijoiden kiinnostus 2000-luvulla on kohdistunut myös sosiaalityöntekijöiden omiin mielikuviin sosiaalityöntekijöiden julkisuuskuvasta muun muassa Petrelius (2003, 94) on tutkinut sosiaalityöntekijöiden kuvauksia ja muistoja julkisista vuorovaikutustilanteista sekä heidän toiminnastaan näissä tilanteissa. Tein myös kandidaatin tutkielmani sosiaalityöntekijän julkisuuskuvasta, mutta vain muiden kuin sosiaalityöntekijöiden itsensä kuvaamana ja vuoden 2008 artikkeleista. Tällöin aihetta ei ollut paljoakaan tutkittu, joten on mielenkiintoista ja jopa innostavaa

nähdä, että sosiaalityön ja työntekijän julkisuuskuvaa on alettu tutkia enemmän. Näyttää siltä, että sosiaalityöntekijän julkisuuskuvan ymmärretään nykypäivänä olevan tärkeä aihe, joka tulisi huomioida ja sitä tulisi myös ymmärtää, jotta siihen pystytään vaikuttamaan. Seuraavaksi esittelen omaa tutkimustani sivuavia tutkimuksia. Olen valinnut ne lähinnä oman mielenkiintoni pohjalta, mutta myös siitä syystä, että ne ovat jossain määrin vaikuttaneet oman pro gradu -työni pohdintaan.

Metteri ja Rauhalan (1993) työntekijöille järjestetyn kirjoituskilpailun pohjalta kootussa Sosiaalialan töissä -kirjassa, erilaisissa sosiaalialan tehtävissä olevat työntekijät kertovat työn arjesta omasta näkökulmastaan. Rauhala (1993, 9) toteaa sosiaalialan työn olevan pääasiassa asiakastyötä, johon sisältyy palvelua, huolenpitoa, neuvontaa, hoivaa, ohjausta ja kasvatusta. Myös kirjoituskilpailun tekstien mukaan sosiaalialan työ on valtaosin asiakaspalvelutyötä, joka koostuu ihmissuhteista, joita työntekijät ja asiakkaat keskenään muodostavat. Metteri ja Rauhala (1993, 31) tuovat esille sen miten erilaiset tunteet tulivat esiin kirjoituksissa. Sosiaalialan työ sisältää jännitteitä, kiintymystä ja luopumista sekä ennen kaikkea arkipäivässä tuttuja tunteita (ks. Metteri 2013). Omassa tutkimuksessanikin tunteet tulivat voimakkaasti esille. Sosiaalityötä voidaan mielestäni kuvata puuttumisena ihmisten jokapäiväiseen elämään. Tähän puuttumiseen vastataan usein tunteellisesti. Tutkimuksessani tuli esille, että erityisesti esimerkiksi sosiaalityöntekijän koettuun tekemättömyyteen liittyi monenlaisia palvelunkäyttäjien kokemia tunteita, kuten epätoivoa, turhautumista ja uupumusta. Sosiaalialan töillä on vanhoja historiastaan juontuvia negatiivisia leimoja ja työlle lyödään myös koko ajan uusia leimoja. Metteri ja Rauhala (1993, 137) mainitsevatkin joidenkin kirjoituskilpailun kirjoittajien kokeneen, että sosiaalialan töissä taistellaan tuulimyllyjä vastaan. Mielestäni nämä tuulimyllyt ovat nykyisin muun muassa resurssien karsintaa säästämisen nimissä, sillä edelleen ”sosiaalialan työstä osa on paikkaamassa yhteiskunnan muiden järjestelmien puutteita” (Metteri & Rauhala 1993, 137.)

Ulla Mutka (1998) on tutkinut sosiaalityöntekijöiden hiljaisuuden kulttuuria. Tutkimuksessaan Mutkan (1998, 15) tarkoituksena oli selvittää, miten sosiaalityön asiantuntijuus pystyy määrittymään uudelleen modernissa hyvinvointivaltiossa 1990-luvun murrostilanteessa. Sosiaalityöntekijän on vastattava yhteiskunnallisen murroksen mukanaan tuomiin ongelmiin ja haasteisiin. Ongelmiin ja haasteisiin, jotka syntyvät ihmisten jättäessä vakiintuneita käytäntöjään vaihtaakseen nämä uusien elämäntapojen, valintojen ja mahdollisuuksien takia. Nämä taas aiheuttavat epävarmuutta, riskitilanteita, avuntarvetta ja jopa ongelmia. Millaisia muutosvaatimuksia nämä saavat aikaan sosiaalityöntekijän asiantuntijuudessa? Mutkan (1998, 16) mielestä yhteiskunnan muutoksen muodot on mahdollista löytää haastattelemalla osaavia

sosiaalityöntekijöitä sekä etsimällä sosiaalityön arkikäytäntöjä. Näin on mahdollista löytää niitä murtumakohtia, joissa ihmiset ovat jättämässä vanhan elämäntätönsä siirtyäkseen uuteen toimintaan, jolla on omat mahdollisuutensa tai riskinsä. Mutka (1998, 16) on kiinnostunut siitä, miten kyseiset murrokset ja siirtymät tulevat esiin sosiaalityöntekijöiden arkisessa työssä sekä siitä millaisia haasteita ne luovat. Kiinnostuksen kohteena on myös se, millaisissa tilanteissa sosiaalityön asiantuntijat itse kokevat neuvottomuutta, epävarmuutta tai ahdistusta kohdatessaan ihmisten elämään liittyviä uusia asioita. Millaiset ovat sosiaalityöntekijöiden asiantuntijuuteen ja sen määrittelyyn liittyvät kysymykset, joita heidän tulisi ratkaista ennen kuin pystyvät kohtaamaan myöhäismodernin yhteiskunnan uudet sosiaaliset ongelmat? (Mutka 1998, 17.) Tutkimusta varten Mutka (1998, 24) haastatteli yhdeksäntoista pitkään sosiaalityötä tehnyttä ja työtovereidensa arvostamaa sosiaalityöntekijää. Mutka (1998, 67) toteaa tutkimuksessa, miten hänen haastattelemansa sosiaalityöntekijät kokivat nykytilanteessa turhauttavaksi sen, miten säästöt vaikuttivat heidän asiakkaitensa elämään, ilman että nämä pystyivät vaikuttamaan sosiaalityön suuntaamiseen tai sen painopistealueiden asettamiseen. Sosiaalityöntekijät kaipasivat talouden hallintaan liittyvää koulutusta, sillä osa haastatelluista koki, että 1990-luku toi mukanaan tarpeen hallita ammatillisen toiminnan taloudellisia ehtoja ja mahdollisuuksia. (Mutka 1998, 54-57.) Mielestäni on mielenkiintoista, että olemme jälleen vai pitäisikö sanoa edelleen samassa tilanteessa. Sosiaalityön palveluja käyttävillä ja osaksi myös sosiaalityöntekijöillä itsellään on vähäisessä määrin mahdollisuutta vaikuttaa työhönsä liittyviin taloudellisiin resursseihin. Nyky-yhteiskunnassa sosiaalityön ajatellaan olevan enemmänkin kuluerä kuin kannattava sijoitus. Rakenteellinen sosiaalityö puhuttaa monia sosiaalialalla toimivia, mutta sen toteutus ontuu, sillä harvalla työntekijällä on varattuna aikaa yhteiskunnallisella tasolla vaikuttamiseen.

Sosiaalityössä vallitsevasta hiljaisuudesta Mutka (1998, 127) toteaa, että yleisessä keskustelussa hiljaisuuden syyksi asetetaan usein byrokratia, kohtuuttomasta työpaineesta johtuva kiire, väsymys, pätkittäiset työsuhteet ja vaitiolovelvoitteet. Keskustelun ulkopuolelle jää kuitenkin näkökanta, jossa sosiaalityöstä jää puuttumaan yhteisesti jaettu kokemustieto. Tämä puute voi Mutkan (1998, 128) mielestä vaikeuttaa jokapäiväistä työntekoa, mutta se on hänen mukaansa hinta joka professionaalituneesta sosiaalityöstä on pitänyt maksaa. Tällä tarkoitetaan sitä, että sosiaalityön professionaalitumisen aikana oli tärkeää erottaa oikea tieto väärästä. Tällä Mutka (1998, 168) tarkoittaa kokemuksellisen perinteen, työssä kehittyvien ”mutu”-tuntumien jakamisen menettämistä. Mutka (1998, 184) ehdottaa, että tieteellistä tietoa täydentämään tulisi hyväksyä pitkän koulutuksen kehystämä kokemustieto. Kokemustiedon avulla on mahdollista luoda uusia näkökulmia tai avartaa jo olemassa olevia. Olen samaa mieltä Mutkan kanssa siitä, että

työyhteisössä kertyvän tiedon jakaminen on tärkeä resurssi sosiaalityössä. Mutta koen tärkeäksi myös sen, että sosiaalityöntekijät osallistuisivat enemmän julkiseen keskusteluun. Sosiaalityöntekijöillä on tietoa ihmisten arjessa selviytymisestä, huono-osaisuuden monista kasvoista sekä niiden yhteiskunnallisista tekijöistä kuten työttömyyden ja laman vaikutuksesta (Mutka 1998, 127). Tämä tieto olisi hyvä tuoda myös yleisempään tietoon, erityisesti sellaisten henkilöiden käytettäväksi, joilla on valtaa päättää resursseista. Pidän omaa tutkimustani tärkeänä sen takia, että sen kautta on nähtävissä, miten sosiaalityöntekijät kuvataan sanomalehtimediassa, millaisina heidät nähdään julkisessa keskustelussa ja tämä taas voi saada sosiaalityöntekijät osallistumaan enemmän julkiseen keskusteluun. Sosiaalityöntekijöiden on myös tällöin mahdollista ottaa kantaa siihen, onko julkisuuskuva heidän mielestään oikeanlainen vai olisiko siinä jotain uudelleen rakennettavaa. Tämä uudelleen rakentaminen on mahdollista vain mikäli sosiaalityöntekijät avaavat työtään ja menetelmiään tuoden niitä tutummaksi yleisölle.

Kuten kappaleen alussa totesin sosiaalityön ja sosiaalityöntekijöiden näkyminen mediassa on alkanut kiinnostamaan tutkijoita ja alan opiskelijoita aiempaa enemmän. Pro gradu tutkielmia sosiaalityön näkymisestä mediassa on julkaistu muun muassa lastensuojelun osalta. Laura Eskasen (2007) pro gradun aiheena oli lastensuojelun sosiaalityön määrittäminen julkisessa keskustelussa. Kyseessä on diskurssianalyttinen tutkimus lastensuojelun sosiaalityöstä käytävästä keskustelusta Helsingin Sanomissa, Savon Sanomissa ja Länsi-Savossa. Tampereen yliopistossa omaa aiheitani sivuavia graduja on tehty muutamia kuten esimerkiksi Reetta Peltonen (2008) ja Kaisa Lepola (2008). Reetta Peltonen (2008) on tehnyt gradun sosiaalityön mielikuvista, lähinnä työn vetovoimaisuudesta, siitä miten lukiolaiset näkevät sosiaalityön mahdollisena ammattina. Peltosen tutkimukseen osallistui 88 lukiolaista kolmesta lukiosta, josta kaksi sijaitsi Tampereella ja yksi naapurikunnassa. Lukiolaiset kirjoittivat tutkimuksessa tarinan siitä, millaista heidän mielestään olisi olla sosiaalityöntekijä. Peltosen (2008) mielestä ennakkoluulot, sosiaalityöntekijöiden huono julkisuuskuva ja tiedon puute vaikuttivat siihen, etteivät nuoret kokeneet sosiaalityöntekijän ammattia omaksi uravalinnakseen. Nuorten kirjoituksissa sosiaalityö sekoitettiin myös muihin kuten lastentarhanopettajan ammattiin. Sosiaalityön ei myöskään kaikissa teksteissä tiedetty olevan yliopistossa opiskeltava aine ja niissäkin joissa asia tiedettiin, sosiaalityöntekijäksi ajateltiin valmistuvan opiskelemalla psykologiaa, kasvatustieteitä tai sosiaalipsykologiaa. (Peltonen 2008, 28-29.) Peltosen (2008, 37-39) tutkimuksessa ne nuoret, jotka olivat kiinnostuneet sosiaalityöntekijän ammatista, kuvasivat työtä raskaaksi, mutta palkitsevaksi. Sosiaalityöhön ajateltiin hakeutuvan ihmisiä, joille auttamisenhalu oli palkkausta tärkeämpää. Sosiaalityön koetaan olevan merkityksellistä ja antoisaa. Sosiaalityöntekijä auttaa asiakasta ratkaisemaan ongelmia

keskustelemalla hänen kanssaan. Ne nuoret, jotka eivät tarinoissaan kokeneet sosiaalityötä omaksi alakseen, kuvasivat sosiaalityöntekijän ammattia kutsumusammattiksi, joka ei sovellu kaikille. Työn koettiin olevan kiireistä, henkisesti raskasta sekä byrokraattista ja paperitöiden määräämään. Sosiaalityön nähtiin nuorten kirjoituksissa kärsivän myös resurssipulasta ja palkkausta pidettiin alhaisena. Tutkimuksessa tarinoillaan mukana olleet nuoret kokivat, etteivät tienneet itse ammatista paljoakaan. (Peltonen 2008, 44-46.) Peltonen (2008, 57) pohtiikin onko yhteiskunnallinen keskustelu, johon vuonna 2006 sisältyi naisten matalapalkka-aloihin liittyviä kannanottoja, vaikuttanut nuorten mielikuviin. Mikäli mediassa liikkuneet keskustelut eivät ole vaikuttaneet, niin mistä mielikuva palkkauksesta mahdollisesti on syntynyt? Mielenkiintoista oli myös se, että nuoret näkivät sosiaalityön yhteiskunnalle tärkeänä, mutta yhteiskuntaa kritisoitiin toimimattomuudesta sekä sen vähäisestä panostuksesta sosiaalityöhön. Tarinoissa kuvattiin yksittäisten sosiaalityöntekijöiden toivottomuutta heidän yrittäessään muuttaa asioita parempaan suuntaan (Peltonen 2008, 47.) Peltonen (2008, 54) on sitä mieltä, että tv ja media vaikuttavat nuorten mielikuviin sosiaalityöstä, myös heidän vanhempiansa välityksellä jo siitäkin syystä, että sanomalehtien artikkelit käsittelevät usein sosiaalityön negaatioita kuten toimeentulotuen jonoja tai lastensuojelun toimenpiteitä. Lukiolaiset nuoret taas kuvasivat tarinoissaan sosiaalityöntekijää ”rahalippaaksi” tai ”pummien auttajaksi”.

Jyväskylän yliopistossa Satu Naskisen (2010) tutkimus on diskurssianalyysi Helsingin Sanomien artikkeleista ja mielipidekirjoituksista vuodelta 2006, 2007 ja 2008. Tutkimus keskittyy uuteen lastensuojelulakiin ja sen tarkoituksena oli selvittää Helsingin Sanomissa käytyä julkista keskustelua uudesta lastensuojelulaista sekä saada selville millaisia ovat uutta lastensuojelulakia koskevat diskurssit. Tutkimus koostui 111:stä lastensuojelulain uudistusta koskevasta uutisartikkelista ja mielipidekirjoituksesta kolmen vuoden ajalta. Tutkimuksen tarkoituksena oli myös selvittää ketkä osallistuivat keskusteluun ja keskusteluun liittyvät puheenaiheet. Naskisen (2010, 8) tutkimuksessa Helsingin Sanomien uutisartikkelit ja mielipidekirjoitukset uudesta lastensuojelulaista käsitetään julkisuuden tuottamiksi rakennusaineiksi aiheesta käytävälle laajemmalle julkiselle keskustelulle ja siitä seuraaville kansalaisten mielikuville uudesta lastensuojelulaista. Naskinen (2010, 5) toteaa, että uudesta lastensuojelulaista käyty julkinen keskustelu on vaikuttanut sosiaalityön julkisuuskuvaan. Hän on sitä mieltä, ettei tämä ole yhdentekevää, sillä poliitikot ja muut päättäjät seuraavat mediaa. Täten media muokkaa heidän mielipiteitään yhteiskunnallisista asioista ja ilmiöistä. Tämä mielipide taas voi vaikuttaa siihen, miten päättäjät tekevät resurssihin liittyviä valintoja. (Naskinen 2008, 64). Naskisen (2008, 75) aineistossa olevista artikkeleista muodostui neljä diskurssia, jotka hän nimesi resurssi-, oikeusturva,

mahdollisuus- ja puutteellisuusdiskursseiksi. Resurssidiskurssissa tuli esiin huoli kaikenlaisten resurssien riittämättömyydestä. Siinä myös painotettiin resurssien lisäämistä. Syynä tähän oli huoli siitä, ettei lastensuojelulakia voida käytännössä toteuttaa, ellei sosiaalityöhön lisätä pikaisesti resursseja. Uuden lastensuojelulain velvoitteiden nähtiin aineistossa pahentavan jo olemassa olevaa resurssipulaa niin sosiaalitoimessa kuin hallinto-oikeudessakin. Yksi syy tähän oli se, että pula pätevistä sosiaalityöntekijöistä nähtiin uhkana oikeusturvan toteutumiselle kuntatasolla (Naskinen 2008, 85). Naskisen saama kuva on lähellä oman tutkimukseni kuvaa resurssien riittämättömyyttä rakentavasta puheesta. Naskisen (2008, 79) tutkimuksen artikkeleissa pula pätevistä sosiaalityöntekijöistä näkyi ympäri maata lähinnä siten, että sosiaalityöntekijän virkaa hoiti useassa kunnassa epäpätevä työntekijä. Omassa tutkimuksessani huomio kiinnittyi sosiaalityön kuormittavuuteen ja vastuulliseen työntekijään, jossa sosiaalityöntekijä kuvattiin muun muassa ylityöllistettynä ja uupuvana. Naskinen (2008, 81) on samoilla linjoilla omassa tutkimuksessaan, jossa hän toteaa, miten resurssidiskurssissa keskusteltiin sosiaalityöntekijän mahdollisesta uupumuksesta, joka voi syntyä resurssien vähäisyyden ja liiallisen työn kuormittavuudesta. Sosiaalityöntekijät eivät hänen tutkimuksensa artikkeleiden mukaan jaksa olla työssään eläkeikänsä asti, sillä muun muassa liian suuret asiakasmäärät suhteessa työn tavoitteisiin muodostavat uhkan lastensuojelussa työskentelevien uupumiselle. Myös Naskinen (2008, 107) tuo esiin sosiaalityöntekijöiden vähäisen osallistumisen julkiseen keskusteluun, vain kuudessa prosentissa artikkeleista oli puhujana sosiaalityöntekijä, kaikista puhujaryhmistä kolmanneksi hiljaisempana. Aktiivisimpia olivat kuntien johtavan tason työntekijät sekä yhteistyötahojen ja järjestöjen edustajat. Seuraavana olivat kansalaiset ja heidän etujaan ajavat järjestöt sekä lainsäädännön asiantuntijat. Naskisen (2008, 121-122) kiinnostuksen kohteena olivat julkisuuden lajit sekä uudesta lastensuojelulaista mediassa keskustelleet henkilöt ja tahot. Oma mielenkiintoni ei kuitenkaan kohdistu niinkään siihen, miten julkisuus itsessään rakentuu tai siihen miten julkinen kuva muodostuu, vaan siihen millainen julkinen kuva sosiaalityöntekijöistä rakentuu sanomalehtimediassa.

Piironen (2005, 15) toteaa, että monet sosiaalityöntekijät pitävät itseään köyhien ja huono-osaisten viimesijaisina tukijoina yhteiskunnassa niin marginaalissa roolissa, eivätkä täten uskoneet saavansa ääntänsä kuulumaan yhteiskuntapoliittisessa päätöksenteossa. Vaikka sosiaalityöntekijöillä oli paljon kertynyttä tietoa sosiaalityöstä, sen kehittämismahdollisuuksista tai uhkakuvista, eivät he useinkaan olleet valmiita Piironen (2005, 15) sanojen mukaan ”taistelemaan” sosiaalityön puolesta. Työskentely marginaaliryhmien, niin sanotusti syrjäytyneiden parissa, lyö leimaa myös sosiaalityöhön itseensä ja sosiaalityön koetaankin ammattina ja palkkatyönä olevan marginaalin

asemassa. Muuttaakseen tätä mielikuvaa, on sosiaalityöntekijöiden saatava kokemusperäinen tietonsa näkyviin niille päätöksentekijöille, joilla on mahdollisuus toimia muutoksentehtäjinä (Piironen 2005, 12). Piironen (2005, 12) toteaa sosiaalityön olevan poliittista muun muassa siinä, miten sosiaalityöntekijä asemoituu palveluntarvitsijaan nähden, mutta myös sitä miten sosiaalityöntekijät ja päättäjät suhtautuvat toisiinsa. Päätöksentekijöillä voi olla hyvinkin maallikkomainen näkemys sosiaalityöstä, jolloin sosiaalityöntekijöiden kokemusasiantuntijuus jää piiloon. Päätöksentekijöiden mielikuva perustuu lähes aina ulkopuolisiin havaintoihin sekä luuloihin siitä millainen sosiaalityön arki käytännössä sekä käytäntöihin liittyvistä toimintatavoista ilman suoraa tietoa palveluntarvitsijoiden ongelmista tai sosiaalityöntekijöiden asiakas- ja palvelutyössä käyttämistä ja soveltamista menetelmistä. (Piironen 2005, 13.) Piironen tutkimus kohdistui 1990-luvulla työskennelleiden sosiaalityöntekijöiden tulkintoihin asiakastyöstä Suomessa. Piironen (2005, 174) toivoo, ettei 1990-luvun laman tapainen epävarmuuden kehä enää palaa sosiaalityöhön. Lähtökohtana sosiaalityön kehittämiseksi on sosiaalityöntekijän ääni, sen kuuluville saaminen sekä kuunteleminen. Tarvitaan poliittisia päättäjiä, jotka ovat valmiit tukemaan päätöksillään sosiaalityön jatkuvaa kehittämistä.

Lepola Kaisa (2008) on tehnyt narratiivisen tutkimuksen sosiaalityöntekijöiden omista kertomuksista eli siitä, miten sosiaalityö on vaikuttanut heidän identiteettiinsä gradussa "Jos en olisi sosiaalityöntekijä, mitä olisin?" Lepolan (2008, 1) mukaan sosiaalityö on sen luonteinen työ, ettei se voi olla vaikuttamatta työntekijän tapaan nähdä itsensä ja elämänsä. Tutkimukseen osallistui yhdeksän sosiaalityöntekijää sosiaalityön eri sektoreilta. Tutkimukseen osallistuneilla oli vähintään viiden vuoden kokemus sekä muodollinen pätevyys. Lepola (2008, 3) toteaa tutkimuksessaan, miten sosiaalityöntekijöiden uupuminen, kasvava työpaine, asiakkaiden elämäntilanteiden moniongelmaistuminen ja pätevien työntekijöiden puute ovat ajankohtaisia asioita. Siksi hän pitääkin tärkeänä, että sosiaalityöntekijät itse pääsevät kuvailemaan työtään sekä sen tuomia vaikutuksia jokapäiväiseen elämäänsä ja identiteettiinsä. Lepola (2008, 41) kuvaa tätä "äänen" antamiseksi sosiaalityöntekijöille. Aineistosta hän laati narratiivisen juonirakennepohjaisen analyysin, jossa työntekijöiden haastattelut muodostavat kolme kertomusta. Näistä fiktiivisesti rakentuneista kertomuksista on löydettävissä samanlaisia asioita, kuvauksia ja työtehtäviä, jotka ovat vaikuttaneet haastateltavien identiteettiin. (Lepola, 2008, 45.) Lepolan (2008, 61) tutkimustuloksista käy ilmi, että haastatellut sosiaalityöntekijät kokevat sosiaalityössä toimimisen tuoneen sosiaalisia valmiuksia olla kosketuksissa muihin ihmisiin, tietoa yhteiskunnan rakenteista. Haastatellut kokivat, että sosiaalityössä ollaan kosketuksissa ihmisyyden ja elämän äärimmäisten ja perimmäisten kysymysten kanssa. Lepola (2008, 71) on sitä mieltä, että hänen tutkimustensa tuloksista voi

päätellä, että sosiaalityö vaikuttaa työntekijän identiteettiin, arvoihin ja arkisen elämän perusasioihin kuten lastenkasvatukseen ja ihmissuhteisiin. Oma tutkimukseni tarkastelee sosiaalityöntekijöiden julkisuuskuvaa, lähinnä sitä miten muut ovat sitä rakentaneet. Artikkelit julkisuuskuvan rakentumisesta on otettu Helsingin Sanomien 2010 vuoden lehdistä. Syy siihen, miksi julkisuuskuva rakentuu lähinnä muiden kuin sosiaalityöntekijöiden kuvaamana ei ole se, etten olisi ottanut sosiaalityöntekijöiden kirjoittamia artikkeleita tai artikkeleita, joissa he muuten ovat toimijoina mukaan tutkimukseen, vaan siinä, ettei kyseisen kaltaisia artikkeleita ollut kovin paljoa. Sosiaalityöntekijät rakensivat omaa julkisuuskuvaansa Helsingin Sanomissa huomattavasti muita ryhmiä vähemmän.

Saarinen, Blomberg ja Kroll (2012) laatimassa artikkelissa tutkitaan Pohjoismaiden sosiaalityöntekijöiden työn kuormittavuutta sekä työhön kohdistuneita ristiriitoja. Artikkelissa aineistona on käytetty pohjoismaista kyselyaineistoa. Suomessa kysely tehtiin syksyllä 2007 ja siihen osallistui 2078 sosiaalialan työntekijää. Tarkemmin määriteltynä tutkimus paneutui siihen, onko Pohjoismaiden sosiaalityöntekijöiden välillä eroja kuormittavuuden ja työn ristiriitaisten kokemusten välillä. Erityisesti haluttiin verrata Suomen tilannetta muihin Pohjoismaihin. Lisäksi selvityksen kohteena oli se, mitkä yksilötason tekijät selittäisivät maiden välisiä eroja kuormituksen ja työn ristiriitaisten kokemusten osalta koko aineistossa. Mielestäni mielenkiintoista oli, että tutkimuksen mukaan suomalaisilla sosiaalityöntekijöillä oli muiden Pohjoismaiden työntekijöihin verrattuna eniten työkokemusta, mutta Suomessa useammilla vastaajista ei ollut sosiaalityöntekijän koulutusta kuten vaikkapa Tanskassa lähes kaikilla oli tarvittava koulutus. Suomessa (ja Tanskassa) myös työskenteli toimeentulotuessa huomattavasti suurempi osa vastaajista kuin Norjassa tai Ruotsissa. Saatujen tulosten mukaan sosiaalityöntekijät olivat Suomessa kuormittuneempia kuin muissa Pohjoismaissa. Saarinen, Blomberg ja Kroll (2012) uskovat, että tähän vaikutti se, että Suomessa julkisen sosiaalisektorin resurssit ovat muita Pohjoismaita pienemmät. Toimeentulotuessa ja lastensuojelussa työskentelevät suomalaiset sosiaalityöntekijät ovat kaikkein kuormittuneimpia. Suomalaisista vähiten kuormittuneet sosiaalityöntekijät ovat terveydenhuollossa ja sairaanhoidossa työskentelevät. Sektoreista toimeentulotuessa koettiin myös voimakkaimmin ristiriitoja. Saarinen, Blomberg ja Kroll (2012) ajattelevat sen johtuvan siitä, että siellä on niin kova kiire, ettei asiakkaiden tilanteisiin ehditä paneutua riittävästi. Tällöin sosiaalityö itsessään jää vähäiseksi. Tutkijat toteavat, että tulosten perusteella suomalaiset sosiaalityöntekijät ovat erittäin kuormittuneita ja kokevat työssään useita ristiriitoja. He kokevat, että yksi syy tähän on se, että Suomessa sosiaalityötä tehdään pienin resurssein muun muassa useissa kunnissa taloudellinen tilanne on heikko ja resursseista on jatkuvasti pulaa. Suomalaista sosiaalityötä rasittaa myös

työntekijäpula, erityisesti tämä kohdistuu kunnalliseen sosiaalityöhön. Tätä resurssipulaa on yritetty sitten paikata palkkaamalla epäpäteviä sijaisia. Tämä kuitenkin voi osaltaan myös lisätä kuormittavuutta, sillä pätevät voivat joutua ottamaan viime sijassa enemmän vastuuta muun muassa lastensuojelussa. Poliittikkamuutokset, köyhyiden lisääntyminen ja pitkittyminen ovat myös osaltaan vaikuttamassa sosiaalityöntekijöiden kuormittumiseen. Myös omassa tutkimuksessani tulee esiin sosiaalityöntekijöiden työn kuormittavuus sekä myös työn vastuullisuus, joka voi osaltaan lisätä kuormittumista ja ristiriitoja. Tällä tarkoitan sitä, että ristiriidat voivat lisääntyä, mikäli vastuullisella työntekijällä ei ole mahdollisuutta toimia työssään toiveidensa mukaan.

Sunnaborg (2007) tutki vuonna 2007 uutispäälliköiden ja toimittajien mielikuvia sosiaalialasta. Hän haastatteli 16 toimittajaa tutkimustaan varten. Heidän mielestään sosiaaliala on laaja ja näin ollen vaikeasti hahmotettava. Sosiaalialan palveluja on vaikea hahmottaa ja usein ne mielletään vain marginaaliryhmiin kuuluvien, muiden ihmisten, palveluiksi. Toimittajat myös sekoittivat sosiaalialan palvelut terveydenhuollon ja Kelan tarjoamiin palveluihin. Jos taas käännetään katse lukijoihin ja heidän kirjoittamiinsa juttuihin kuten mielipiteisiin muun muassa Ridell (2000, 82) tarkasteli journalismiin liittyvässä tutkimuksessaan Tampereen asuinlähiön Hervannan asukkaiden suhtautumista osaansa lukijoina. Ridellin tutkimuksen taustaolettamus on, että joukkoviestintä saa mielensä ja merkityksensä ihmisten päivittäisessä toiminnassa. Välineenä tutkimuksessa käytettiin laadullista teemahaastattelua, sillä tämä tutkimusmenetelmä antaa haastateltaville mahdollisuuden kertoa itse, mitkä asiat he kokevat tärkeiksi sekä antaa niistä omakohtaisia käsityksiä. Tutkimusta varten haastateltiin 55 Hervannassa asuvaa henkilöä. Ridellin (2000, 134) tekemän haastattelututkimuksen mukaan yleisönosastolle kirjoittamisen halu viriää usein henkilökohtaisesta tuohtumuksesta, Ridell epäilee syyn olevan omaan kokemukseen liittyvä koettu epäkohta, esimerkiksi julkisen palvelun toimimattomuus. Yleisönosastoa ei kuitenkaan haastattelututkimuksessa koettu paikkana, jossa voitaisiin käydä vakavasti otettavaa mielipiteiden vaihtoa. Haastateltavien mukaan sillä oli lähinnä viihdearvoa. (Ridell 2000, 137.) Toimittajat voivat jopa vähätellä yleisönosastoa, joka ei heidän mukaansa varsinaisesti ole journalismia, kun taas lukijat suhtautuvat näihin ”vertaiskirjoittajiinsa” inhohimoisemmin kuin arvovaltaisten tahojen käymään keskusteluun (Ridell 2000, 133). Mielenkiintoista tämä on mielestäni siitä syystä, että näin ollen yleisönosaston mielipidekirjoituksilla voi olla jopa suurempi vaikutus ihmisten mielikuviin, kuin uutisartikkeleilla, jos mielipidekirjoituksiin suhtaudutaan tunteellisemmin kuin uutisartikkeleihin.

Suosittu tutkimuksen kohde on sosiaalityöntekijöiden julkisuuskuvan tutkiminen fiktiivisessä maailmassa kuten elokuvissa ja televisiosarjoissa (ks. esim. Freeman & Valentine 2004; Gibelman 2004; Henderson & Franklin 2007). Freeman ja Valentine (2004) ovat sitä mieltä, että fiktiivisen maailman antava kuva vastaa todellisuutta, sillä populaarikulttuuria motivoi dominoivan yhteiskunnan status quon ylläpitäminen. Tämä tarkoittaa sitä, että media haluaa tarkoituksella vahvistaa yhteiskunnassa olevia dominoivia mielikuvia kuten sukupuolesta, rodusta tai sosiaaliekonomisesta asemasta. Heidän tutkimissaan elokuvissa sosiaalityöntekijä esitettiin usein epäpätevänä naisena, joka työskenteli vähemmistöjen ja erilaisten ongelmallisten ryhmien parissa. Sosiaalityö kuvattiin niin sanotusti naisten työnä, hoiva-työnä, silloinkin, kun työntekijä kuvattiin pätevänä. (Freeman & Valentine 2004.) Henderson & Franklin (2007) ovat samoilla linjoilla tutkiessaan Isobritannialaisia draamasarjoja. Niissä sosiaalityöntekijät esitettiin usein passiivissa hoiva-alan henkilöinä (helping roles), ulkopuolisina, joiden tehtävänä oli pääasiassa tukea päähenkilöiden kehitystä. Gibelmanin (2004) tutkimuksesta selviää, miten televisio esittää sosiaalityöntekijät epäprofessionaalisessa roolissa sekä epäkunnioittavalla tavalla. Sosiaalityöntekijöistä saa yhdysvaltalaisissa televisiosarjoissa käsityksen, jonka mukaan he eivät tarvitse koulutusta, vaan kuka tahansa voi toimia sosiaalityöntekijänä. Gibelman (2004) uskoo, että televisioyhtiöt esittävät sosiaalityöntekijät kyseisen kaltaisissa rooleissa siksi, koska se sekä tuo esiin yleisen mielipiteen että ylläpitää sitä. Pohjoismaissa on tutkittu mediaa 2000-luvulla muun muassa Blombergin, Krollin, Lundströmin ja Swärdin kirjassa ”Sociala problem och socialpolitik i massmedier.

Blomberg, Kroll, Lundström ja Swärd (2004, 11-12) tuovat esiin, miten jo 1900-luvun alkupuolella journalismi muuttui niin sanotuksi tutkivaksi journalismiksi, jonka juuret olivat käytännössä. Kiinnostus kohdistui usein sosiaalisiin ongelmiin. Tultaessa 2000-luvulle yhteiskuntatiede ja journalismi ovat jo eronneet toisistaan, mutta molemmilla on edelleen samankaltainen tehtävä etsiä, havainnoida ja dokumentoida sekä raportoida yhteiskunnallisia ja yhteiskuntaa selittäviä asioita, joko tieteellisen kielen avulla tai journalistisessa muodossa. Nykyään yhteiskuntatieteilijöiden kiinnostus on kohdistumassa yhteisen tehtävän lisäksi myös siihen, millainen rooli medialla on yhteiskunnassa sekä siihen millainen vaikutus medialla on. Mediaa, journalisteja, on kritisoitu muun muassa siitä, miten ongelmia usein liioitellaan sekä siitä, miten vain dramaattisimmat tapahtumat ylittävät uutiskynnyksen. (Blomberg ym. 2004, 13-14.) Lundström (2004, 227-228) toteaa omassa tutkimuksessaan, että negatiivisia sanomalehti uutisia oli kuitenkin vähemmän kuin positiivisia. Positiivisia esiintyi 38 verrattuna negatiivisten määrään, joita oli 25 artikkelia, neutraaleja artikkeleita oli sitä vastoin 37. Lundström tutki yhteensä 194 artikkelia ruotsalaisista

lehdistä, Dagens Nyheter:stä ja Aftonbladet:stä. Artikkelit liittyvät lasten- ja nuorten kanssa tehtävään sosiaalityöhön. Heti perään hän kuitenkin kommentoi, että tutkittavalla ajalla ei kylläkään tapahtunut mitään dramaattista kuten esimerkiksi, että vanhemmat olisivat vakavasti satuttaneet lasta tai jopa aiheuttaneet lapsen menehtymisen. Tämä voi olla, hänen mukaansa, syynä negatiivisten artikkeleiden pienempään lukumäärään. Enemmistö artikkeleista keskittyi lakien laatimiseen ja erityisongelmiin, kuten nuorisorikollisuuteen sekä organisatorisiin kysymyksiin kuten uusiin työmenetelmiin. Suosittu teema oli muun muassa se, miten sosiaalityö tallaa yksilön. (Blomberg ym. 2004, 239.) Pohdin itsekkin millainen oma tutkimukseni olisi ollut esimerkiksi vuoden 2012 artikkeleiden kuvaavana, jolloin kahdeksanvuotias tyttö menehtyi isänsä ja isän naisystävän käsissä tai millainen kuva syntyisi kuluvan vuoden 2013 teksteissä kuntien lomauttaessa sosiaalityöntekijöitä, jotka eivät selviä nykyisilläkään henkilöstömäärillä (ks. esim. Ilkka 21.9.2013). Arkipäiväisiä, jokapäiväisiä uutisoidaan erilailla kuin dramaattisia tapahtumia, erityisesti lastensuojelukysymyksissä voidaan tällöin syyttää sosiaalityötä epäonnistumisesta (Blomberg ym. 2004, 249). Dramaattiset uutiset pysyvät paremmin lukijoiden mielessä juuri niiden aikaansaaman vahvan tunnelatauksen takia.

Media tuo myös tehtyjä tutkimuksia tunnetuiksi kansalaisille. Tästä hyvänä esimerkkinä on vuoden 2011 alussa paljon uutisoitu Helena Blombergin, Johanna Kallion ja Christian Krollin yhteistyönä tekemä tutkimus sosiaalityöntekijöiden mielipiteistä siitä, mitkä ovat köyhyyden syyt Pohjoismaissa. Tutkimuksen mukaan suomalaiset sosiaalityöntekijät syyttävät asiakkaita itseään köyhyydestä muiden maiden työntekijöitä enemmän. Otsikko kertoo, että *Suomen sosiaalityöntekijät Pohjolan tylyimmät.* (HS 29.12.2010.) *He syyttävät köyhyydestä asiakkaita itseään monin verroin yleisemmin kuin muiden maiden sosiaalityöntekijä.* Kyseessä on Blombergin, Kallion ja Krollin 2010 tekemä tutkimus sosiaalityöntekijöiden mielipiteistä köyhyyden syistä Pohjoismaissa. Blomberg, Kallio ja Kroll (2010) mainitsevat käyttäneensä tutkimuksessaan Oorschot ja Loek Halmanin 2000-luvulla kehittämää teoriaa yksilöllisestä ja sosiaalisesta selityksestä. Blomberg, Kallio ja Kroll (2010) käyttävät omassa tutkimuksessaan kyseistä nelikenttäteoriaa, johon kuuluvat yksilöllisen syytös, sosiaalinen syytös, yksilöllinen kohtalo ja sosiaalinen kohtalo. Yksilöllinen syytös liittyy henkilöön itseensä esimerkiksi huonot elämäntavat ja heikko työmoraali. Sosiaalinen syytös taas tarkoittaa sitä, että vahvemmat syrjivät ja leimaavat heikompia. Näin ajatellen köyhien katsotaan olevan yhteiskunnallisten toimijoiden, kuten valtion, hallituksen tai poliittisten päättäjien, uhreja. Yksilöllisen kohtalon taustalla on kyse henkilön epäonnesta, kun taas sosiaalisen kohtalon taustavaikuttajana ovat sattumanvaraiset yhteiskunnalliset tilanteet, kuten vapaa markkinatalous ja taloussuhdanteet. Tutkijat ovat sitä mieltä, että sosiaalityön

arvot, tavoitteet ja eettiset ohjeistukset vaikuttavat siihen, että sosiaalityöntekijät tukevat todennäköisesti julkista sektoria, tulojen uudelleenjakoa sekä köyhyyden rakenteellista selitysmallia. Sosiaalityöntekijän mielipiteeseen voivat vaikuttaa myös samaistuminen päättäjiin tai oma sosiaalinen, korkeasti koulutettu, asema. Tosiaan on, että Pohjoismaisista sosiaalityöntekijöistä suomalaiset sosiaalityöntekijät syyttivät muiden maiden työntekijöitä useammin yksilöä itseään köyhyyden syistä. 1299 haastattelusta suomalaisesta sosiaalityöntekijästä näin ajatteli vajaa 20 %, mutta kuitenkin Suomessa kannatettiin muita Pohjoismaita eniten sosiaalista syytöstä eli sitä, miten vahvemmat alistavat heikompia. Blomberg, Kallio ja Kroll (2010) toteavatkin, että suomalaisilla sosiaalityöntekijöillä näyttäisi olevan ambivalentti suhtautuminen köyhyyden syihin, sillä suomalaiset sosiaalityöntekijät kannattivat useita selitysmalleja samanaikaisesti, kun taas esimerkiksi Ruotsissa niitä pidettiin toisiaan poissulkevinä. Tutkijat ovat sitä mieltä, että synnä voi olla suomalaisten asiakkaiden heterogeenisyys esimerkiksi toimeentulotukityössä. Mielenkiintoista on, että se mitä kauemmin sosiaalityöntekijät olivat työssään olleet, sitä enemmän köyhyyttä selitettiin rakenteellisin syin. Huomioni kiinnittyi myös siihen, että pätevät sosiaalityöntekijät (maisteritutkinnon suorittaneet) kannattivat enemmän sosiaalista syytöstä kuin ilman kyseistä koulutusta olevat. Mielestäni tämä tulos on mielenkiintoinen siitä syystä, että Saarisen, Blombergin ja Krollin (2012) tutkimuksen mukaan Suomessa on eniten epäpäteviä työntekijöitä muihin Pohjoismaihin verrattuna. Voisiko tämä vaikuttaa tutkimuksen tuloksiin? Blomberg, Kallio ja Kroll (2010) mainitsevat myös, että sosiaalityöntekijöiden mielipiteet kytkeytyvät kansalliseen kulttuuriin eli *sosiaalityöntekijät suhtautuvat köyhyyden syihin hyvin samalla tavoin kuin muutkin kansalaiset*. Näin ollen suhtaudutaanko Suomessa ylipäättään köyhyyteen ambivalentisti, syyttäen sekä henkilöitä itseään että rakenteellisia olosuhteita? Tärkeää on kuitenkin tuoda esiin, että tutkimuksen mukaan köyhyys koskettaa sosiaalityöntekijöitä riippumatta siitä, millaista työtä he tekevät (Blomberg, Kallio ja Kroll 2010). Halusin tuoda kyseisen tutkimuksen esille juuri Helsingin Sanomissa 29.12.2010 olleen otsikon takia. Otsikossahan mainittiin suomalaisten sosiaalityöntekijöiden olevan *tylyimmät*. Vaikka tutkimus ei tällaista väitettä tukenutkaan, tuskin moni lukija on tutustunut itse tutkimukseen. Monille lehden lukijoille jää sen sijaan mieleen otsikko, joka mahdollisesti vaikuttaa siihen, mitä lukijat, olivat he sitten palvelunkäyttäjiä tai eivät, ajattelevat sosiaalityöntekijöistä.

3 Median valta ja julkisuuskuvan rakentuminen

3.1 Joukkoviestimien vaikutusvalta

Joukkoviestintä voidaan määritellä sanomien lähettämiseksi suhteellisen suurelle, ennalta määrittelemättömälle yleisölle. Sanomien välittäminen tapahtuu apuvälineiden, kuten sanomalehtien, avulla. Viestintä on, ainakin lyhyellä aikavälillä, yleensä yksipuolista. (Kunelius 2003, 17.) Olennaista joukkoviestimille on toimiminen välittäjänä yksityisten ja yleisten alueiden välillä (Fairclough 1997, 54). Käytän tutkimuksessani sanoja joukkoviestimet ja media toistensa synonyymeina.

Joukkoviestintävälineet siirtävät tai välittävät valitsemaansa tietoa yleisölle, joka puolestaan tekee päätöksiä saamansa tiedon perusteella. Viestintävälineillä on täten valtaa vaikuttaa yleisöön ja sen mielipiteisiin erilaisista asioista. Joukkoviestintä muokkaa monella tavalla arkisia tapojamme ja tottumuksiamme eli toisin sanoen kulttuuriamme. Toisaalta viestinnävälineiden jutut ovat sidottuja kulttuuriin, kieleen ja yhteisiin merkitysjärjestelmiin. Todellisuudesta kertovat jutut, artikkelit, esitykset ovat siten osa maailmaa ja rakentavat todellisuutta omalta osaltaan. Näin ollen journalismikin on ihmistekoista ja osa yhteisesti jaettua todellisuuttamme. (Sirkkunen 1996, 65–72; Kunelius 2003, 121.) Siitä, onko media suora kuva yhteiskunnasta ja maailmasta vai onko tämä median rakentama kuva osittainen ja hajanainen, voidaan olla montaa mieltä. McCullagh (2002, 16, 36) on sitä mieltä, että media valikoi yleisölle jakamiaan kuvia ja tällä tavoin vääristää maailman tapahtumia. Medialla on valtaa esittää maailmasta ilmiöt ja tapahtumat, jotka sen edustajat haluavat yleisölle näyttää. Medialla on myös valta esittää nämä valitsemastaan näkökulmasta. Sirkkusen (1996, 81) mukaan journalismin ja uutisten merkitystä voidaan yliarvioida, sillä niillä on kulttuurissamme paradoksinen erikoisasema. Vaikka sanomalehden tiedetään sisältävän juuri sen hetken tapahtumia, vain uutisia, otetaan ne vakavasti. Sanomalehtien uutisten käsitetään olevan todellisuuden välitöntä kuvausta tai ainakin sen kohtuullisen luotettavaa esittämistä. Uutiset muokkaavat siten kannanmäärittelyjä ja tarjoavat yleisölle omia kehyksiään ja tulkintanäkemyksiään, joiden kautta asiat tullaan helposti ajatelleeksi. Vaikka viestimet eivät pystyisikään muuttamaan vastaanottajien mielipiteitä, ne pystyvät vaikuttamaan yhteiskunnan todellisuuteen ja ennen kaikkea siihen, mitä yhteiskunnan jäsenet pitävät tärkeänä. Joukkoviestimet pystyvät määräämään mistä asioista milloinkin puhutaan. (Ikävalko 1997, 222.) Ei siis ole yhdentekevää millaisen yhteiskunnan joukkoviestimet rakentavat (Sirkkunen 1996, 81).

Joukkoviestinnän tehtävä on nostaa esiin yhteisiä puheenaiheita ja tarjota yhteisiä kokemuksia lisäämällä täten tuntua yhteisöllisyydestä, kuulumisesta ja yhteiskunnan kiinteydestä (Kunelius 2003, 184–185). Meitä ympäröivän yhteisön sekä maailmamme kasvaessa suuremmaksi ja monimutkaisemmaksi tarvitsemme myös koko ajan enemmän ja enemmän tietoa. Pystyäkseen toimimaan yhteisön tasavertaisena jäsenenä, tietoa tarvitaan siitä mitä tapahtuu kotimaassa ja muualla päin maailmaa. (McCullagh 2002, 13.)

Sanomalehtijulkisuus on vain yksi julkisuuden kenttä ja sitäkin rajoittavat monet tekijät, kuten esimerkiksi alan käytänteet ja tavat. Sanomalehtijulkisuus ei kuitenkaan ole kaikille avoin kenttä vaan sillä on omat rajoittajansa. Kaikki kansalaiset eivät pääse esittämään mielipiteitänsä lehden sivuilla. Joiltakin kysytään, vaikka heillä ei ole mitään sanottavaa ja niiltä, jotka haluaisivat saada äänensä kuuluviin, ei kysytä. On myös sellaisia, jotka eivät sano mitään vaikka heiltä kysytäänkin. Näin sanomalehtijulkisuuden ala valikoi niitä, joille se antaa tilaisuuden puhua sekä tietten että tiedostamattaan. (Saaristo 2000, 42.) Sosiaalityöntekijöiden osallistuminen sosiaalityöstä käytävään julkiseen keskusteluun on vähäistä. (Mutka 1998, 127.) Eskanen (2007, 63-64.) epäilee, että yhteiskunnallisen vaikuttamisen perinteet ovat syynä sosiaalityöntekijöiden vähäiseen esiintymiseen toimijoina uutisjutuissa. Suomessa sosiaalityöntekijöiden yhteiskunnallisen vaikuttamisen perinteet eivät ole kovin vahvat. Hän toteaa, että syynä voi myös olla sosiaalityön kuormittavuus. Tämä vaikuttaa siihen, ettei työntekijöillä ole aikaa ja voimia yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja osallistumiseen. Sosiaalityö ei saisi joutua hiljaisuuden spiraaliin, jossa yksi näkemys tai käsitys hallitsee julkisuutta muiden näkemysten hävitessä tai jopa tarkoituksella vaiennettuna. Noelle-Neumann (1991, 5) toteaa, että hiljaisuuden spiraalissa vähemmistöksi itsensä kokevat eivät ilmaise enemmistön mielipiteistä poikkeavia omia mielipiteitään vahvistaen täten enemmistö mielipiteen valta-asemaa. Syyksi tähän on muun muassa ryhmään kuulumattomuuden pelko. Mahdollisesti myös sosiaalityön tutkimukset ovat sosiaalityön substanssiin niin syvästi kiinnittyneitä, etteivät ne herätä keskustelua tai niillä ei ole ”kohuarvoa”. Raunio (2000, 46) toteaaakin, että pystyäkseen vastaamaan muuttuvan maailman haasteisiin sosiaalityöntekijöiden pitää pystyä luopumaan hiljaisuuden kulttuuristaan ja esittää rohkeasti kokemuksiaan. Hänen mukaansa sosiaalityöntekijöiden haasteena tulee olemaan kokemustiedolle rakentuvan asiantuntijuuden vahvistaminen. Sosiaalityöntekijät ovat avainasemassa vahvistettaessa ihmisten osallistamista näiden elämään liittyvissä asioissa. Sosiaalityön haasteena onkin toisten mahdollisuuksien löytäminen puutteessa eläville sekä kasautuvien elämänongelmien kanssa taisteleville kansalaisille. (Raunio 2000, 235, 237.)

Julkisuus on yksi demokraattisen yhteiskunnan näkyviä ja näkyväksi tekeviä asioita (Kuutti 2008, 9). Tätä ei myöskään sosiaalityöntekijän ja sosiaalityön sovi unohtaa. Kuten Salminen toteaa Rikkisen (2008) kirjoittamassa artikkelissa markkinointiviestinnästä, sosiaalityön saama kielteinen julkisuus ja huono imago tarvitsevat vastavoiman. Jokainen sosiaalityöntekijä voi omalta osaltaan olla tuo vastavoima, joka auttaa luomaan parempia mielikuvia sosiaalityön kentästä. Jämsén (1997) on sitä mieltä, että julkisuus voi olla sosiaalityön hyvä liittolainen. Hän toteaa, että sosiaalityö tarvitsee julkisuutta pystyäkseen vaikuttamaan yhteiskuntaan ihmisten elinehtojen kohentamiseksi. Salminen muistuttaa, että koska mielikuvilla voidaan tuoda esiin tärkeitä asioita sekä tietoisesti valita millaisia asioita näkyville tuotetaan, täytyy niiden perustua todellisuuteen sekä sellaisiin palveluihin, joita yhteisö pystyy tuottamaan (Rikkinen 2008). Kuitenkin tosiasia on, että ehkä sosiaalityöntekijöiden tulisi raottaa hiljaisuuden kulttuuriaan jo sen vuoksi, että voisivat voittaa asiakkaan luottamuksen. Luottamus taas syntyy luotettavassa vuorovaikutuksessa. Helminen (1996) toteaaakin, että sosiaalityöntekijöiden kuva paranee vain avoimuudella, erityisesti ongelmien ilmaantuessa. Sosiaalitoimen tulisi Helmisen (1996) mukaan kertoa, miten puutteisiin vastataan ja mitä ollaan tekemässä niiden korjaamiseksi.

3.2 Joukkoviestimet rakentavat julkisuuskuvaa

Julkisuus voidaan kuvata tuotteeksi, jonka voi sekä ostaa että myydä. Julkisuustuote sisältää tietoa, viihdettä, elämyksiä, maailmankuvia, hyviä ja huonoja asioita tai suoranaista roskaa. Voidaan jopa todeta, että nykyään media on massatuote, jota tuotetaan joka päivä lisääntyvässä määrin. (Hurmeranta & Pietilä 2008, 50). Medialla katsotaan olevan myös erityinen yhteiskunnallisen vahtikoiran tehtävä. Tällä tarkoitetaan sitä, että median odotetaan valvovan vallankäyttöä sekä paljastavan mahdollisia epäkohtia. Uutisartikkeleilla nähdään olevan sitä enemmän uutisarvoa, mitä suuremmin ne liittyvät viranomaistoiminnan tahallisiin ja tahattomiin laiminlyönteihin. Mediaan myös luotetaan eniten silloin, kun se raportoi havainnoimistaan epäkohdista. Nämä mahdollisesti kielteiset aiheet myös houkuttelevat enemmän yleisöä dramaattisella sisällöllään. (Kuutti 2008, 16-17.) Medialla on kyky ja taipumus välittää vaikutuksia. Julkisuudessa esiintyvä ei vain välitä sanomaansa, vaan luo ja muokkaa omaa kuvaansa sekä taustayhteisönsä kuvaa. Sanomalehtiä luetaan usein nopeasti tai vain silmäilläään esimerkiksi otsikot. Näin sanomasta jää mielikuvia eli imagoita lukijan mieleen, etenkin jos kyseinen mielikuva tukee aiempaa vaikutelmaa. Näin on siksi, että ihmisen mieli odottaa huonoksi todetun esiintyjän epäonnistuvan ja hyvän taas onnistuvan toimissaan. (Uimonen 1997, 18–19.) Ikävalko (1997, 169) kuvaa julkisuutta tilana, jossa yhteisö tai

asia nousee tavanomaisesta lähipiiristä laajempaan tietoisuuteen tai tunnettavuuteen. Tällöin kohde saa eräänlaisen julkisen lisäarvon ja asettuu alttiiksi ulkopuoliselle arvioinnille. Demokratian yhtenä periaatteena pidetään avoimuutta keskustella yhteiskunnan ja valtion asioista ja siksi suuret organisaatiot ovat erityisesti joutuneet avautumaan, selittämään ratkaisujaan ja suunnitelmiaan yleisölle. Puontin (2004, 337) mukaan yhteisön maine on sen imagojen summa. Imagoon vaikuttavat hänen mukaansa ihmisten omat kokemukset organisaatiosta, muualta tulleet kuulopuheet ja yhteisön saama julkisuus. Tämä tarkoittaa sitä, että asian tai yhteisön julkisuuskuva rakentuu joka hetki kaikista niistä asioista, mitä sanotaan, tehdään tai mitä yhteisöstä näytetään.

Yksi mediajulkisuuden piirre on sen kuviteltu vaikutus. Silloin kun viesti tulee yleisön tietoisuuteen median välityksellä, pidetään sitä arvokkaampana kuin jos lähettäjä kertoisi sanoman itse. (Ikävalko 1997, 170.) Esimerkiksi uutisoitua tietoa julkisuuden henkilöstä pidetään tällöin tärkeämpänä kuin henkilön kertomaa informaatiota. Imago taas on se kuva, joka vastaanottajalle muodostuu organisaatiosta, henkilöstä, tuotteesta tai palvelusta. Imago on lopputulos, jossa yhtyy sanoman lähittäjän pyrkimykset ja lukuisa määrä havaintoja. Nämä havainnot syntyvät vastaanottajan mielessä riippumatta imagonluojan tavoitteista. Imagovirhe voi syntyä pienestäkin virheväittämisestä. Tämä on totta erityisesti silloin, kun väittämän esittäjänä on luotettavana pidetty yhteisö tai henkilö. Myös vastaanottajan omat arvot, tiedot, ennakkoluulot ja mielipiteet vaikuttavat syntyvään imagoon. Imago syntyy, vahvistuu, vääristyy tai katoaa jokaisessa tilanteessa, jossa tietoa välittyy organisaatiosta tai henkilöstä, oli kyseessä sitten median välittämä tieto tai kahdenkeskinen tapaaminen. Tämä tarkoittaa sitä, että imago syntyy huolimatta siitä halutaanko sitä vai ei. Imago tulee todeksi teoissa eli siinä, tekeekö organisaatio sen mitä on luvannut. Julkisuuskuva on monien mielikuvien summa eikä täten toimi suoraviivaisesti. Tämän vuoksi sen vaikuttavuuttakaan ei pystytä kunnolla ennakkoon arvioimaan. (Ikävalko 1997.)

Helminen (1996) kirjoittaa, että media on kiinnostunut enemmän kielteisistä kuin myönteisistä uutisista. Varsinkin silloin kun on tarkoituksena myydä irtonumeroita. Sosiaalityöntekijöiden tulisi pohtia, onko mahdollista muuttaa sosiaalityössä vallitsevaa hiljaisuuden kulttuuria siten, että vaitiolovelvollisuuden ulkopuolisia asioita voitaisiin pohtia avoimesti. Sillä silloin, kun sosiaalityöntekijät hiljenevät, tiedotusvälineiden ja yleisön ennakkoluulot vain kasvavat. Syntyneen kohun jälkeen virheellinen, negatiivinen julkisuuskuva jää voimaan yleisön mielessä. Sosiaalitoimi kuitenkin lähtee kansalaisten julkisuuden ja perhe-elämän suojaamisen periaatteista ja journalismi taas julkisuushakuisesta lähtökohdasta. Helminen (1998) toteaa, että myönteinenkin julkisuus voisi olla yhtä pahasta kuin negatiivinen, sillä positiivispainotteinen julkisuus ei välttämättä vähentäisi

kansalaisten ennakkoluuloja. Helmisen (1996) mielestä sosiaalityöstä saattaisi tulla kuva ”sosiaalianttojen” uhrautumisista eikä syntyisi kuva korkeakoulutettujen, hyvinvointivaltion tukitoimenpiteitä toteuttavien työntekijöiden toiminnasta.

3.2.1 Sanomalehtitekstit julkisuuden kuvaajana

McCullagh:n (2002, 1) mukaan elämme median kyllästävässä maailmassa emmekä ole enää edes yllättyneitä siitä. Suurin osa suomalaisista, 81 %, uskoo, että median valta on jopa lisääntynyt viime vuosina. Kun taas melkein puolet, 49 %, ovat sitä mieltä, että medialla on jo liikaakin valtaa. Tämä kävi ilmi Helsingin yliopiston marraskuussa 2007 tekemästä kyselytutkimuksesta. (Karvonen 2008, 117.) Herkman (2009, 45) toteaa, miten journalismia on perinteisesti voinut pitää ikkunana todellisuuteen, mutta konstruktivisesta näkökulmasta se on myös tuottamassa tuota todellisuutta tuomalla asioita julkisuustilaan. Media tuottaa todellisuutta määrittelemällä aiheet ja niiden käsittelytavat. Median kuva todellisuudesta voi olla vääristynyt ja useimmissa tapauksissa se on erittäin rajoittunut. Media rakentaa aktiivisesti todellisuutta luomalla itse julkisuuden ilmiöitä, mikäli se etsii tarkoituksenhaluisesti tiettytyypisiä uutisia ja esittää ne kärjistetysti ja dramaattisesti sekä keksimällä puheenaiheita koko ajan ajatellen lehden levikkiä ja lukijamääriä. (Herkman 2009, 46.)

Journalismin on sanottu olevan elitististä, jolla tarkoitetaan muun muassa sitä, että journalismi on liittoutunut liikaakin poliittisen ja taloudellisen eliitin kanssa. Näin ollen sen ajatellaan edustavan poliittisen sisäpiirin näkökulmaa. (Heikkilä 2001, 17.) Journalismin lähdekäytännöt myös tukevat tätä ajatusta. Toisin sanoen uutisia haetaan sieltä, mistä niitä tiedetään löytyvän ja täten toimittajien suhde lähdeorganisaatioihin vakautuu. Tämä taas tarkoittaa sitä, että niiden, jotka ovat näiden vakiosuhteiden ulkopuolella, on yhä vaikeampaa päästä kuuluville. (Heikkilä 2001, 21.) Toimittajien voidaan todeta olevan julkisen areenan portinvartijoita. Heillä on mahdollisuus antaa puhe aikaa haluamilleen toimijoille. (Nieminen & Pantti 2004, 83.) Toimittajien mukaan median, myös uutisjournalismin, ensisijainen tehtävä on kuitenkin tiedon välittäminen. Tiedotusvälineiden on mahdollista nostaa esiin yhteiskunnallisia epäkohtia välittäen niitä julkisuuteen. (Kunelius, Noppari & Reunanen 2010, 288.) Tietenkin voidaan pohtia minkä tyylistä ja kenen aatemaailmaa tai arvoja eri tiedotusvälineet haluavat tuoda esille. Pietilän (2010, 373) mukaan viestintä tehtävänä koetaan olevan tarjota tilaa julkiselle keskustelulle. Syynä tähän on se, että keskustelua pidetään yhtenä demokratian kulmakivistä, vaikkei kuitenkaan välttämättömänä. Julkisuus on

korvaamaton voimavara, mutta julkisuuden areenalle mahtuu vain tietty määrä asioita ja tämä rajoittaa myös julkiseen keskusteluun pääsevien mahdollisten yhteiskunnallisten ongelmien määrää. Näin ollen ne keskustelut, jotka ovat julkisuudessa, voidaan myös helposti sysätä sieltä ulos. Tämä tarkoittaa myös sitä, että julkisuuteen pääsemisen eteen täytyy tehdä töitä. (Pietilä 2010, 380-381.)

Valta voidaan määritellä voimaksi, jota joillain on ja toisilla ei. Tästä näkökulmasta näyttäisi siltä, että yhden tahon vallan kasvu on aina toisen osapuolen tappio. Tällöin vallan mittarina voidaan nähdä se, missä määrin valtaapitävän tahon tahto näkyy muiden toiminnassa. Valta on näin ollen toimijoiden tavalla tai toisella omistamaa tai hallinnoimaa pääomaa. Huomionarvoista on se, että jollain taholla on omaa valtaa. Tällöin on syytä miettiä, millainen potentiaali tällä taholla on käyttää erilaisia resursseja. On myös tärkeätä huomata, missä määrin muut toimijat näitä resursseja mainitulla taholla uskovat, olettavat tai hyväksyvät olevan. Tämän arvioidun määrän kautta valta sitten välittyy ja vaikuttaa toimijoiden välisissä suhteissa. (Kunelius ym. 2010, 18-20.) Kuka hallitsee mediassa ja julkisuudessa käytävää keskustelua? Media itse vai muut yhteiskunnan instituutiot? Missä määrin sekä millä tavalla kyseessä oleva hallinta näyttäytyy? Kenen hallinnassa on se, mitä mediassa on esillä ja milloin? Mitä julkisuudessa pidetään tärkeänä, millainen on keskustelujen tärkeysjärjestys? (Kunelius ym. 2010, 51.) Journalismille on ominaista arvioida, mikä aihe on kulloinkin ajankohtainen ja myös sitä, mitkä keskustelunaiheet nostetaan pinnalle. Tämä johtuu siitä, että toimittajat seuraavat toisiaan, toisten viestimien aiheita ja, kun jokin teema nousee median käsiteltäväksi, selvitetään siitä kaikkein yksityiskohtaisimmatkin tiedot. Ne tulevat kiinnostuksen kohteiksi ja näin ne nostetaan uutisarvoiksi. Media tekee osaltaan aiheista niin sanotusti päivänpolttavia (Kunelius ym. 2010, 393.) Medialla on täten kyky nostaa asioita julkiseen keskusteluun. Vaikka aihe tulisikin jostain muualta intressitaholta tai esimerkiksi poliittiselta ryhmältä, on medialla ja täten myös toimittajilla valta päättää miten näyttävästi ja pitkään se päättää kyseistä aihetta käsitellä. (Kunelius ym. 2010, 398.)

Fairclough'n (1997, 13) mukaan sanomalehti ei olekaan puolueeton tiedottaessaan yleisöä asioista vaan se esittää asioita aina tietystä näkökulmasta käsin. Median voidaan sanoa luovan kuvia eli representaatioita todellisuudesta. Näin media osallistuu todellisuuden merkityksellistämiseen sekä tuottamiseen. Tämä tarkoittaa sitä, että niille annetaan merkitys, jolloin yleisön on helpompi ymmärtää median esille nostamia asioita omasta kulttuurisesta lähtökohdastaan käsin. Tärkeää on huomata mitä asioita esitetään ja miten ne esitetään sekä myös se mitä asioita jätetään kokonaan esittämättä. Median avulla on mahdollista tuoda yhteiskunnalliseen keskusteluun uudenlaisia kulttuurisia koodeja ja ajatustapoja. Näiden pyrkimyksenä on kyseenalaistaa vallitsevat kulttuuriset

merkitykset ja käytännöt sekä tarjota niitä vaihtoehtoisiksi diskursseiksi. (Ilmonen 1998, 30.) Mutta kuten olen aiemmin todennut, voi media keskittyä myös status quon ylläpitämiseen. Tutkimuksessani keskityn siihen millaisen julkisuuskuvan sanomalehtitekstit tuovat esille sosiaalityöntekijästä.

3.2.2 Sanomalehtimedia julkisena keskusteluareenana

Modernin yhteiskunnan työnjako ja kulttuurinen eriytyminen näyttäisivät luoneen journalismiin niin sanotun ”yhteisen julkisuuden”, ainakin näennäisesti. Tämä ”yhteinen julkisuus” on riippumaton ajasta ja paikasta tehden täten hyvinkin erilaisten ihmisten kokoontumiset mahdolliseksi. (Heikkilä 2001, 56.) Enää ei tarvitse kaikkien kokoontua fyysisesti samaan paikkaa esimerkiksi torille ollakseen mukana. Mutta tämä mahdollisuus on tehnyt journalismin julkisuudesta myös kiivaan taisteluareenan (Heikkilä 2001, 56). Julkisuustila on viestinten eräs keskeisin valtaresurssi. Tällä tarkoitetaan sitä, että lehtien käyttämät jutunteon tavat ja uutiskriteerit vaikuttavat siihen, ketkä saavat äänensä kuuluviin lehden kautta. (Kunelius, Noppari & Reunanen 2010, 103.) Media on itsessään väline, jonka kautta informaatiota ja viihdettä välitetään yhteiskunnan jäsenille. Me olemme nykyisin tietoisia useiden eri maiden tilanteista toisin kuin aiemmat sukupolvet. Tieto tulee myös aiempaa huomattavasti nopeammin. Tietoa tulee myös omasta yhteiskunnastamme. Media nostaa tärkeitä asioita tietoisuuteemme ja mediassa väitellään näistä valituista kohteista sekä tehdään niistä päätöksiä. Yleensä tiettyihin tietoihin voi olla vaikea päästä käsiksi, kuten vallanpitäjien, päättäjien, lainvalvojien päätöksiin, mutta media voi tehdä joistakin näkyvämpiä. Tietenkin aina voidaan kyseenalaistaa se, miten pätevää median eteenpäin välittämä tieto oikeastaan on. Kenen vallassa sitten on päättää, mikä tieto on tärkeää? (McCullahg 2002, 14-15.)

Lippmann (2010, 97) on sitä mieltä, että julkiset mielipiteemme eivät ole koskaan muuta kuin yrityksiä valvoa muiden toimintaa. Julkinen mielipide selviää äänestystavoista, positiivisen tai kriittisen palautteen esittämisessä sekä tuen antamisessa tai jonkin toiminnan vastustamisessa. Sellaisenaan nämä esitetyt asiat eivät ole yhtään mitään. Ne saavat merkityksen vain, jos niillä on vaikutusta asioiden kulkuun. Vaikutusta niillä taas on vain silloin, kun niillä on mahdollista vaikuttaa myös niissä asioissa toimiviin, joihin halutaan vaikuttaa. Lippmannin mielestä on hylättävä ajatus siitä, että kansa hallitsisi. On vain hyväksyttävä, että silloin kun ihmiset saadaan liikkeelle enemmistönä, voivat he joko osoittaa tukeaan tai vastustaa valtaa todellisuudessa käyttäviä henkilöitä. (Lippmann 2010, 97-98.) Julkinen mielipide ei myöskään ole säilyvä tai luova

voima, joka ohjaisi yhteiskuntaa kohti tiettyjä tarkoin määriteltyjä päämääriä kohti. Lippmann (2010, 99) onkin sitä mieltä, että julkinen mielipide tulee kuvaan mukaan vasta kriisin jo ilmaannuttua. Julkison voidaan sanoa muovautuvan silloin, kun elämän tutunomaiseen kulkuun tulee koskettava häiriö. Blumer (2010, 125) toteaaakin julkison syntyvän luonnollisena reaktiona tietynlaiseen tilanteeseen. Hyvä esimerkki tästä voisi olla huhtikuussa tapahtunut puukotus Varkaudessa (ks. esim. Ilkka 27.4.2012). Mies oli puukottanut vastaantulevaa, sattumalta valittua lukiolaistyttöä puukolla useita kertoja. Miehen toiveena oli päästä hoitoon, mutta tyttö menehtyi haavoihinsa. Mielenterveysalan ammattilaiset ovat tuoneet esiin avoimuuden palvelujen heikentymisen, mutta nyt palveluista alkoivat puhua myös muut tahot. Kuitenkin valitettavan nopeasti uutiset palauttivat syyn palveluista yksilöön. Miestä oli ohjattu useaan otteeseen ottamaan lääkkeensä säännöllisesti, mutta tämä on lopettanut niiden käytön vastoin lääkäreiden ja sairaanhoitajien ohjeista. Pakkohoitoa lääkärit eivät nähneet tarpeelliseksi, kunhan mies vain ottaisi säännöllisesti hänelle määrättyt lääkkeet. (ks. esim. Helsingin Sanomat 4.5.2012.) Vanha kriisi väistyi nopeasti uuden puheenaiheen tieltä. Aihetta ei ilmeisesti pystytty pitämään julkisuudessa, se ei ollut tarpeeksi voimakas saamaan ihmisiä liikkeelle ja vaatimaan parempia hoitopalveluita tai vaikkapa enemmän kontrollointia, esimerkiksi liikkuvanpoliisin resursseja lisäämällä.

3.2.3 Mediassa puhumisen valta

Eri toimijoilla on käytössään erilaisia valtaresursseja tai keinoja. (Kunelius ym. 2010, 33). Äänensä kuuluville saavien henkilöiden valintaan vaikuttaa se, miten aktiivisesti he pystyvät tarjoamaan lehdille uutisaiheita ja mielipidekirjoituksia. Myös se vaikuttaa asiaan onnistuvatko henkilöt esittämään asiansa riittävän mielenkiintoisesti ja saavatko he aiheen kuulostamaan tärkeältä. Toimittajien arviointi vaikuttaa enemmän silloin, kun valitaan uutisten esiintyjä, kun taas kirjoittajan oma aktiivisuus vaikuttaa mielipidekirjoituksen julkaisemiseen. Tämä siitä syystä, että uutista kirjoittaessa toimittaja voi aktiivisestikin etsiä haastateltavia, kun taas mielipidekirjoituksen kohdalla aloite tulee tekijältä itseltään. Mielipidekirjoitusten valinta kertoo usein lehden kiinnostuksesta aiheita kohtaa sekä halusta ottaa siihen kantaa. (Kunelius ym. 2010, 152.)

Kunelius, Noppari ja Reunanen (2010, 154) ovat sitä mieltä, että uutisjournalismi on mielipidejournalismia lähempänä valtaa. Syynä tähän on se, että valtaa käyttävien edustajien osuus on uutisjournalismissa selkeästi suurempi kuin mielipidejournalismissa. Uutisjournalismin kyky vaikuttaa vallanpitäjiin on kuitenkin melko rajallinen, sillä uutinen syntyy usein siitä, että päättäjät

haluaa kertoa suunnitelmistaan tai ratkaisuksistaan. Erona mielipidekirjoitteluun, jota hallitsevat usein toimittajat ja yksityishenkilöt. Mielipidesivuilla on myös mahdollista saada eriävän mielipiteen esille ja täten vastustaa käsittelyn kohteena olevaa asiaa. Näin ollen voidaan jopa sanoa, että journalismin hallitsema julkisuustila on jakautunut kahteen erilaiseen areenaan. (Kunelius ym. 2010, 155.) Heikkilän (2001, 151-152) mukaan mediassa, erityisesti uutisjournalismissa on esiintynyt huomattavia puutteita, siinä miten se puhuttelee yleisöä ja tukee heidän kansalaisuuttaan. Se ei synnytä julkista keskustelua siinä määrin, missä journalistisen instituution sisällä ajatellaan. Tällä Heikkilä tarkoittaa sitä, että vaikka uutisten välittämät asiat koetaan merkittäväksi, niiden ei katsota olevan mahdollinen keino osallistua yhteiskunnalliseen tai poliittiseen toimintaan. Uutisiin valitaan usein auktoriteetilähteitä antamaan uutisille uskottavuutta ja luomaan todellisuusvaikutelmaa. Tavallisten ihmisten avulla sen sijaan voidaan havainnollistaa, kuinka uutisoitavaan asiaan reagoidaan. (Puranen 2000, 32.)

4 Diskurssianalyysi, kieli ja sosiaalinen konstruktioismi

4.1 Diskurssianalyysi menetelmänä ja kielen merkitys

Diskurssi-käsitteen alkuperän voi yhdistää Michel Foucaultiin, jonka jalanjäljissä tutkitaan puhuntaa eli kielenkäyttöä sosiaalisissa konteksteissa. Hänen mukaansa diskurssi voi olla tietynlaista tapaa puhua tai käyttää kieltä. Nämä tavat eivät ole yksityisiä eivätkä universaaleja vaan alati sekä historiallisesti että sosiaalisesti muuttuvia. (Väliverronen 1998, 24–25.) Tämä tarkoittaa sitä, että kaikki tavat ymmärtää ovat kulttuurisesti ja historiallisesti riippuvaisia. Ne eivät ole vain sidottuja tiettyyn kulttuuriin tai historialliseen ajankohtaan, vaan ne voidaan myös nähdä olevan kyseisen kulttuurin ja ajankohdan tuotteita. Täten ne ovat riippuvaisia kyseisellä aikakaudella vallitsevan kulttuurin sosiaalisista ja ekonomisista järjestelmistä. (Burr 1995, 4.) Kieli heijastelee kuvailuissaan, tulkinnoissaan ja selityksissään sitä miten asiat ovat. Ihmiset pitävät näitä heijastuksia luotettavina, tarkkoina ja lähestulkoon kirjaimellisina kuvauksina todellisuudesta. Täten kuvaukset rakentavat todellisuutta tai ainakin versioita siitä. Toisaalta myös kuvaukset itsessään ovat rakennettuja. (Potter 1996, 97.) Tämä merkitsee sitä, että kielen käyttö ei siis ole pelkkää asioiden kuvaamista vaan myös tekemistä. Kieli välittää jotain todellisuudesta ja täten myös rakentaa todellisuutta. (Jokinen, Juhila, & Suoninen 2000, 41.) Ihmiset rakentavat kielen avulla versioita sosiaalisesta maailmasta. Kieltä käytetään rakentamisen apuna, aivan kuin sanat olisivat tiiliä taloa rakennettaessa. Rakentaminen kuvastaa myös aktiivista toimintaa. Tällä tarkoitetaan sitä,

että ihmiset osallistuvat sosiaalisen maailmansa rakentamiseen vaikeivät ehkä tietoisesti ajattele rakentavansa. Sosiaalinen maailma muodostuu täten ihmisten ja tapahtumien kohtaamisen kautta. Merkitykset rakentavat sosiaalista maailmaa. (Potter & Wetherell 1989, 33.)

Diskurssianalyysin yksi teoreettinen lähtöoletus on se, että kielenkäyttö tuottaa seuraamuksia. Kielenkäyttö ei täten siis vain kuvaa maailmaa, vaan antaa sille merkityksiä. Samanaikaisesti se myös järjestää ja rakentaa sekä uusintaa ja muuttaa elämäämme sosiaalista todellisuutta. Kielenkäyttömme avulla merkityksellistämme eli konstruoinne ne kohteet, jotka ovat puheemme tai kirjoituksemme kohteena. (Suoninen 1997, 41-42) Tiedämme esimerkiksi mitä puhekumppanimme tarkoittaa, jos hän pyytää meitä istumaan tuolille. Mikäli kyseinen käsite puuttuisi, voitaisiin tuoli merkityksellistää muun muassa kuvailemalla nelijalkaista tasoa, jonka päälle on tarkoitus asettaa takamuksemme. Tietenkin tällöinkin joutuisimme keksimään jotain millä erotamme tuolin pöydästä sekä millä tavoin konstruoinne erilaiset nelijalkaiset tasot, joilla on tarkoitus istua, kuten nojatuoli, penkki, sohva, jakkara ja niin edelleen. Merkityssystemit eivät myöskään rakennu sattumalta jonkun yksittäisen ihmisen aivoissa, vaan ne muotoutuvat osana sosiaalista kanssakäymistä. Ne voivat rakentua muun muassa sosiaalityöntekijän ja asiakkaan erilaisissa kohtaamisissa vaikkapa toimistolla, vapaa-ajalla tai kotikäynnillä. Diskurssianalyysi on siis kiinnostunut kielenkäytöstä tekemisenä, sillä käyttäessään kieltä henkilö uudistaa ja muuttaa kulttuurinsa virtaa niillä välineillä, jotka sinä aikakautena tekevät kuvattavan ilmiön ymmärrettäväksi. Kielenkäytössä ei ole kyse vain kuvauksesta, vaan kyse on myös teoista ja toiminnasta. (Suoninen 1999, 19.)

Diskurssianalyysi ei ole selkeästi tutkimusmenetelmä vaan enemmänkin väljä teoreettinen viitekehys. Diskurssianalyysi ei siis ole yhtenäinen ja vakiintunut menetelmä, vaan pikemminkin joukko kieltä, sen käyttöä ja yhteiskuntaa koskevia teoreettisia lähtöoletuksia. Nämä oletukset ohjaavat tietynsuuntaisiin kysymyksenasetteluihin ja menetelmällisiin valintoihin. Diskurssianalyysissä oletetaan, että kielen, sekä puhutun että kirjoitetun, avulla rakennetaan sosiaalista todellisuutta. Siihen kuuluu myös oletus useiden rinnakkaisten ja keskenään kilpailevien merkityssystemien olemassaolosta. Toisin sanoen kieltä käytettäessä konstruoidaan eli annetaan merkityksiä puhutuille tai kirjoitetuille asioille. Kieli itsessään tai sen käyttö ei ole todellisuuden kuva vaan sosiaalinen todellisuus rakentuu sen kuvaamana jatkuvasti. Kielen käyttäminen liittyy todellisuuteen erottamattomasti. Tämä tarkoittaa sitä, että näemme sekä aineelliset että käsitteelliset asiat erilaisten merkityssystemien avulla. Merkityssystemit itsessään rakentuvat osana erilaisia sosiaalisia käytäntöjä eli ne siis sekä rakentuvat sosiaalisissa käytännöissä että rakentavat sosiaalista

todellisuutta. (Ks. esim. Jokinen ym. 2000; Fairclough 1997.) Maailmaan tuotetaan merkityksiä eri tilanteissa ja eri tavoin. Voisi todeta, että maailmaa merkityksellistetään. Diskurssianalyysin tehtävänä on tutkia miten näitä erilaisia todellisuuksia ja tilanteita merkityksellistetään sekä sitä millaisia seuraamuksia niillä on. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 13.)

Diskurssin valta liittyy sekä kieleen että kontekstiin, jossa kieltä käytetään. Usein kielellistä tasoa kutsutaan mikrotasoksi ja kontekstin tasoa makrotasoksi. Konteksti voi olla muun muassa asiayhteys, vuorovaikutustilanne, toimintaympäristö tai yhteiskunnallinen tila. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 27, 29.) Diskurssit siis ilmaisevat enemmän kuin vain nimeävät asioita merkkien avulla. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 13.) Juuri tämän ”enemmän” takia niitä ei voida palauttaa kieleen tai puheeseen ja tämä ”enemmän” eli sanojen takana oleva merkitys, on se, mikä olisi saatava näkyväksi. Tämä ”enemmän” on kuvattava. (Foucault 2005, 69.) Diskurssianalyysi on kiinnostunut siitä, millä tavoin puhetta ja tekstejä rakennetaan kuten myös näiden rakenteiden käyttämisen aiheuttamista seurauksista. Ihmisten lausumat voivat tuoda esiin sanomisen ”takana” olevaa asennetta, joka voi olla vaikkapa välinpitämätön, ennakkoluuloinen tai suvaitsevainen (Järvinen, 1992, 31.) Voidaan sanoa, että diskurssianalyysin luonteeseen kuuluu ulkoista maailmaa luovien rakenteiden vakiintuneiden muotojen ja vaihteluiden näkyväksi tekeminen ja selittäminen (ks. esim. Potter & Wetherell 1989, 81; Suoninen 1997, 42). Diskurssit näyttävät siinä, mitä ihmiset sanovat ja kirjoittavat. Sen merkitys taas mitä he sanovat ja kirjoittavat, riippuu siitä diskursiivisesta kontekstista, jossa ne esiintyvät. Toiveistamme, haluistamme ja aikomuksistamme tulee kulttuurisia tuotteita, diskursiivisia rakenteita, ei yksilökohtaisia tuotteita. (Burr 1995, 50.) Diskurssijärjestyksen kahtena rakennusosana toimivat diskurssityyppien kategoriat, joita kutsutaan genreiksi ja diskursseiksi. Tällöin kieli on se diskurssi, jonka avulla tietty sosiaalinen käytäntö esitetään tietystä näkökulmasta. Genre taas on kielenkäyttöä yhdistettynä tiettyyn käytäntöön, joka sitten puolestaan rakentaa jotain tiettyä sosiaalista käytännettä. Esimerkiksi hyödykkeen myymistä kuluttajalle kutsutaan mainosgenreksi tai sanomalehtien uutisointi voidaan luokitella uutisgenreen kuuluvaksi. Näitä genrejä voidaan kuvailla niiden rakenteellisilla ominaisuuksilla. Tämä tarkoittaa sitä, että mainos on rakentunut aivan toisella tavoin kuin esimerkiksi vuorovaikutuksellinen tilanne, kuten vaikka haastattelu. (Fairclough 1997, 77–78.) Genre siis toimii eräänlaisena luokittelun välineenä (Väliverronen 1998, 35) ja on puhtaasti kielellinen (Savolainen 1998, 15). Tutkimukseen vaikuttaa täten myös se, mitkä ovat tutkimuksen reunaehdot, mistä genrestä tutkimusta lähestytään. Ehdot vaihtelevat sen mukaan tuotetaanko tieteellistä tekstiä sanomalehti uutisten tai vaikkapa haastattelupuhe aineistosta. (Suoninen 1997, 54–55.)

Tutkija on itsekin kulttuurinsa jäsen ja siten osa sitä sosiaalista todellisuutta, jota tutkii. Täytyy ottaa huomioon, ettei tutkijan raportissaan käyttämä kieli kuvaa sosiaalista todellisuutta, vaan kieli on konstruktivistista. Tutkijan käyttämät merkityssymbolit ovat täten pakosta jossain määrin vakiintuneita, jotta ne olisivat kulttuurisesti ymmärrettäviä. On kuitenkin mahdollista uudistaa käytettävissä olevia käsitteitä, vanhoja kategorioita ja dikotomioita. Tutkijan tutkima sosiaalinen todellisuus on sekä analyysin kohde että tuote. (Jokinen ym. 2000, 23–24.) Kielen merkitys on koko ajan kasvanut yhteiskunnassa ja yhä useammat elämänalueet esiintyvät tiedotusvälineiden kielen kautta tai ovat ainakin alttiita niiden vaikutuksille. (Pietikäinen 2000, 191.) Diskurssianalyttinen lähestymistapa soveltuu median tutkimiseen, sillä journalismia ja sen tuottamia tekstejä voidaan pitää tiedon monopolisoijina. Tällöin diskurssianalyysin keinoin voidaan lähteä purkamaan näitä monopolin rakenteita. Diskurssianalyysin avulla on mahdollista tutkia journalismin puhetapoja ja sitä kuka puhuu ja miten puhuu. Tällöin on mahdollista reflektoida seuraamuksia ja kyseenalaistaa vallalla olevia rutiineja ja käytäntöjä. (Valtonen 1998, 117–118.)

4.2 Sosiaalinen konstruktionismi diskurssianalyysin perustana sekä diskurssin ja tulkintarepertuaarin muodostuminen

Jokinen (1999, 39) toteaa, että diskurssianalyysin teoreettinen koti on sosiaalisen konstruktionismin perinteessä. Burr (1995, 1) on sitä mieltä, että sosiaalisen konstruktionismin voidaan ajatella olevan teoreettinen orientaatio, jonka alle myös diskurssianalyysi kuuluu. Sosiaalisen konstruktionismin ajatus on, että kaikki tieto on sidoksissa kieleen ja kulttuuriin. Kielen kautta ajatuksista, asioista ja kulttuurista itsestään tulee yhteistä ja ihmisten kesken jaettua. Yhteinen kieli tekee mahdolliseksi sen, että yhteisön jäsenet tulevat suurimmaksi osin ymmärretyiksi. Huomattavaa on se, että myös viestijöinä ja viestin vastaanottajina toimivat antavat asioille ja sanoille uusia merkityksiä. Tämä tarkoittaa sitä, että viestiä tulkitaan uudelleen sitä vastaanotettaessa. Tiettyjä sanoja ja kuvia valitaan siis edustamaan ajatuksia ja tunteita, joita on tarkoitus viestittää toisille. Valintoja tehtäessä on kuitenkin aina valittava kulttuuriin sidottuja sanoja ja asioita, joita yleisesti pidetään kyseisten ajatusten tai käsitysten merkkeinä. Viesteihin voi aina tulla mukaan sellaisia merkityksiä, joita niihin ei ollut tarkoitus sisällyttää samoin kuin joku toisesta kulttuurista, toisen maailmakuvan omaava tai erilaisten kokemusten pohjalta viestiä tulkitseva, voi ymmärtää sen eri tavoin kuin on tarkoitettu. (Väliaverron 1998, 18–19.)

Kielellä ei ole vain yhtä ainoaa, täysin muuttumatonta merkitystä. Kielen merkitykset voivat muuttua tai merkityksiä voi olla useampia vaihtuen sosiaalisesta tilanteesta toiseen. Merkitykset syntyvät vuorovaikutuksen avulla sopimalla jokaisessa käyttötilanteessa yhä uudelleen. Diskurssin tutkijaa kiinnostavat nämä neuvottelutilanteiden jännitteet, käytännöt, säännöt, ehdot ja seuraamukset. Tällaisen tutkimuksen peruslähtökohta liittyy laajempaan teoreettiseen viitekehykseen, jota kutsutaan sosiaalisesti konstruktionismiksi. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 12.) Sosiaalisen konstruktion näkökulmasta katsottuna kielen käyttö ja toimijasta riippumaton todellisuus liittyvät erottamattomasti toisiinsa niiden merkitysten välityksellä, joita käsitteet sisältävät. Käsitteelliset kielikuvat ovat tällöin keskeinen osa sosiaalista todellisuutta, sillä sosiaalista todellisuutta sellaisenaan ei olisi olemassa ilman sen kuvaamiseen käytettäviä käsitteitä. Tutkijan kohdalla tämä on merkittävää siinäkin mielessä, että sen tulisi saada tutkija miettimään käyttämiään käsitteitä sekä niiden rajallisuutta että kehittämään uusia käsitteellisiä vaihtoehtoja. Tutkijan tekstit ovat vuoropuhelua tärkeiden kysymysten kanssa eikä niinkään pysyvän tiedon esiintuomista. (Suoninen 1997, 12-13.) Valta on sosiaalisiin käytäntöihin liittyvä ilmiö ja tällöin diskurssianalyyseissä voidaan huomio kiinnittää siihen miten valtasuhteen tuotetaan näissä sosiaalisissa käytännöissä. Aineistosta voidaan etsiä diskurssien välillä olevia sekä sisäisiä valtasuhteita, diskurssien muodostumista hegemonisiksi sekä näiden ideologiaa ja kyseenalaistamista. (Jokinen & Juhila 2000, 75.) Kaikilla diskursseilla ei ole samanlaista vaikutusvaltaa sosiaalisessa todellisuudessa. Toisin sanoen joillakin diskursseilla on voimakkaampi totuusarvo ja näistä syntyy kulttuurisesti hyväksytyjä, ehdottomina totuuksina pidettyjä esiintyviä puhe- ja toimintatapoja. Näitä itsestäänselvytenä ajateltuja tapoja ei useinkaan kyseenalaisteta vaikka ne eivät olekaan täysin lopullisia ja muuttumattomia. (Jokinen & Juhila 1991, 32.)

Diskurssianalyyttisessä tutkimuksessa on tarkoitus tarkastella sitä, miten aineistosta tunnistettuja diskursseja tuotetaan ja uusinnetaan käytännöissä. Tavoitteena on täten analysoida prosesseja, joissa absoluuttiset itsestäänselvydet rakentuvat. (Jokinen & Juhila 1996, 63.) Kun aineiston sisällöstä lähdetään etsimään hegemonisen aseman saaneita diskursseja, vastataan tutkimuksen mitä kysymykseen. Tutkittaessa diskurssin välisiä valtasuhteita kiinnitetään huomiota samanlaisiin merkityssystemien palasiin. Mikäli merkityssystemin osa toistuu useasti ja erilaisissa yhteyksissä, sitä hegemonisempi diskurssi on. Samoin voidaan todeta, mikäli diskurssi esiintyy itsestäänselvytenä sekä vaihtoehdottomana, vaikei niitä olisikaan määrällisesti eniten. Tutkittaessa diskurssien sisäisiä valtasuhteita huomio kiinnittyy siihen, mitä diskurssissa sanotaan tai toimitaan sekä toimijoiden välisiin suhteisiin ja toimijoiden asemaan, siihen millaisen aseman ihmiset voivat ottaa tai mihin heidät asemoidaan. Huomiota kiinnitetään myös siihen rajoitetaanko

toimijoiden osallisuutta jollain tavoin esimerkiksi ammattikieltä käyttäen, jota osaamaton ei täysin pysty osallistumaan toimintaan. (Jokinen & Juhila 2000, 86-87.) Kun aletaan tutkia tutkimuksen muotoa, vastataan miten kysymykseen. Tämä tarkoittaa sitä, että koska diskurssit toimivat sosiaalisissa käytännöissä, tutkinnan kohteena on miten näitä aineistosta löydettyjä hegemonisia diskursseja tuotetaan ja rakennetaan erilaisissa käytännöissä. (Jokinen & Juhila 2000, 89.) Valtasuhteisiin ja diskursseihin liittyy usein myös ideologiaa. Tällöin tutkijan tulisi olla kriittinen sellaisia mahdollisia käytäntöjä ja diskursseja kohtaan, jotka synnyttävät ja oikeuttavat alistussuhteita. Tutkijan tulisi jopa asettua niitä heikentävien tulkintojen ja käytäntöjen puolelle (Jokinen & Juhila 2000, 97).

Muiden merkitysten tavoin myös minän katsotaan rakentuvan sosiaalisissa käytännöissä, tietyissä konteksteissa. Miten ja millainen minä rakentuu tai ehkä paremminkin millainen minä rakennetaan vaikkapa asiakkaalle tai työntekijälle. Kiinnostus kohdistuu täten enemmänkin minän rakentamiseen kuin minän olemuksen erittelemiseen. (Potter & Wetherell 1989, 102.) Kielen käyttö ei tällöin ole kognitiivisten toimintojen tutkintaa eli pään sisäisten prosessien toiminnan tutkimista. Tällä tarkoitetaan sitä, että tutkija ei pohdi sitä, mitä kirjoittajan pään sisällä liikkuu (Potter & Wetherell 1989, 177). Diskurssianalyysissä minästä käytetään usein subjektiposition käsitettä ja diskursiivinen lähestymistapa taas tarkoittaa subjektiposition käsitteen konstruktiivista eli rakentavaa luonnetta. Diskursseilla on täten kyky rakentaa identiteettejä. Toisin sanoen diskurssi auttaa luomaan käsityksiä itsestämme, toisistamme ja ihmisten välisistä suhteista. Identiteetit eivät ole itsestäänselvytenä pidettäviä, syntymässä saatuja muuttumattomia totuuksia vaan ne rakentuvat arkipäivän konteksteissa muun muassa juuri median luomissa kuvissa. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 63.) Mikäli ajatellaan, että tietynlaisissa tilanteissa ihmisille rakentuu tietynyyppisiä identiteettejä, valitaan käsitteeksi usein subjektipositio. Tämä siitä syystä, että subjektipositio korostaa identiteetin käsitettä vahvemmin merkityssysteemin valtaa määrittää ihmiselle tietyt paikat. (Jokinen & Juhila 1999, 68). Burr (1995, 145-146) kuvaa sitä miten subjektipositio on mahdollista ottaa. Hän toteaa, että kun otamme position diskurssissa, koemme maailman ja itsemme tuon position perspektiivistä. Jotkut näistä positioista on pitkäikäisiä kuten sukupuoli tai vanhemmuus, toisten taas jäädessä väliaikaisemmiksi. Kun otamme subjektiposition diskurssissa, meillä on käytettävissä rajattu määrä käsityksiä, mielikuvia, metaforia, puhumistapoja ja niin edelleen, joita otamme omiksemme ja täten omaan käyttöömme. Tähän liittyy myös emotionaalinen sitoutuminen siihen henkilökategoriaan, johon me olemme sijoittuneita ja johon näemme kuuluvamme (kuten esimerkiksi nainen, tytär tai sosiaalityöntekijä) sekä sopivan moraalisen (sääntöjen oikeasta ja väärästä) järjestelmän kehittyminen. Meidän käsityksemme siitä keitä

olemme sekä siitä mikä meidän on mahdollista ja mahdotonta toteuttaa, siitä mikä on oikein, mikä on sopivaa ja mikä taas on väärin ja sopimatonta. Kaikki edelliset pohjautuvat ammatin subjektipositioon diskurssissa. Jotkut subjektipositiot ovat väliaikaisempia tai jopa katoavia ja tästä syystä se, mitä olemme, on koko ajan liikkeessä sekä riippuvainen muuttuvasta sosiaalisissa vuorovaikutuksissa neuvottelemastamme positioista. (Burr 1995, 145-146.)

Diskurssianalyysissä puhutaan merkityssysteemeistä, jotka ovat moninaisia, rinnakkaisia tai keskenään kilpailevia. Nämä merkityssysteemit antavat merkityksiä maailmalle esimerkiksi koira voidaan merkityksellistää esimerkiksi eläimeksi, lemmikiksi, harrastukseksi, kotieläimeksi, käyttökoiraksi jne. Merkityksellistä on se, että yksi ja sama kielen käyttäjä voi liikkua kaikilla eri merkitysalueilla. (Jokinen ym. 2000, 25.) Merkityssysteemejä kutsutaan joskus diskursseiksi tai tulkintarepertuaareiksi. Käyttömääritelmä ja käytötapa määrittelevät kumpaa missäkin tutkimuksessa käytetään. Jokisen, Juhilan ja Suonisen (2000, 27-28) mukaan diskurssin käsite on sopivampi silloin, kun tutkinnan kohteena on ilmiöiden historia, valtasuhteiden analyysi tai institutionaalistunut sosiaalinen käytäntö. Tulkintarepertuaari käytetään tutkimuksissa, joissa tarkastellaan yksityiskohtaisesti jokapäiväisen kielen monimuotoisuutta. Tärkeintä ei kuitenkaan ole se kumpi käsite tutkimukseen valitaan, tärkeämpää on miten käsite kussakin tutkimuksessa määritellään. (Suoninen 1997, 48.) Valitsin tutkimukseeni tulkintarepertuaari käsitteen, koska se ei mielestäni ole yhtä kulutettu kuin diskurssi. Diskurssianalyysissä ei kuitenkaan tutkita itse diskursseja tai repertuaareja vaan sitä miten ne tulevat esiin sosiaalisissa käytännöissä (Suoninen 1997, 49). Analyysin niin sanottua raakamateriaalia on muun muassa teksti, joten diskurssit ja tulkintarepertuaarit ovat tutkijan analyysistä nousseita tuloksia, eivät tätä ”raakamateriaalia”. Tulkintarepertuaarien voidaan todeta olevan suhteellisen ristiriidaton ja yhtenäinen kielen käyttöä tutkimisen yksikkö. Repertuaarit toimivat työkalujen tavoin tukena puhujan rakentaessa kuvaa tapahtumista, ilmiöitä tai kognitiivisista prosesseista (Potter & Wetherell 1989, 138). Käytettävissä olevien erilaisten repertuaarien voidaan sanoa oleva vaihtoehtoisia näkökulmia, joiden avulla sama aihe näyttäytyy eri puolelta eli jokainen ”totuus” on erilainen. Suoninen (1992, 15) toteaa, ettei nykyään ole enää yhtä yhteneväistä toimintaa määräävää repertuaaria, vaan käytettävissä on useita vaihtoehtoja. Tulkintarepertuaari ja diskurssi realisoituvat teksteissä, mikä tarkoittaa sitä, että tutkija on kiinnostunut enemmän tekstin sisällöstä kuin tekstin kirjoittajasta tai puhujasta henkilönä (Suoninen 2000, 60). Omassa tutkimuksessani se tarkoittaa sitä, että yksittäisistä sanomalehden teksteistä yritetään muodostaa sosiaalityöntekijän julkisuuskuvaa, joka olisi kulttuurisesti pätevä ja osoittaisi, miten sosiaalityöntekijä nähdään yhteiskunnassamme. Diskurssianalyysissä tutkija ei siis ole kiinnostunut mistä vain merkityksistä vaan erityisesti kulttuurisista merkityksistä eli yhteisen

sosiaalisen todellisuuden rakentumisesta (Jokinen & Juhila 1999, 54). Täten diskurssianalyysissä on oleellisinta niin sanotun näkymättömän, ”enemmän” ymmärtäminen. Tutkija haluaa sekä puhua maailmasta sisältä käsin että olla mukana maailmassa. Täten diskurssianalyysissä on kyse todellisuuden tajuamisesta inhimillisenä ajattelutapana, ei ”puhtaasta” totuudesta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 104.)

Diskurssianalyysin tehtävänä on vastata miten kysymyksiin. Kirjoitetussa kielessä tutkinnan kohteena on se, miten tekstit rakentuvat, miten ne rakentavat sosiaalista todellisuutta ja miten ne luovat merkityksiä. Voidaan myös tarkastella sitä millaisia vaikutuksia näillä merkityksillä on yhteisöön. (Luukka 2000, 152, 154.) Tutkija on diskurssianalyysissä kiinnostunut siitä, millaiset jäsennystavat dominoivat sosiaalisen todellisuuden rakentamista. Aineistosta voidaan esimerkiksi lähteä rakentamaan diskursseja, jotka ovat sekä vahvoja että samanarvoisia. Tällöin tarkoituksena on etsiä kyseenalaisiksi totuuksiksi muodostuneita diskursseja, toisin sanoen kulttuurisia itsestäänselvyksiä. Näiden itsestäänselvyksien etsiminen on perusteltua sillä, että sosiaalinen todellisuus on paikoitellen vakiintunut tiettyihin tulkintoihin ja käytäntöihin. Tällöin aineistosta yritetään löytää yhtäläisyyksiä eli samojen merkityssysteemien osia. (Jokinen & Juhila 2000, 80.) Sama maailma voi kuitenkin näyttää erilaiselta riippuen siitä millaista kieltä käytetään tietyssä tilanteessa. Kielestä riippuen samasta asiasta voi olla erilaisia näkemyksiä. Näitä erilaisia näkemyksiä kutsutaan diskursseiksi, esimerkiksi sosiaalityötä voidaan katsella työntekijän diskurssin tai vaikkapa asiakkaan diskurssin kautta. (Pietikäinen 2000, 192.) Diskurssi viittaa merkityksiin, metaforiin, esityksiin, mielikuviin, tarinoihin, lausuntoihin ja niin edelleen siten, että ne tavallaan tuottavat yhdessä tietyn version tapahtumista. Se viittaa tiettyyn kuvaan, joka tapahtumasta, henkilöstä, luokasta on maalattu, tiettyyn tapaan esittää kyseinen tapahtuma tai henkilö tietyssä valossa. (Burr 1995, 48.) Diskurssit, kirjoitettuna tai muuten esitettyinä rakentavat meille maailmamme ilmiöitä. Eri diskurssit rakentavat näitä asioita eri tavoin. Jokainen diskurssi esittää, että kyseessä olevalla objektilla on erilainen luonne esimerkiksi verrattuna muihin. Jokainen diskurssi esittää tietävänsä, mikä objekti tosiaan on ja jokainen diskurssi olettaa olevansa totta. (Burr 1995, 49.) Mikään diskurssi ei kuitenkaan yksistään riitä konstruoimaan todellisuutta vaan merkityssysteemit ovat riippuvaisia toisistaan. Tämä tarkoittaa sitä, ettei käsityksenä ”mustaa” ymmärretä mustaksi ilman valkoisen käsitettä tai harmaan eri sävyjä. Diskurssianalyysissä onkin tärkeää intertekstuaalisuuden käsite. Tämä tarkoittaa sitä, etteivät diskursiiviset käytännöt ole suljettuja ja itsერიittoisia kokonaisuuksia vaan kaikki tekstit liittyvät aina toisiin puhuttuihin tai kirjoitettuihin teksteihin. (Ks. esim. Fairclough 1997; Foucault 2005.) Sosiaalinen todellisuus

nähdään täten merkityssysteemien kirjona tai erilaisten kilpailevien ja ristiriitaistenkin diskurssien vaihteluina (Valtonen 1998, 97).

5 Tutkimustehtävä

Tutkimukseni tarkoituksena on tarkastella millainen julkisuuskuva sosiaalityöntekijästä muodostuu sanomalehtien artikkeleissa. Artikkeleiden kirjoittajat ja niissä puhuvat tuovat kielen avulla esiin paitsi yksittäisen henkilön valintoja ja arvoja, myös ympäröivän kulttuurin, yhteiskunnan sekä sen instituutioiden valintoja ja arvoja (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 18). Tällöin tarkastelemalla sitä, miten sosiaalityöntekijöistä puhutaan julkisessa mediassa ja sitä miten eri toimijat heitä kuvaavat, antaa laajemman kuvan myös siitä millainen julkinen imago sosiaalityöntekijöistä muodostuu. Tutkimuksessa ei ole tarkoitus kiinnittää huomiota yksittäisten toimijoiden aikomuksiin tai sisäisiin kokemuksiin. Tutkimuksessani huomio kiinnittyy enemmänkin siihen, mitä ihmiset sanovat. Tämä siitä syystä, että tarkoituksena on saada selville, mitä sosiaalityöntekijöistä ajatellaan julkisuudessa. Tällä tarkoitan sitä, että puhumalla toimijat eivät ilmaise vain omia tunnetilojaan ja intentioitaan vaan osallistuvat siihen puheen kokonaisliikkeeseen, jota kaikki ihmiset ovat luomassa. (Ks. esim. Jokinen & Juhila 1991.)

Tilannekontekstin määrittäminen tukee tutkijan tutkimuksen tekoa ja tutkimuksen kohteena olevaa diskursiivista toimintaa (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 32). Tutkimuksessani tarkoituksena on seurata sosiaalityöntekijöistä kertyvää mediatekstiä. Minulle tutkimuksessa tärkeää on se, miten toimittajat ja muut lehdessä kommentoijat käyttävät kieltä ja sen resursseja apunaan rakentaessaan sosiaalityöntekijän julkisuuskuvasta erilaisia tulkintoja. Kuten Järvinen (1992, 19-20) toteaa, kieli on suuntautunut toimintaan. Se ei täten vain kuvaa asioita vaan sen avulla tehdään asioita. Tämä tarkoittaa sitä, että sosiaalisilla teksteillä on sekä poliittisia että sosiaalisia vaikutuksia. Diskurssianalyttisen tutkimuksen kannalta tämä tarkoittaa sitä, että tutkin, millaisia erilaisia tulkintarepertuaareja rakentuu, miten niitä tekstuaalisesti rakennetaan ja mitä seurauksia näillä rakennelmilla on sosiaalityöntekijän julkisuuskuvan muotoutumiseen.

5.1 Aineisto ja aineiston keruu

Tutkittaessa sosiaalista todellisuutta aineiston keruussa ei tarvitse käyttää tiettyä aineistonhankintamenetelmää. Mikään aineistonhankintaan käytettävä menetelmä ei tuota yhtä

ainutta oikeaa kuvaa sosiaalisesta todellisuudesta vaan aineistot itsessään ovat kulttuurisina dokumentteina eri konteksteissa rakentunutta sosiaalista todellisuutta ja tällaisina ne tulisi myös analyysissa tulkita. Tutkimusongelma auttaa määrittelemään millaista aineistoa tulisi kerätä ja myös sen millaisia menetelmiä keräämisessä ja tulkitsemisessä kannattaa käyttää. (Jokinen & Juhila 1991, 39.) Itse käytän tutkimuksessani aineistona Helsingin Sanomien vuoden 2010 artikkeleita. Aineisto on kerätty Helsingin Sanomien internetsivuilta (<http://www.hs.fi/arkisto/>). Avainsanoistani toimivat sosiaalityön sanat kuten huostaanotto, lastensuojelu, sijaishuolto, sosiaalitoimi, sosiaalityö, sosiaalityöntekijä, sosiaaliviranomainen, sossu ja vammaishuolto. Aineistoa kerätessäni tarkoitukseni ei ollut käyttää kaikkia sosiaalialaan liittyviä avainsanoja. Syynä tähän oli se, että etsin tekstejä, joissa mainittiin jotain sosiaalityöntekijästä. Sosiaalityöntekijä, sosiaaliviranomainen ja sossu sisältyvät lähestulkoon jokaiseen arkistosta löytämäni tekstiin, joten en nähnyt tarpeelliseksi suorittaa hakua kaikilla mahdollisilla sosiaalityötä koskevilla avainsanoilla. Lopulliseen tutkimusaineistooni päätyi yhteensä 128 artikkelia, joissa oli jokin edellä mainituista avainsanoista. Valitsin Helsingin Sanomat lehden aineisto materiaaliksni siksi, että se on valtakunnallinen lehti, jota vuoden 2010 Kansallisen Mediatutkimuksen (Ilkka 1.3.2011) mukaan lukee 936 000 suomalaista. Näin ollen voidaan todeta, että Helsingin Sanomat on muokkaamassa lähes miljoonan suomalaislukijan mielipidettä.

5.2 Aineiston analyysi

Korostan tutkimuksessa aineistolähtöisyyttä eli teoreettisilta lähtökohdilta mahdollisimman vapaata tekstin tulkintaa jättäen taustateoriat pois tutkimuksesta. Tarkoitukseni on lähteä rakentamaan repertuaareja aineistosta eikä teorioista käsin. Diskurssianalyysi on Valtosen (1998, 100) mukaan aineistolähtöistä tutkimusta, jossa tulkinnat rakentuvat empiirisen aineiston kontekstisidonnaisen analyysin varaan. Puhdas aineistolähtöinen tulkinta ei kuitenkaan ole täysin mahdollista, sillä tutkijan koulutukset, kokemukset ja kulttuuritausta vaikuttavat siihen, miten tutkija aineistoa tulkitsee. Aina on joitain piilossa olevia tiedostettuja tai tiedostamattomia lähtökohtaoletuksia. Tutkija ei myöskään voi päättää tulkintojaan ennalta, sillä aineistopohjaisessa tutkimuksessa tulee jättää varaa mahdollisille yllätyksille (Jokinen & Juhila 1996, 56). Diskurssianalyttisen tulkitsevan lähestymistavan mukaan tutkimuksen sisällölliset jäsennykset rakentuvat tutkijan nostaessa esiin tutkimustehtävän ohjaamia tulkintoja tutkimusaineistosta. Tällöin tutkijalla ei ole ennalta olemassa valmiita sisällöllisiä jäsennyksiä vaan tutkimus on aktiivinen tulkintaprosessi, jossa tutkija etsii aineistosta esinnostettavia asioita. Tutkija on tällöin se, joka valitsee, mitkä asiat ovat

esiinnostamisen arvoisia. Tutkimus täten myös itsessään jäsentää uudelleen sosiaalista todellisuutta. (Jokinen & Juhila 1991, 35.)

Analysoidessaan tutkija käyttää usein selektiivistä lukemista. Tällöin hän valitsee tekstistä asioita, jotka hänen mielestään ovat tärkeitä. Tällaisen lukemisen ongelmaksi voi muodostua se, että tutkija vain peilaa omia aiempia käsityksiä asiasta. (Potter & Wetherell 1989, 42.) Tutkijan tulee tällöin suunnata huomiota omaan toimintaansa ja siinä tuottamiinsa konstruktioihin. Diskurssianalyysissä ja sisällön analyysissä reflektiivinen tutkimusote on ehdoton. (Juhila 2006, 230). Tarkoitukseni on pohtia, miten sosiaalityöntekijöistä kertovat tekstit rakentuvat. Tutkimuksen kuluessa pohdin myös sitä, millaisen kuvan tekstit luovat sosiaalityöntekijöiden julkisuudesta. Tarkoitukseni on, että analyysi perustuu aineiston avoimeen lukemiseen, jossa ei kiiruhdeta sulkemaan eri analyysivaihtoehtoja pois oman kulttuurisen etukäteisymmärryksen ohjaamana (Jokinen & Juhila 1999, 61). Tutkijan roolina on käydä vuoropuhelua aineiston kanssa ja tämä vuoropuhelu on osana ratkaisemassa, mitä merkitysmahdollisuuksia pidetään esiinnostamisen arvoisina. Tämä tarkoittaa sitä, että tutkijan on tiedostettava, ettei aineistosta löytyviä merkityksiä voida määrittellä ainoastaan aineiston ominaisuuksiksi. (Jokinen & Juhila 1996, 76.) Analyysissä tulee edetä osista kokonaisuuksiin. Mikä tarkoittaa etenemistä merkityksistä merkityssysteemeihin eli tulkintarepertuaareihin. Merkityssysteemit ovat aineistossa osina ja täten niiden sisällöllinen merkitysyhtäläisyys voidaan tunnistaa vain aineiston kontekstisidonnaisessa tulkintaprosessissa. (Jokinen & Juhila 1996, 57.) Näin ollen aloitin aineiston analysoimisen lehtiartikkelien pelkistämällä eli pilkkomalla aineistoa osiin (ks. esim. Tuomi & Sarajärvi 2009).

Ensimmäisellä lukukerrallani jaoin tekstit kahteen osaan, kirjoituksiin, jotka käsittelevät sosiaalityötä ja sosiaalityöntekijöitä Suomessa sekä kirjoituksiin, jotka eivät täyttäneet kyseistä vaatimuksia. Näitä ensimmäisellä lukukerralla poisjääneitä tekstejä ovat ammattiin nimitykset, valmistuneet tai muut tutkimukset sekä ulkomailla tapahtuneet sosiaalityöntekijöistä kertovat artikkelit. Muualla tapahtuneet asiat voivat muokata myös suomalaisten mielikuvia sosiaalityöntekijöistä, mutta muut kuin suomalaisista sosiaalityöntekijöistä kertovat artikkelit jätin pois tutkimuksesta. Toisella lukukerralla valitsin tutkimukseen otettavat tekstit. Näissä uutisartikkeleissa ja kirjoituksissa kommentoidaan sosiaalityöntekijöitä ja heidän toimintaansa. Toisella lukukerralla tutkimuksesta poisjääneet tekstit kuvaavat sosiaalityötä itseään tai ovat sosiaalityöntekijöiden kirjoittamia, mutta eivät kohdistuneet sosiaalityöntekijöihin. Sosiaalityöntekijöiden kirjoittamat poisjääneet kirjoitukset kohdistuvat kyseisen henkilön omakohtaiseen tilanteeseen esimerkiksi äitiyslomalla oleva sosiaalityöntekijä pohtii, miten saisi

terveyskeskuslääkärille ajan Vantaan Tikkurilan piirissä (Helsingin Sanomat 3.7.2010) tai sosiaalityöntekijä, joka kirjoittaa, siitä miten Vantaan louhoshanke vaikuttaa heidän talonsa arvoon (Helsingin Sanomat 17.5.2010). Kyseisen kaltaiset tekstit jäivät pois, koska ne eivät kerro sosiaalityöntekijöistä tai heidän toimistaan sosiaalityöntekijöinä eikä ne myöskään ole ammattipositivista kirjoitettuja. Valitseni tekstejä lukiessani alleviivasin niistä aineisto-otteita, joissa kuvattiin sosiaalityöntekijöitä. Kirjasin myös ylös erilliselle paperille sosiaalityöntekijöistä nousevia kuvauksia sekä teksteistä löytyviä yhtäläisyyksiä ja eroja. Kolmannella lukukerralla aineistosta alkoi nousta tulkintarepertuaareja.

Tulkintarepertuaarien avulla paneudutaan sosiaalityöntekijän julkisuuskuvaan sekä siihen, miten kyseinen kuva on rakennettu. Tulkintarepertuaarit todentuvat monenlaisina kielellisinä tekoina erilaisissa yhteyksissä. Näistä toiminnallisista palasista rakennetaan analyysissä yhtenäisiä merkityssystemejä. (Jokinen & Juhila 1999, 71–72.) Toisin sanoen tekstien hajanaisista osista rakentuu tulkintoja, jolla kuvataan tutkimukseni tapauksessa sosiaalityöntekijää. Toiminnallisuudella tarkoitan sitä, että repertuaari ei vain kuvaa sosiaalityöntekijää vaan se on myös rakentamassa sitä. Nämä rakentuvat merkityssystemit eivät esiinny aineistossa selkeinä, erillisinä kokonaisuuksina, vaan hajanaisesti ja osina, joten niiden löytäminen merkityssystemiä rakentaviksi palasiksi tarkentuu vasta aineistoa useaan otteeseen luettaessa. Analyysi voi muuttua prosessin kuluessa ja näiden palapelin palasten tarkentuessa. Täten diskurssianalyysiin ei ole tarvetta eikä myöskään soveltuvaa muodostaa hypoteesia, joka kumotaan tai todennetaan tutkimuksella. (Suoninen 2000, 50.) Tein muistiinpanoja lukiessani tutkimusaineistoani uudelleen ja uudelleen. Hajanaisista kommentteista alkoi löytyä yhtäläisyyksiä, jotka rakentavat erilaisia kuvia sosiaalityöntekijästä. Aineistotekstien eri osiot rakentavat erilaisia julkisuudenkuvia. Kirjoitin ensin ylös kaikki teksteistä löytyneet sosiaalityöntekijän julkisuuskuvaa rakentavat aineisto-otteet. Näistä otteista valitsin tutkimustekstiin tulkintarepertuaareja parhaiten tai selkeimmin kuvaavat vaihtoehdot.

Tutkiessani lehtikirjoituksia sosiaalityöntekijöistä en kiinnittänyt huomiota siihen, miten uutiset vastaavat ”todellisuutta”, todellisia tapahtumia tai ihmisten todellisia mielipiteitä, asenteita tai tunteita. Diskurssianalyysissä tutkija ei ole kiinnostunut siitä, onko kirjoitettu tapahtunut juuri niin kuin kirjoittaja on sen kuvannut tai onko jotakin mahdollisesti jopa jätetty kertomatta. Kaikki lausumat, olivat ne totta tai eivät, rakentavat yhden version kyseessä olevasta asiasta tai tapahtumasta. Vaikka lausuma olisi valhetta, se voi olla vakuuttava puolustus tai selitys. Sen avulla voidaan myös oikeuttaa jotain. (Potter & Wetherell 1989, 36-55)

6 Sosiaalityöntekijän julkisuuskuvan rakentumisen erilaiset muodot

Tästä tutkimuksesta saadut tulokset esitellään tarkemmin seuraavien otsakkeiden alla. Lukujen alussa selostan jokaista tulkintarepertuaaria yleisesti, jonka jälkeen havainnollistan asiaa aineistosta otetuilla esimerkeillä. Selostan tarkemmin jokaisen ottamani aineisto-otteen sekä pohdin miten se mielestäni tuottaa kyseistä tulkintarepertuaaria. Lukemisen helpottamiseksi todettakoon, että sisennetyt tekstiosuudet ovat suoraa lainausta Helsingin Sanomien artikkeleista, eikä näitä katkelmia ole muokattu. Olen kuitenkin poistanut esimerkkeinä olevista tekstiosuuksista joitain kohtia, jotka eivät suoranaisesti liity tutkinnan kohteena olevaan repertuaariin. Näitä poistettuja kohtia merkkää kolme peräkkäin olevaa pistettä (...). Oman kirjoitukseni lomaan sijoitetut Helsingin Sanomista otetut suorat lainaukset on erotettu *kursivoimalla* kyseinen tekstikohta. Aineisto-otteita käyttäessäni olen lukemisen helpottamiseksi alleviivannut mielestäni selkeimmin repertuaaria kuvaavia kohtia. Joissakin kohdissa olen käyttänyt [] merkkejä, jotka ovat omaan selvennykseni kyseiseen asiaan eivätkä suoraa lainausta.

Tutkimukseeni ottamissani 128 lehtikirjoituksessa on tekstejä Helsingin Sanomien eri osioista, kotimaa (44 kpl), mielipide (48 kpl), mielipide, nuorten posti (2 kpl), kaupunki (19 kpl), kolumni (2 kpl) ja pääkirjoitus (5 kpl). Näiden lisäksi tutkimusaineistooni kuuluu artikkeleita osioista pääkirjoitus-vieraskynä (2 kpl), Elämä ja terveys (2 kpl) sekä HS-sunnuntai (4 kpl). Uutisartikkeleita on määrällisesti hieman enemmän eli 53,8 %. Uutisten luokkaan olen tässä tutkimuksessa sisällyttänyt Kotimaa ja Kaupunki osioiden lisäksi Elämä ja terveys osion sekä HS-sunnuntai osion. Tämä siitä syystä, että vaikka kyseisissä artikkeleissa ollaan yksilölähtöisiä eli keskitytään yksilölliseen kokemukseen, toimii kirjoittajana usein toimittaja. Mielipidekirjoituksiin olen sisällyttänyt yleisönosasto kirjoitusten lisäksi myös kolumnit, pääkirjoitukset sekä pääkirjoitus-vieraskynätyyppiset kirjoitukset. Mielipidekirjoituksia oli aineistosta 46,2 %. Jokaisessa repertuaarissa löytyy artikkeleita Helsingin Sanomien eri osioista eli mielipidekirjoituksilla ja uutisartikkeleilla rakennetaan jokaista repertuaaria. Mihinkään erityiseen tekstien epätasaiseen jakautumiseen en ainakaan kiinnittänyt huomioita ja tästä syystä en kokenut tarpeelliseksi eritellä minkälaisissa teksteissä käsittelyssä olevaa tulkintarepertuaaria on eniten. Tämä jo siitäkin syystä, että samassa lehtikirjoituksessa saattaa rakentua useampaa eri tulkintaa. Tuloksia luettaessa on hyvä muistaa, että vaikka diskurssianalyysi on aina tutkijan tekemää tulkintaa, sen tulisi kuitenkin olla mahdollisimman hyvin perusteltua tulkintaa jostakin olennaisesta näkökulmasta (ks. mm. Suoninen 1997).

Tulkintarepertuaarit olen jakanut kahdeksaan eri tulkintaan, näitä ovat sosiaalityöntekijän 1) tekemättömyyden ja 2) vallankäytön tulkintarepertuaarit sekä sosiaalityöntekijän 3) kuormittumisen ja vastuullisuuden tulkintarepertuaari. Olen löytänyt aineistosta sosiaalityöntekijän 4) liikaa tekemisen ja puuttumisen sekä 5) yhteistyökyvyn tulkintarepertuaarit. Lisäksi sosiaalityöntekijää kuvaavat 6) sosiaalityöntekijän sukupuolen tulkintarepertuaari ja 7) vaikenemisen tulkintarepertuaari. Viimeisenä esitellään vielä 8) sosiaalityöntekijän hyödyn tulkintarepertuaari, viimeisenä ja todellakin tässä tilanteessa myöskin vähäisempänä, mutta mielestäni tärkeänä asiana tuoda esille.

6.1 Sosiaalityöntekijän tekemättömyyden tulkintarepertuaari

Sosiaalityöntekijän tekemättömyys rakentuu aineistoon valitsemisani teksteissä useimmiten kirjoittajien tuottaessa sosiaalityöntekijästä kuvaa, jonka mukaan he eivät ole saaneet apua sosiaalityöntekijältä, silloin kun ovat kokeneet sitä tarvitsevansa. Tekemättömyydestä kertovia tekstejä on aineistossa määrällisesti eniten. Useimmiten ne kuvaavat henkilökohtaisia kokemuksia mielipidekirjoitusten muodossa, mutta tekemättömyyden repertuaariin kuuluvien kirjoitusten joukossa on myös pari uutisartikkelia. Tekstien kirjoittajien mukaan sosiaalityöntekijöiden ja päättäjien näkökulmasta tekemättömyyden syynä pidetään resurssipulaa, joka ilmenee sekä taloudellisena että ajallisena. Uutisartikkeleista muodostuu kuva sitä, miten sosiaalityöntekijöillä ei ole muun muassa aikaa tehdä sosiaalityöhön liittyvien ongelmien ennaltaehkäisevää työtä. Sen sijaan mahdolliset asiakkaat, palvelunkäyttäjät tai avuntarvitsijat rakentavat kuvaa välinpitämättömästä sosiaalityöntekijästä, jonka tekemättömyys johtuu viitseliäisyydestä, ei ajan tai taloudellisten resurssien puutteesta. Välinpitämättömyys näkyy kirjoittajien mukaan avuntarvitsijan luukuttamisena. Tällä tarkoitetaan sitä, että sosiaalityöntekijät vaativat erinäisiä ylimääräisiä selvityksiä. Repertuaaria rakentavien kirjoittajien, toimijoiden, mukaan tekemättömyys ei johdu siitä, etteivät sosiaalityöntekijät tietäisi ongelmista. Tulkintaa rakentavat kokevat, että sosiaalityöntekijät tietävät ongelmista, mutteivät *viitsi* tehdä mitään, koska esimerkiksi *mielisairaahan hoitoon toimittaminen on niin epämiellyttävää!* (HS 24.7.2010)

Niissä harvoissa teksteissä, joissa sosiaalityöntekijät ovat äänessä, he tuottavat samankaltaista julkisuuskuvaa. Tällä tarkoitan sitä, että sosiaalityöntekijöiden teksteistä käy ilmi, että he ovat tietoisia sosiaalihuollollisista ongelmista, mutta eivät resurssipulan takia pysty toimimaan toivomallaan tavalla niiden ratkaisemiseksi. Sosiaalityöntekijöiden mukaan kyvyttömyys vastata

palveluntarpeeseen johtuu turhauttavasta resurssipulasta eikä viitseliäisyydestä. Työntekijämäärät eivät esimerkiksi lastensuojelussa ole riittäviä vastaamaan kasvavaan tarpeeseen. *Kymmenen vuoden ajan lastensuojelun asiakasperheiden määrät ja palveluiden tarve ovat jatkaneet kasvuaan... Ennaltaehkäisevien palveluiden puuttuessa lastensuojelu korjaa, minkä ehtii.* (HS 7.9.2010a) Tekemättömyydestä, avun saamattomuudesta, kuvaaviin teksteihin liittyy hyvin voimakkaasti kirjoittajien, mahdollisten tekemättömyyden kohteena olleiden, tunteet. Kirjoittajat purkavat sanomalehden sivuilla katkeruuttaan sekä turhautumistaan ja jopa epätoivoa. Erityisesti tunteet tulevat esille mielipidekirjoituksissa, mutta ne ovat mukana myös uutisjournalistisissa haastatteluissa, joissa tuodaan esille erinäisiä epäkohtia. Mahdollisia ratkaisukeinoja kirjoittajat eivät paljoakaan pohdi. Sen sijaan sosiaalityöntekijät itse sekä hieman neutraalimmat tiedottavat uutiset tuovat esille ratkaisumallin, jonka mukaan resursseja tulisi olla enemmän sekä palveluiden että henkilöstömäärän muodossa. Tarvittavien lisäresursseja ei kuitenkaan useinkaan hankita yhteiskunnallisista syistä, esimerkiksi lama voi aiheuttaa päinvastaisen reaktion eli resursseja karsitaan vaikkapa jättämällä sijaisia palkkaamatta tai lomauttamalla henkilöstöä.

Tekemättömyyden tulkintarepertuaarin keskiössä on se, ettei sosiaalityöntekijältä saatu apua. Tekemättömyys tarkoittaa siis sitä, että mitään ei tapahdu tai kukaan ei kirjoittajan tai haastateltavan näkökulmasta viitsi puuttua avuntarvitsijan tilanteeseen. Tilanteeseen ei puututa vaikka mahdollisista ongelmista tiedetäänkin. Tekemättömyys on myös sitä, että mahdollinen tuki tulee aivan liian myöhään ollakseen riittävää. Sosiaalityöntekijän tekemättömyys rakentuu myös siinä, että tarjottu tuki tai palvelu, ei toimijan tai kirjoittajan mukaan, sovi käsillä olevan avuntarpeeseen. Avuntarvitsijalle ei täten ole tarjolla hänen mielestään sopivaa hoito- tai tukimuotoa.

”(1) Minut otettiin huostaan 16-vuotiaana, aivan viime hetkillä... Kävin kymmenen vuotta terapiassa lapsuuteni johdosta ja purkaakseni katkeruuttani, kun en koskaan saanut apua, vaikka sosiaaliviranomaiset tiesivät tilanteestamme...” (HSb 1.2.2010)

”(2) Hanna kertoi Kiljuselle [kansanedustaja Anneli Kiljunen, sd], kuinka hän oli hakenut sosiaalitoimistosta apua viisitoistavuotiaana, eikä mitään ollut tapahtunut. Kun Aino oli otettu huostaan, Hanna oli jäänyt heitteille. Äiti oli saanut jatkaa ryppäämistään...” (HS 12.9.2010b)

Helsingin Sanomien (HSb 1.2.2010) toimittajat pyysivät lukijoiltaan kertomuksia perheiden kokemuksista sosiaalityöntekijöistä. Nimimerkillä ”Selviytyjä” (1) kertoo vaikeasta lapsuudestaan psyykkisesti sairaan äitinsä kanssa. Viranomaiset uskoivat mielipiteen mukaan enemmän äidin antamia *koottuja selityksiä*. Siitä mielipide ei kuitenkaan kerro, mitä tai miten sosiaaliviranomaiset mahdollisesti tiesivät kirjoittajan tilanteesta. Hanna Kröger kokee jääneensä heitteille 15-vuotiaana

(2), kun hänen ”Aino” siskonsa otettiin huostaan. Hanna jätettiin alkoholisoituneelle äidille. Repertuaarissa rakentuu kuvaa, jonka mukaan sosiaalityöntekijältä ei saa toivottua tukea ja *pahimmassa tapauksessa epävakaa (jopa sairas) nainen käyttää huoltajuusriidassa lyömäaseena sosiaalityöntekijöitä ja lastenpsykologeja.* (HS 24.7.2010)

Mahdollinen tekemättä jättäminen rakentuu teksteissä myös sellaisissa kohdissa, joissa tuotettiin sosiaalityöntekijästä kuvaa, ettei työntekijä tee kaikkea, mitä tilanteessa voisi tehdä. Tekemättömyys rakentuu siinä, etteivät sosiaalityöntekijät tee kaikkea mahdollista auttaakseen tai tukeakseen mahdollisia avuntarvitsijoita. Tällainen auttamattomuus voi johtaa sosiaalityöntekijän vakaviin tilanteisiin ja epäilyihin, jopa mahdolliseen virkavirheestä syyttämiseen.

”(3) Keski-Suomen poliisi on saanut valmiiksi esitutkinnan jutussa, jossa selvitettiin kahta samassa perheessä tapahtunutta vauvan kuolintapausta. Epäiltynä on myös kaksi sosiaaliviranomaista... Poliisi on jutun esitutkinnassa selvittänyt myös sosiaaliviranomaisten toimia. Kahta virkamiestä epäillään virkavelvollisuuden rikkomisesta.” (HS 30.7.2010)

Uutisartikkelissa (HS 30.7.2010) käsitellään vanhempien osallisuutta pikkuvauvan kätkytkuolemaan (3). Mahdollisesti tästä syystä kaksi sosiaaliviranomaista on myös tutkinnan kohteena. Poliisien on selvitettävä, onko kyseessä muu kuin kätkytkuolema. Onko vanhempien toiminta jotenkin johtanut vauvojen kuolemiseen? Olisivatko sosiaalityöntekijät pystyneet jotenkin estämään tilanteen? Se, että virkamiehiä epäillään virkavelvollisuuden rikkomisesta, ei vielä kerro, olisivatko sosiaaliviranomaiset pystyneet estämään tilanteen esimerkiksi lastensuojelun tukitoimin. Uutisartikkelissa ei myöskään mainita, oliko perhe tilanteiden sattuessa lastensuojelun asiakas.

Sosiaalityöntekijän tekemättömyys rakentuu tutkimuksen aineiston artikkeleissa myös palvelujen sopimattomuudella. Tällä tarkoitetaan sitä, ettei avuntarvitsijaa tueta hänen toivomallaan tavalla tai sitä, että sosiaalityöntekijät eivät tue esimerkiksi taloudellisesti avuntarvitsijan toivoman tukimuodon saamista.

”(4) Vaikuttaa siltä, että itse ongelman eli alkoholin liikakäytön lisäksi tarjolla oleva hoito ei vastaa tarvetta. A-klinikoille on pitkät jonot, eikä sosiaalitoimesta anneta maksulähetteitä hoitoon... Erilaisia hoitomahdollisuuksia on lisättävä ja alkoholin verotusta tulee korottaa.” (HS 16.9.2010b)

”(5) Kun äiti estää pojan ja minun tapaamiset, ei mikään viranomaistaho auta poikaa: ei lastensuojelu, ei lastenvalvoja, ei poliisi, ei kukaan. Miten se on mahdollista? Vanhempien ollessa erimielisiä pakotetaan poika itse päättämään asumisestaan, mikä on kyllä varsin julmaa ja kohtuutonta.” (HS 18.5.2010)

Mielipidekirjoituksen kirjoittaja Kristiina Ruuskanen (HS 16.9.2010b) on kirjoituksessaan sitä mieltä, ettei toivottua apua saa, vaikka sellaista olisi tarjolla (4). Kristiina jatkaa kertomallaan äidistään, jonka ”ura” alkoholistina alkoi tytön ollessa viisivuotias. Hoitoon pääsyä ei tueta sosiaalitoimesta taloudellisesti. Toisessa otteessa nimimerkillä ”Poikiensa kohtaloa sureva isä” (5) toteaa, että miehet ovat altavastaajina huoltajuuskiistoissa. Kirjoittaja on sitä mieltä, että sosiaalitoimi ei auta vaikka 13-vuotias poika on kertonut sosiaalitoimen psykologille haluavansa viettää enemmän aikaa isänsä kanssa. (HS 18.5.2010)

Sosiaalityöntekijän tekemättömyys rakentuu repertuaarissa myös siten, ettei mahdollista luvattua tukea syystä tai toisesta ole annettu tai mahdollinen tukitoimi ei ole sujunut sovitulla tavalla. Tällöin tekemättömyys on sitä, ettei konkreettisesti ole tehty eli toteutettu sitä, mitä puheilla on luvattu.

”(6) Omaisten piti vaatia arviointia tiukasti, sillä ilman sitä ei palveluseteliä hoidon kustannusten kattamiseksi voitaisi myöntää. Vasta kesällä [2010] sosiaalityöntekijä ehti arvioimaan vanhuksen kunnon ja kaikki tarvittavat lausunnon palvelusetelipäätöstä varten saatiin kasaan. Kun omaiset syksyn tultua tiedustelivat, miksi päätöstä ei vielä kään ole tehty, viranhaltija vastasi sähköpostitse: ”Ilmoitan heti, kun on jotakin tiedotettavaa seteliasiaista.” (HS 19.9.2010)

Kolumnissa Helsingin Sanomien (19.9.2010) toimittaja ihmettelee Helsingin palvelujärjestelmän hitautta ikäihmisten siirtyessä kotihoidosta laitoshoidon. Toimittaja Lindbergin artikkelin mukaan vanhusten laitoshoitopaikan saaminen on niin hidasta, että ikääntyneen kunnon huononeminen pitäisi pystyä huomioimaan noin vuotta aiemmin palvelun saamiseksi. Kolumnissa kerrotaan erään vanhuksen tilanteesta 2009, jolloin hänelle pyydettiin hoidontarpeen arviointia. Tällöin Helsingin kaupungin sosiaali- ja lähityön yksiköstä todettiin, ettei vanhuksen hoidontarvetta enää arvioida, sillä vanhus oli muuttanut yksityiseen hoitolaitokseen. Kolumnissa Lindberg kirjoittaa, että omaiset kuitenkin vaativat arviointia. Lindbergin mukaan arviointia piti jopa vaatia *tiukasti* (6). Kolumni jatkuu tuomalla esiin, että koska päätöksen saaminen venyi, ehti omainen jo menehtyä syyskuussa 2010 ennen sen saamista.

Sosiaalityöntekijän tekemättömyys voi rakentua myös osaamattomuutena. Tällöin tekemättömyys rakentuu sillä, ettei sosiaalityöntekijöiden tieto-taito ole riittävää. Sosiaalityöntekijän ei siis ole mahdollista suorittaa työtehtävää, johon hänellä ei ole tarvittavia tietoja tai taitoja. Seuraavan otoksen mukaan esimerkiksi sosiaalityöntekijän kielitaito voi olla puutteellinen. Tällä tarkoitetaan sitä, että sosiaalityöntekijöiden tulisi joidenkin artikkeleiden kirjoittajien tai niissä toimivien mukaan osata tukea palvelunkäyttäjiä myös heidän omalla äidinkielellään.

”(7) Astahovin [Venäjän presidentin lapsiasiainvaltuutettu] mukaan sosiaalityöntekijät toimivat alun perin väärin, eivätkä he käyneet perheessä ennen sijoituspäätöstä... Astahovin mukaan Suomessa pitäisi olla myös venäjää puhuvia sosiaalityöntekijöitä, koska Suomessa asuu pysyvästi merkittävä venäjänkielinen vähemmistö.” (HS 20.3.2010)

Kevään 2010 Helsingin Sanomissa oli useita kirjoituksia Venäjän lapsiasiainvaltuutetun Pavel Astahovin vierailusta Suomeen. Suomalaisviranomaisten kielitaidottomuus voi Helsingin Sanomien (HS 21.3.2010) pääkirjoituksen mukaan johtaa jopa siihen, että suomalaisviranomaisia pidetään vihamielisinä venäläissyntyisiä kohtaan. *Olisi jo aika, että Suomen lastensuojeluviranomaisilla olisi valmiudet kertoa sekä kotimaisilla että vierailta kielillä, kuinka Suomessa lastensuojelutoimet perustuvat lakiin ja laki Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien julistukseen.* Venäjän lapsivaltuutettu Astahov (HS 20.3.2010) vieraili Suomessa selvittämässä niin sanottua lapsikiistaa, joka syntyi, kun Suomessa asuvan venäläispariskunnan seitsemänvuotias lapsi oli jouduttu sijoittamaan kiireellisesti (7).

Resurssipula ja sosiaalityöntekijän koettu tekemättömyys myös usein linkittyivät yhteen. Resursseilla tarkoitetaan käytettävissä olevia resursseja sekä henkilöstöresursseja esimerkiksi tietotaidollisia että taloudellisia resursseja. Osassa teksteissä rakentuu kuvaa sosiaalialan resurssipulasta, kuten sosiaalityöntekijöiden liian vähäisestä määrästä. Työntekijöiden puute aiheuttaa tekemättömyyttä siitä syystä, ettei työntekijöillä ole aikaa esimerkiksi avuntarvitsijan yksilölliseen tilanteen kartoittamiseen. Mikäli aikaa olisi enemmän, olisi myös mahdollista saada avuntarvitsijoille tarvittavat palvelut ajoissa. Tekemättömyys voi johtua myös rakenteellisista syistä. Oikeaa palvelua ei välttämättä ole edes mahdollista tarjota, sillä palvelut eivät aina muotoudu tasaisesti. Näin ollen palveluiden tarvitsijat joutuvat epätasa-arvoiseen asemaan. Resurssipulasta olevat artikkelit ovat useimmiten uutisjuttuja. Uutisjutut sisältävät usein haastatteluja palvelunkäyttäjistä tai sosiaalityöntekijöistä.

”(8) Kuopio lisää lastensuojelun resursseja pakon edessä. Itä-Suomen aluehallintovirasto uhkaa kaupunkia 245000 euron sakolla, ellei lastensuojelun käsittelyaikoja saada lainmukaisiksi...” (HS 7.3.2010d)

”(9) Avohuollon sosiaalityöntekijöitä tarvitaan lisää”, sanoo sosiaalityöntekijänä pitkään toiminut Helsingin asiakasohjauspäällikkö Juha Jokinen. ”Yksilöllinen tuki edellyttää paneutumista. Resurssit eivät riitä vaatimuksiin.” (HS 1.2.2010a)

Otteessa 8 todetaan, miten lastensuojelun resursseja lisätään vasta ”pakon edessä”. Ote on uutisartikkelista (HS 7.3.2010d), jonka mukaan Kuopion kaupunki joutui palkkaamaan kuusi uutta sosiaalityöntekijää tekemään lastensuojeluilmoituksia ja lastensuojelutarpeen selvityksiä. Mielenkiintoista minusta on se, että artikkelissa mainitaan, miten *uudetkin virat ovat määräaikaaisia*. (HS 7.3.2010d) eli saatu työntekijäresurssi on määräaikaista. Helsingin Sanomien (HS 1.2.2010a) toimittajat pyysivät lukijoiltaan perheiden kokemuksista sosiaalityöntekijöistä. Kirjoituksista selvisi, että moni lapselleen apua hakeva kokee jäävänsä ilman tarvitsemaansa tukea. Toimittajan kirjoittamassa aiheeseen liittyvässä artikkelissa (HS 1.2.2010a) alan ammattilaiset pääsevät ääneen (9). Uutisartikkelissa mainitaan vielä, että lastensuojelussa tulisi painottaa ehkäisevää työtä sekä varhaista puuttumista, kuten lastensuojelulaki määrää. Artikkelin kirjoittaneen toimittajan mukaansa näin ei kuitenkaan todellisuudessa ole. Sosiaalityöntekijän tekemättömyys rakentuu näin ollen myös laissa määrätyn toimenpiteen tekemättä jättämisessä tai sitä, ettei pysytä lain vaatimissa määräajoissa. Tekemättömyyttä voidaan kuitenkin puolustella muun muassa resurssipulalla; *Isot kaupungit kamppailevat suuren työmäärän ja rahapulan ristipaineessa, puutetta pätevistä työntekijöistä*. (HS 7.3.2010a)

”(10) Nyt näyttää siltä, että monissa suurissa kaupungeissa terveydenhoidon ja sosiaalitoimen työntekijöiltä on rahapulaan vedoten estetty järjen käyttö. Neuvolan ja sosiaalityön rahat ovat tiukassa, ja niiden kuluttamisessa on sijaa harkinnalle. Jos lapsi siirretään lastensuojelun asiakkaaksi, kunnalla on lakisääteinen velvollisuus löytää rahat palvelujen järjestämiseen. Tilanne johtaa pahimmillaan täysin käsittämättömiin ratkaisuihin.” (HS 1.9.2010)

Uutisartikkelissa (HS 1.9.2010) todetaan, että rahapula estää jo sosiaalityöntekijöitä käyttämästä järkeään (10). Tällä tarkoitetaan sitä, että lastensuojelun asiakkaiksi joudutaan säästötoimien takia ottamaan sellaisia perheitä, joita voitaisiin tukea toisella tavalla. Helsingin kaupungin johtava sosiaalityöntekijä Anneli Laurila sekä sosiaalityöntekijä ja perheterapeutti Minna Manelius (HS 7.9.2010a) tuovat esiin resurssipulaa ammattiposiitiosta käsin kirjoittamalla siitä, miten kutien säästöt ajavat lastensuojelun työntekijät ahtaalle ja tällöin *asiakas päätyy väliinputoajaksi*. (HS 7.9.2010a)

Resurssipulaa perustellaan myös yhteiskunnallisella tilanteella sekä sillä, että palvelujen tarpeen kasvaessa syystä tai toisesta aiemmat resurssit eivät enää riitä. Vuoden 2010 aikana muun muassa lastensuojeluilmoitusten määrä on pääkaupunkiseudulla kasvanut (HS 17.10.2010). Ja kuten olen jo aiemmin todennut aineiston tekstien mukaan resurssipula voi johtaa tekemättömyyteen. Helsinki, Espoo ja Vantaa ovat kaikki luvanneet lisätä lastensuojelurahojaan vuoden 2011 budjettiin (HS

17.10.2010), sillä muun muassa lastensuojeluilmoitusten määrä kasvoi esimerkiksi Helsingissä 20 prosenttia. Vantaan apulaiskaupunginjohtaja Jukka T. Salminen toteaa ”Lama iski lastensuojeluun” -artikkelissa laman näkyvän lisääntyneissä luvuissa. Helsingin peruspalvelujohtaja Pia Sutinen on samoilla linjoilla sanoessaan, että *köyhimpien lapsiperheiden osuus kaikista perheistä on kasvanut, samoin päihdeongelmat* (HS 17.10.2010). Sutisen mukaan lisääntyneet asiakasmäärät samoilla resursseilla lisäävät myös sosiaalityöntekijöiden työtaakkaa. Lastensuojelun keskusliiton tutkimukseen (HS 17.10.2010) osallistuneista *sosiaalityöntekijöistä 41 prosenttia ilmoitti, ettei heillä ole lainkaan aikaa tehdä ennalta ehkäisevää työtä.*

Sosiaalityöntekijän tekemättömyys ilmenee myös siinä, etteivät sosiaalityöntekijät pysy lain vaatimissa määrärajoissa. Lastensuojelulaissa muun muassa määritellään, että lastensuojeluasian tullessa vireille, sosiaalityöntekijän on viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä lastensuojeluilmoituksen tai vastaavan yhteydenoton vastaanottamista päätettävä tarvitseeko kyseisessä tilanteessa aloittaa lastensuojelutarpeen selvityksen tekeminen. (lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 26§.) Toimeentulotuen toimeentulotukilain 14 §:n 4 kohtaa koskevan hallituksen esityksen perustelujen mukaan viikkoa on pidettävä ohjeellisena tavoitteena siitä, kuinka nopeasti tuen hakijan tulisi saada asiansa käsiteltäväksi. Eduskunnan oikeusasiamieheltä on tullut kunnille huomautuksia liian pitkistä toimeentulotukiasioiden käsittelyajoista. Oikeusmies on perustuslakiin pohjaten painottanut, että jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä. Erityisesti toimeentulotukihakemukset olisi käsiteltävä viivytyksettä, sillä toimeentulotuki on keskeinen keino turvata välttämätön toimeentulo ja huolenpito. (Opas toimeentulotukilain soveltajille 2007, 99) Toimeentulotuki esiintyy muutamissa teksteissä, kuten Helsingin Sanomien artikkelissa 22.8.2010, jossa todetaan, etteivät toimeentulotukea tarvitsevat ihmiset saa päätöksensä lain määräämässä ajassa (11). Pahin tilanne oli vuoden 2010 lokakuussa Oulussa, jossa toimeentulotukihakemusten käsittelyyn kului aikaa yli kolme viikkoa. Ratkaisuna ehdotetaan lisäresurssien, kuten henkilöstön, palkkaamista. Mieliopidekirjoituksessaan Kouvolaalainen Kirsi Rouhiainen (HS 16.11.2010) kritisoi resurssipulaa toteamalla, että *sosiaaliviranomaisten puolella on esimerkiksi osaamis- ja työntekijävajetta... Palveluohjaus on erittäin puutteellista eikä soittopyyntöihin vastata.*

”(11) Avun tarvitsijalla on oikeus päästä keskustelemaan sosiaalityöntekijän kanssa viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä siitä, kun pyyntö on esitetty. Nyt moni valittaa, ettei sosiaalityöntekijää saa edes puhelimeen.” (HS 22.8.2010)

Tekemättömyyden repertuaarissa tekemättömyydestä syytetään sosiaalityöntekijöitä itseään. Tällöin tekemättömyyden syynä pidetään sosiaalityöntekijän välinpitämättömyyttä, auttamatta jättämistä, palvelujen sopimattomuutta tai tieto-aidon puutetta. Palvelunkäyttäjien teksteissä tekemättömyys johtuu sosiaalityöntekijöiden välinpitämättömyydestä tai heidän viitseliäisyydestään. Siitä mihin avunpyyntöihin sosiaalityöntekijät viitsivät aikaansa käyttää. Sosiaalityöntekijöiden ja päättäjien mukaan tekemättömyys johtuu useimmiten resurssipulasta, joko henkilöresursseista tai tarvittavien palvelujen puutteesta. *Palveluntarvitsijat joutuvat odottamaan kuukausia, koska lastensuojelusta puuttuu työntekijöitä* (HS 4.2.2010). Tällöin sosiaalityöntekijän tekemättömyyden syynä voidaan pitää sosiaalityöntekijän vaikuttamisen mahdollisuuksien ulkopuolella olevaa resurssipulaa, joka voi olla esimerkiksi taloudellisten resurssien puutetta. Tämä taloudellisten resurssien puute voi vaikeuttaa erilaisten palveluiden tarjoamista tai niiden saamista. Tarvittavia palveluita voidaan karsia tai jättää järjestämättä. Syy tekemättömyyteen voi olla myös henkilöresurssipula, jolloin voidaan syyttää yhteiskunnallista tilannetta, esimerkiksi päättäjien laatimia säästötoimenpiteistä, joissa voidaan lomauttaa ja karsia henkilöstöä tai jättää palkkaamatta uusia.

Sosiaalityöntekijän tekemättömyys ilmenee siten, ettei sosiaalityöntekijältä saatu tarvittavaa tukea ja apua. Tekemättömyys rakentuu myös siinä, että toivottu tuki tulee liian myöhään ollakseen enää riittävää. Tällöin ongelmat ovat ehtineet jo monimutkaistua ja kerääntyä laaja-alaiseksi vyyhdiksi. Eräs kirjoittaja toteaa, ettei ollut saanut vain sosiaalityöntekijöiltä tukea vaan kaiken lisäksi kirjoittajan *omat yritykset hakea apua oli tyrmätty* (HS 24.1.2010b). Tekemättömyyteen kuuluu myös se, ettei tarjottu tuki vastaa avuntarvitsijan tarpeita. *Olisin tarvinnut avohuollon tukitoimia... avohuollon tuki on hyvin niukkaa* (HS 1.10.2010). Mikäli tukitoimia on tarjolla, voivat ne myös jakautua epätasaisesti *ja perheet ovat epäoikeudenmukaisessa asemassa* (HS 1.2.2010a). Sosiaalityöntekijällä *ei ole aikaa perehtyä hätään joutuneiden tilanteeseen. Sosiaalityö on mennyt papereiden täyttelyksi, ja sitten asiakkaan postiluukusta tipahtaa vastaus, tuleeko apua vai ei.* (HS 13.3.2010a)

Sosiaalityöntekijät osallistuvat keskusteluun harvoin, mutta osallistuessaan tuovat esiin olevansa todellakin tietoisia monista ongelmista, mutteivät resurssipulan takia pysty toimimaan toivomallaan tavalla. Lisäresursseja ei useinkaan ole mahdollista saada vaikka työntekijät tuovat niiden tarpeen esille. Lisäresursseja ei usein myönnetä yhteiskunnallisista syistä, joihin kuuluvat muun muassa mainitsemani kunnan säästötoimet. Eräs tukea vaille jäänyt mielipiteen kirjoittaja toteaa; *Sosiaalitoimessa tarjotaan ei-oota, mikä ei ole työntekijöiden syytä. Vastuu kuuluu kunnille ja yhteiskunnalle* (HS 1.10.2010).

6.2 Sosiaalityöntekijän vallankäytön tulkintarepertuaari

Sosiaalityöntekijän vallankäytön tulkintarepertuaari rakentuu artikkeleissa, joissa sosiaalityöntekijä käyttää virkansa suomaan valtaa palvelunkäyttäjän elämässä. Vallankäyttö esiintyy repertuaarissa jonain joka kohdistuu palvelunkäyttäjään ja hänen elämäänsä. Usein sosiaalityöntekijän vallankäytön kohdistuminen on palveluntarvitsijan itsensä mielestä epätoivottavaa. Sosiaalityöntekijän vallankäyttö rakentuu artikkeleissa siten, että palveluntarvitsijat voidaan määrätä tai jopa pakottaa tekemään jotain mitä he eivät halua. Heidät voidaan jopa viedä väkisin jonnekin minne he eivät halua mennä. Vallankäytön repertuaarissa painottuu osallistamattomuus sekä kuulluksi tulemisen puute. Tällä tarkoitan sitä, että useat artikkeleissa esiintyvät palvelunkäyttäjät eivät koe saavansa osallistua omista asioistaan päättämiseen. He eivät myöskään koe tullessa kuulluksi omassa asiassaan. Voisi jopa puhua syrjäytymisen tai ehkäpä syrjäyttämisen kokemuksesta; *Nuori joutuu muuttamaan pois kotoaan, lähtemään pois kaikesta, ja hänet suljetaan ympärillä olevalta maailmalta.* (HS 13.11.2019a)

Sosiaalityöntekijän vallankäytön repertuaaria rakentuu eniten uutisartikkeleissa, mutta niitä esiintyy myös mielipidekirjoituksissa. Sosiaalityössä liikutaan usein suurien tunteiden aallokossa, palvelunkäyttäjien tunteissa esiintyy niin kiitollisuutta, suoranaista vihaa kuin epätoivoakin (ks. esim. Metteri 2013). Tämä käy ilmi myös aineistoon kuuluvista teksteistä. Vallankäytön repertuaariin liittyvissä uutisartikkeleissa ja mielipiteissä tuli esiin palvelunkäyttäjien katkeruus, avuttomuus ja kriittisyys. Sosiaalityöntekijä taas esiintyy päättäjänä, auktoriteetin asemassa olevana, valtaa omistavana ja käyttävänä viranomaisena. Erityisesti sosiaalityöntekijän vallankäyttäjän kuva rakentuu lastensuojelussa työskenteleviin sosiaalityöntekijöihin kohdistuvissa teksteissä. Erityisesti *Huostaanotto voi näyttää viranomaisen vallankäytöltä* (HS 7.2.2010a). Näin siitä syystä, että erityisesti lastensuojelussa sosiaalityöntekijällä on mahdollista puuttua perheen elämään.

”(12) Poika rallatteli jotakin ja käveli itse autoon. Reetta ei olisi halunnut lähteä, ja hänet piti viedä vähän väkisin.” (HS 3.5.2010)

”(13) Minuakin näkevät kaksi kertaa vuodessa ja päättävät, asunko laitoksessa vai kotona. Mielestäni se on liian harvoin. He eivät näe meidän kasvuamme ja kehitystä hyvään ja pahaan.” (HS 13.11.2010a)

Uutisartikkelissa ”Hylkäsin äidin” (HS 3.5.2010) Reetta (jutussa esiintyvien henkilöiden nimet on artikkelissa muutettu) kertoo kyllästyneensä alkoholisoituneeseen äitiinsä jo lapsena. Tarja, Reetan

äiti, kertoo muistavansa hyvin sen aamun, kun nuorimpien lasten *oli lähdettävä pois sossun kautta järjestyneeseen sijaisperheeseen* (12). Koska lapset piti viedä *vähän väkisin* muotoutuu kuva sosiaalityöntekijästä, joka vie lapsen järjestämäänsä sijaisperheeseen vasten tämän ja äidin tahtoa. ”Vangittu” (HS 13.11.2010a) kirjoittaa omasta huostaanotostaan mielipidekirjoituksessa. Hänestä sosiaalityöntekijät *eivät edes tunne huostaanotettuja*. Sosiaaliviranomaiset tekevät päätökset liian vähillä tiedoilla edes kunnolla tapaamatta sijoitettuja lapsia (13). Syntyy mielikuva sosiaalityöntekijästä, joka ei tapaa henkilöitä, joita heidän päätöksensä koskevat. Tällainen sosiaalityöntekijä ei tekstien antaman kuvan mukaan tunne palveluntarvitsijaa tarpeeksi, ei kuuntele hänen toiveitaan käyttäessään ammattiinsa liittyvää päätösvaltaa.

Vallankäytön repertuaariin voidaan katsoa kuuluvan myös se, että viranomainen tekee parhaaksi katsomansa päätökset, vaikka palveluntarvitsijalla, esimerkiksi lapsen vanhemmalla, olisi toisenlaisia toiveita. Kyseessä voi olla esimerkiksi lapsen edun ja hyvinvoinnin varmistaminen. Sosiaalityöntekijöillä on aineistoon kuuluvien tekstien mukaan mahdollisuus käyttää valtaa. Vallankäytön repertuaarissa rakentuu kuva, jonka mukaan sosiaalityöntekijällä on valtaa ottaa lapsi hoitoonsa tarvittaessa jopa ”vähän väkisin” tai vaikkapa valtaa pakottaa lapsi asumaan toisen vanhemman luona kuuntelematta tai jopa välittämättä vanhempien tai lasten esittämistä toiveista.

”(14) Piinaa on jatkunut runsaan vuoden. Vanhemmat pääsivät sopimukseen yhteishuollosta ja lasten asumisesta, mutta sosiaalitoimi piti parempana huostaanottoa... Isä ja lapset haluaisivat tavata useammin, mutta viranomaisten mukaan siihen ei ole tarvetta, koska äidin mielestä nykyahti riittää.” (HS 27.4.2010)

”(15) Huoltajuuteen liittyvät kysymykset ovat mutkikkaita, jos vanhemmille tulee erimielisyyksiä. Viranomainen puuttuu tilanteeseen vain, kun lastensuojelulainsäädäntö sallii.” (HS 27.4.2010)

Uutisartikkelissa (HS 27.4.2010) todetaan, miten lapsia otetaan turhaan huostaan. Artikkeliki kertoo siitä, miten avioerotilanteessa lasten isien toiveista huolimatta lapset sijoitetaan kodin ulkopuolelle hoitoon, ellei äiti syystä tai toisesta pysty heistä huolehtimaan (14). Samassa artikkelissa on haastateltu sosiaali- ja terveysministeriön apulaispäällikköä (15). Huostaanotot herättävät tunteita, joten puolustaessaan sosiaalityöntekijää apulaispäällikkö avaa huoltajuuskeskustelua tuomalla esiin kuvan lakia noudattavasta sosiaalityöntekijästä. Artikkelissa halutaan korostaa, että sosiaalityöntekijä käyttää valtaansa vain lain määräämissä tilanteissa. Laki myös määrittelee sen, miten ja millaista valtaa sosiaalityöntekijän tulisi käyttää. Joissain teksteissä kuitenkin rakentuu kuva, jossa sosiaalityöntekijän sana on niin painava, että huoltajuuskiistoissa oikeuslaitoskin

kuuntelee heitä. Sosiaalityöntekijä voi käyttää valtaansa jossain määrin jopa väärin. Tällöin koetaan, että jopa oikeusturva voi kärsiä sosiaalityöntekijän käyttämän vallan alla.

”(16) Kokemukseni mukaan ei käräjäoikeus eikä hovikaan selvitä mitään. Ne vain tukeutuvat sosiaalityöntekijän selvitykseen. Vaikka äiti tekee kaikkensa eristääkseen ja vieraannuttaakseen 8- ja 13 -vuotiaat poikani isästään, ei oikeus ota siihen kantaa.” (HS 18.5.2010)

Nimimerkillä ”Poikiensa kohtaloa sureva isä” (HS 18.5.2010) on sitä mieltä, että huoltajuuksasioissa tehdyissä päätöksissä oikeus tukeutuu liikaa sosiaalityöntekijöiden selvityksiin (16). Kyseisen kaltaisissa kirjoituksissa syntyy kuva sosiaalityöntekijästä, joka ei tunnista mahdollisia valheellisia tietoja, joita lasten toinen huoltaja mahdollisesti antaa. Sosiaalityöntekijä keskittyy kuuntelemaan vain toista vanhempaa, toisen kokiessa jäävänsä kuulematta. Oikeus sitten luottaa tähän mahdollisesti väärin tietoihin perustuvaan sosiaalityöntekijän selvitykseen. Sosiaalityöntekijän valta näyttäisi täten ulottuvan palvelunkäyttäjän elämän lisäksi myös muihin viranomaisiin. Viranomaisiin kohdistuva sosiaalityöntekijän vallankäyttö rakentuu tulkintarepertuaarissa myös siten, että sosiaalityöntekijä päättää, mitä tietoja hän jakaa ja mitä pitää itsellään. Samanlainen salassapito voi kohdistua myös asiakkaaseen. Sosiaalityöntekijällä on valta kirjoittaa asiakkaanaan olevasta palveluntarvitsijasta tekstejä tarpeensa mukaan. Osa sosiaalityöntekijän kirjoittamista teksteistä voi palveluntarvitsijan itsensä mielestä olla jopa virheellisiä.

”(17) Jos selitykset jäävät vajaiksi, vanhempi kokee tullessa vallankäytön kohteeksi.” (HS 7.2.2010a)

”(18) ...joihin Suomen sosiaaliviranomaiset eivät voineet salassapitosyistä vastata... Vaikka Astahovin väitteet on tulkittu poliittiseksi peliksi, suomalaisten vaikeneminen on ollut yhtä kummallista. Hyssyttely vain vahvistaa venäläisten käsitystä Suomen viranomaisten mielivallasta.” (HS 22.7.2010)

”(19) Terveydenhuolto oikaisee väärät tiedot pyynnöstä, sosiaalihuolto ei. Haapasen perheen papereissa elää epäilyjä, jotka on osoitettu vääriksi... He yrittävät saada oikaistua sosiaalitoimen perheestä kirjaamia tietoja. Se on osoittautunut mutkikkaaksi.” (HS 30.8.2010a)

Hämeenlinnan seudun sosiaaliamies Satu Laippo toteaa (HS 7.2.2010a) lastensuojeluun ja vanhempien oikeusturvaan liittyvässä uutisartikkelissa, etteivät vanhemmat aina saa riittävästi tietoa tehdystä toimenpiteestä tai siihen vaikuttaneista seikoista (17). Lastensuojelun sosiaalityöstä tulee tällöin kontrollin ja jopa pakon, näyttämö. Sosiaalityöntekijän vaikenemisen tulkintarepertuaarissa mainitsen suomalais-venäläisen lapsikiistan, jossa Suomessa asuvan venäläispariskunnan seitsenvuotias lapsi sijoitettiin kiireellisesti (HS 17.3.2010). Kyseinen tapaus herätti Venäjällä

kiinnostusta, jopa siinä määrin, että Venäjän lapsiasiainvaltuutettu Pavel Astahov vieraili Suomessa. Mielenkiintoista on, että varsinkin Venäjän mediassa sosiaalityöntekijöiden toimet rinnastetaan päiväkodissa vuonna 2010 tapahtuneeseen lasten teippaamisuutiseen (HS 2.7.2010). *Tytöt teipattiin kalusteisiin ruokailun aikana ruotsinkielisessä Temtebo-päiväkodissa... rinnastettiin ”pyörityttäviin tarinoihin”, joita on kuultu suomalais-venäläisten perheiden hankaluuksista suomalaisten sosiaaliviranomaisten käsissä.* Suomalais-venäläisen pojan huostaanotto herätti mielenkiintoa kansainvälisestikin ja siirtyi näin myös Helsingin Sanomien pääkirjoituksen aiheeksi (18). Helsingin Sanomien toimittaja (HS 30.8.2010a) kirjoittaa siitä, miten vaikeaa sosiaalityöntekijän kirjaamien tietojen muuttaminen on (19). Osasyynä tähän on myös se, että terveydenhuollon potilaslaki määrää, että vaaditut muutokset pitää tehdä, kun taas sosiaalihuollon tiedot kuuluvat henkilökisteriin. *Omien tietojensa katsomista ja muuttamista pitää anoa kunnalta, joka voi suostua tai olla suostumatta.* Aiheeseen palataan vielä Helsingin Sanomien (1.9.2010) kolumnissa, jonka mukaan *vanhemmilla on syytä olla huolissaan myös siitä, mitä lapsesta ja perheestä merkitään lastensuojelu asiakirjoihin, sillä merkintöjä ei noin vain voi katsoa, saati muuttaa.* (HS 1.9.2010)

Toimeentulotuen myöntäminen nähdään usein liittyvän osaksi aikuissosiaalityötä. Toimeentulotuki voidaan aineistoon otettujen tekstien mukaan nähdä myös sosiaalityöntekijän vallankäytön tai toisin sanoen velvoittamisen välineenä. Helsingin Sanomien toimittaja (HS 21.2.2010a) kirjoittaa siitä, että Helsingin kaupunki haluaisi tiukentaa toimeentulotuen saamista nuorten kohdalla.

”(20) Nuorten pitäisi tavata sosiaalityöntekijä saadakseen tukea. Se voisi ehkäistä syrjäytymistä... joissakin tilanteissa nuori toimeentulotuen hakija voitaisiin velvoittaa tapaamaan sosiaalityöntekijä ehtona täydelle toimeentulotuelle.” (HS 21.2.2010a)

Helsingin sosiaaliviraston päällikkö Leila Parviainen esittää mielipiteensä toimeentulotuen tekemisestä (20). Parviaisen mielestä näin tuettaisiin nuoria positiivisesti. Kirjoituksen mukaan jopa 8500 helsinkiläisnuorta sai vuonna 2009 toimeentulotukea. Lisäystä vuoteen 2008 siinä on melkein kolmannes. Vuosiluvun ja tuen saajien määrän lisääminen artikkeliin antaa vahvistusta, että tieto on todenmukaista. Toimeentulotuen saajien määrän kasvulla perustellaan sitä, että sosiaalityöntekijän tulisi tavata näitä nuoria, jotta sosiaalityöntekijöillä olisi mahdollisuus antaa nuorille tarvittavia palveluita ja tukea taloudellisen tuen lisäksi. Sosiaalityöntekijän tuesta tulee pakollista ja sen vastaanottamatta jättämisestä voitaisiin sanktioida. *Yhtenä toimena aiotaan tiukentaa nuorten toimeentulotuen saantia. Sen ehdoksi kaavaillaan pakollista sosiaalityöntekijän tapaamista. Ihan hyvä asia, jos tämä tapaaminen jotenkin nuorta auttaisi.* (HS 13.3.2010b)

Sosiaaliviranomaisen valta voi näyttäytyä myös oikeutuksena antaa moraalisia lausuntoja siitä miten voitaisiin toimia paremmin. Tällöin sosiaalityöntekijä voi tuottaa puhetta ammattiposiitiosta käsin. Tällaiset puheenvuorot ovat harvinaisia, sillä esimerkiksi sosiaalityöhön kuuluva vaitiolovelvollisuus voi estää sosiaalityöntekijöitä avaamasta työtään, tekemisiään ja mielipiteitään useammin.

”(21) Helsingin Sanomat kirjoitti (HS 15.7.2010a) tärkeästä aiheesta, kuinka lapsi vieraannutetaan vanhemmastaan. Työssäni lastensuojelun sosiaalityöntekijänä näen paljon lapsia ja nuoria, jotka oireilevat pahasti vanhempien riitaista ja katkeraa eroa... Viranomaisilla, jotka työskentelevät erovanhempien kanssa, tulisi olla enemmän mahdollisuuksia vaikuttaa ja puuttua tilanteisiin, joissa toinen vanhempi pyrkii rajoittamaan etävanhemman ja lapsen tapaamisia. Lisäksi viranomaisilla tulisi olla rohkeutta kertoa vanhemmille näiden tekojen seurauksista lapselle.” (HS 17.7.2010)

”(22) ...epärealististen mielikuvien ja oman statuksensa avulla Kokko pyrkii lisäämään ammattiryhmänsä valtaa erotilanteessa. Samaa tarkoitusta palvelee myös laiminlyödyn lapsen kuvaus, jolla kirjoittaja yrittää vedota tunteisiin, mutta joka ei millään tavoin liity eroasiaan. Kokko yleistää pahasti myös puhuessaan vanhempien kykenemättömyydestä nähdä lastensa etua” (HS 19.7.2010)

Sosiaalityöntekijä ja lähivanhempi Niina Kokko (HS 17.7.2010a) kirjoittaa mielipidekirjoituksessaan siitä, miten hänen mielestään lapsella on oikeus molempiin vanhempiin (21). Laura Wilenius (HS 19.7.2010a), avioerolapsi itsekin, kirjoittaa vastineen sosiaalityöntekijä Niina Kokon mielipiteeseen (22). Ensimmäisen (21) otoksen kohdalla voidaan kuitenkin mielestäni pohtia, kummasta positiosta Kokko puhuu, sosiaalityöntekijän vai lähivanhemman, sillä hän toteaa mielipiteessään olevansa molempia.

Sosiaalityöntekijän vallankäytön repertuaarissa sosiaalityöntekijä voidaan nähdä valtaa omistavana viranomaisena. Tällöin joidenkin mielestä tuota valtaa tulisi kontrolloida tai ainakin tulisi tutkia, millaiset ihmiset tuota valtaa saavat käyttää.

”(23) Jos rikostaustatietoja vaaditaan sairaita ihmisiä hoitavilta, niitä tulisi vaatia myös suurelta osalta sosiaalialan työntekijöistä, koska hyvin monet heistä tekevät työtä vajaavaltaisten tai vahvasti epätasapainoisten ja puolustuskyvyttömiä ihmisten kanssa.” (HS 5.11.2010)

Helsingin Sanomien toimittajan (HS 5.11.2010) mielestä myös sosiaalialan työntekijöiden rikostaustat pitäisi tutkia, sillä sosiaalialalla työskennellään usein heikkojen, mielenterveyshäiriöisten ja puolustuskyvyttömiä henkilöiden parissa (23).

Sosiaalityöntekijästä muodostuu erilaisissa aineistoon otetuissa teksteissä muun muassa mielipiteissä, toimittajien uutisteksteissä ja haastatteluissa, valtaa käyttävä viranomainen. Sosiaalityöntekijän käyttämä valta esiintyy usein päätösten tekemisenä. Nämä päätökset kohdistuvat usein palvelua tarvitsevan elämäntilanteisiin vaikuttaen eri tavoin heidän elämäänsä. Palvelunkäyttäjät itse kokevat monesti vallankäytön epätoivottavana. Heidän kauttaan sosiaalityöntekijästä rakentuu kuva valtaa omaavasta viranomaisesta, joka voi käyttää tuota valtaansa kontrolloidakseen palvelunkäyttäjää sekä päättääkseen hänen elämäänsä liittyvistä asioista. Palvelunkäyttäjät jopa kuvaavat, miten näitä päätöksiä tehdään palveluntarvitsijaa itseään kuulematta. Kuulematta jättämisen koetaan joidenkin tekstien mukaan rikkovan palvelunkäyttäjien oikeusturvaa. Tällä tarkoitan sitä, että palveluja käyttävät tuntevat, että heidän oikeutensa eivät aina tule kuulluksi sosiaalityössä. *Asiakkaiden oikeudet eivät aina toteudu lastensuojelussa niin kuin lait edellyttävät.* (HS 7.2.2010a). Tällöin palvelunkäyttäjistä voi tuntua, että he jäävät viranomaisen käyttämän kontrollin alle. Tällöin valta voi tulla jopa uhkaavaksi vallaksi. Sosiaalityöntekijän julkisesta kuvasta rakentuu näissä teksteissä lähes ylivaltaa käyttävä sosiaaliviranomainen.

Palvelunkäyttäjällä sosiaalityöntekijän vallankäytön kohteeksi joutumisen kokemukseen liittyikin usein tunne kuulematta jäämisestä. Sosiaalityöntekijästä rakentuu kuva vallankäyttäjänä, joka tekee päätöksiä palvelunkäyttäjän elämässä kuulematta tätä itseään. Sosiaalityöntekijä tekee päätökset niistä lähtökohdista, jotka hän kokee tarpeellisiksi tietää. Tällöin palvelunkäyttäjää, oli sitten kyseessä vanhempi, lapsi tai nuori, voi kokea jäävänsä kuulematta. Sosiaalityöstä jää tällöin puuttumaan osallisuuden kokeminen. Sosiaalityöntekijästä taas rakentuu valtaa käyttävä sosiaaliviranomainen, joka tekee palvelujen käyttäjien elämään liittyviä päätöksiä itsenäisesti osallistamatta päätöksentekoon palvelua käyttävää yksilöä tai perhettä. Kaiken lisäksi sosiaalityöntekijän valta on niin vaikuttavaa, että se avulla voi vaikuttaa muidenkin organisaatioiden, kuten oikeuslaitoksen, tekemiin päätöksiin. Sosiaalityöntekijät itse eivät yleensä osallistuneet vallankäyttäjän repertuaarin rakentamiseen. Mielipidekirjoituksessa todetaan, miten romaniperheiden lähdön syynä oli *...sosiaaliviraston esittämä uhkaus huostaanottaa lapset perheiltä... mikäli he palaavat takaisin majoittumaan asuntovaunuihinsa, heidän lapsensa huostaanotetaan.* (HS 5.3.2010) Helsingin Kalasatamaan asuntovainuihinsa ja muihin väliaikaismajoituksiin kerääntyneet romanit herättivätkin vuonna 2010 useita keskustelunaiheita Helsingin Sanomien sivuilla. Pakottamista ei kuitenkaan esiinny vain lastensuojelussa, vaan sen koetaan liittyvän myös aikuissosiaalityöhön, jossa palvelun tarvitsijaa hyppyytetään palvelusta toiseen tai palvelun tarvitsija jopa pakotetaan ottamaan sosiaalityöstä tarjottu tukimuoto vastaan, vaikkei palvelunkäyttäjä itse kokisi palvelusta olevan hyötyä.

6.3 Sosiaalityöntekijän kuormittumisen ja vastuullisuuden tulkintarepertuaari

Monet sellaiset tehtävät, joita ei osata ohjata tietyille viranomaiselle tuntuvat sosiaalityöntekijän kuormittumisen ja vastuullisuuden repertuaarissa jäävän sosiaalityöntekijöiden tehtäviksi. Kun on epäselvää kuka ottaa vastuun, näyttäisi siltä, että ”pallo heitetään” usein sosiaalityöntekijöille. Muiden viranomaisten, työntekijöiden ja toimijoiden, puhutaan sitten valtion, kunnan, seurakunnan tai kolmannen sektorin työntekijöistä, tehtävien tarkka rajaaminen voi vaikuttaa siihen, että muut näihin kuulumattomat tehtävät sisältyvät automaattisesti sosiaalityöhön. Mahdollisesti myös ajatus siitä, että sosiaalityö kattaa kaiken sosiaalisuuteen liittyvän, voi johtaa siihen, että sosiaalityöntekijän työn nähdään sisältävän laajan kirjon erilaisia sosiaalisia tehtäviä. Helsingin Sanomien uutisartikkeleissa ja mielipidekirjoituksissa rakennetaan kuvaa sosiaalityöntekijästä, joka työskentelee kuormittavien ristiriitojen parissa. Toisaalta sosiaalityöntekijään kohdistuu työnantajan puolelta taloudellisia paineita, joissa työntekijän oletetaan pystyvän säästämään rahaa, mutta lisäämään tehokkuutta. Toisaalla taas on palveluntarvitsijoiden avuntarve, johon pitäisi pystyä vastaamaan olemassa olevilla resursseilla. Tällöin *Ei ole aina helppoa osoittaa olevansa aidosti ihmisen rinnalla...* (HS 15.6.2010b.)

Sosiaalityöntekijän kuormittumisen ja vastuullisuuden repertuaarissa sosiaalityöntekijä joutuu erilaisten ristiriitaisten vaatimusten keskelle. Avuntarvitsijoiden etu vetää yhteen suuntaan, työnantajan etu toiseen sekä laki ja asetukset mahdollisesti kolmanteen. Kuormittavuus näyttäytyy aineiston teksteissä sosiaalityöntekijöiden työuupumuksina, sairasteluina ja jopa työpaikan vaihdoksina.

”(24) Kasvava työmäärä uuvuttaa etenkin Itä-Helsingin terveysasemien ja sosiaalikeskusten työntekijöitä. Sama ilmiö huomattiin myös muissa lähiöissä, joissa asuu paljon huonotuloisia, heikosti koulutettuja ja maahanmuuttajia.” (HS 13.11.2010b)

”(25) Hoito- ja hoiva-alan väestä sairastavat eniten sosiaalityöntekijät.” (HS 6.12.2010)

Uutisartikkelin (HS 13.11.2010b) esimerkkioitteessa kerrotaan, miten kaksi kolmasosaa terveysasemien, sosiaalikeskusten ja koulujen työntekijöistä harkitsevat työpaikan vaihtoa (24). Tiedot artikkeliin on saatu Hyvinvoinnin tukiverkko koetuksella – tutkimuksesta. Tutkimuksessa haastateltiin yli 400 satunnaisesti valittua kaupungin työntekijää. Pari päivää kyseisen artikkelin jälkeen Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa (HS 6.12.2010) kirjoitettiin, miten työhyvinvointia ei voida parantaa sairauslomilla. Lähinnä taloudelliseen menetetykseen ja työnantajien toimintaan

keskittyvässä artikkelissa todetaan, miten elinkeinoelämän vaikuttajat ovat nostaneet keskusteluun sairauslomien määrän ja etenkin työuupumuksen aiheuttamien työkyvyttömyysjaksojen lisääntymisen. Päätoimittaja toteaa kirjoituksessaan, että sairastavuudessa on suuriakin eroja ammattiryhmien välillä. Hoiva-alalla eniten sairastavat sosiaalityöntekijät (25) ja lähes kolmasosa näistä johtuu mielenterveyden häiriöistä. Syynä mielenterveysongelmien diagnoosien kasvuun on mahdollisesti se, ettei työuupumusta hyväksytä kaikkialla syyksi sairauspoissaoloon. Tällöin uupuneelle kirjoitetaan diagnoosiksi useimmiten masennus eikä työuupumus. Mielestäni tärkein asia eli syyt korkeaan sairastavuuteen jäivät kuitenkin artikkelista uupumaan.

Sosiaalityöntekijän uskotaan olevan tietoinen tehtävistään, velvollisuuksistaan ja toteuttavan ne olemassa olevien resurssien avulla, sikäli mikäli osaavat työnsä. Kuten maahanmuuttoyksikön johtaja Taskinen (HS 31.8.2010a) toteaa, *me vain seulomme maahanmuuttajat, ja myöhempi seuraaminen kuuluu paikallistason viranomaisille kuten sosiaaliviranomaisille ja kuntien maahanmuuttovastaaville.*

”(26) Maahanmuuttoviraston mukaan sosiaaliviranomaiset tietävät kuitenkin paremmin joutuvatko kasvattilapsina Suomeen tulleet myöhemmin ihmiskauppaa muistuttaviin olosuhteisiin. Biaudet [vähemmistövaltuutettu] ei aio selvittää, ovatko sosiaaliviranomaiset jättäneet ilmoittamatta tilanteista, joissa he ovat epäilleet kasvattilapsen joutuneen ihmiskaupan uhriksi. Viranomaisilla on velvollisuus ilmoittaa tietoonsa tulleista epäilyistä... Biaudet uskoo, että jos sosiaaliviranomaiset olisivat joissain tilanteissa epäilleet kasvattilapsiin liittyvän ihmiskauppaa, he olisivat myös kertoneet siitä eteenpäin.” (HS 11.9.2010)

Uutisartikkelista otetussa otteessa vähemmistövaltuutettu Eva Biaudet ei näe syytä epäillä (26), että Suomessa asuvat somalit käyttäisivät perheenyhdistämisyjärjestelmää ihmiskaupan välineenä, ainakaan laajalti. ”*Ongelma on enemmänkin siinä, etteivät viranomaiset tunnista ihmiskauppaa, kuin siinä, että he eivät ilmoittaisi siitä*”, Biaudet uskoo. (HS 11.9.2010) Sosiaalityöntekijöiden ongelmana ei täten ole ilmoittamatta jättäminen vaan se, etteivät työntekijät välttämättä osaa tunnistaa tilanteita.

Toimeentulotuki on asia, joka puhututtaa julkisuudessa vähän väliä, oli sitten kyseessä ylittyneet käsittelyajat (ks. esim. HS 22.8.2010) tai se kenen toimeentulotukea tulisi ylipäättään myöntää (ks. esim. HS 7.3.2010b). Työvälineenä sitä voidaan käyttää päättäjien mukaan myös sanktion muodossa. Vuonna 2010 eduskunta käsitteli lakiehdotusta, jonka mukaan alle 25-vuotiaan nuoren toimeentulotuen perusosaa on mahdollista leikata 20 %, mikäli nuori kieltäytyy Työ- ja elinkeinotoimiston julkisesta työvoimapaalvelusta esimerkiksi koulutuksesta. Taloustieteilijät

kutsuvat leikkausta kannustimeksi. Yksikään sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnassa kuultu asiantuntija ei tukenut lakiehdotusta (HS 4.12.2010). Syynä tähän oli muun muassa se, että ”kieltäytyjä” nuoret ovat usein pahiten syrjäytyneitä. Asiantuntijoiden mukaan kieltäytymisen taustalla on usein yksilöllisiä syitä kuten päihteet, asunnottomuus, masennus, paniikkihäiriö, vaikeat perhetaustat ja oppimisvaikeudet. Asiantuntijat kokevat, ettei nuoren tilannetta auteta leikkaamalla perusturvaa. Ministeri Paula Risikko (HS 4.12.2010) ei kuitenkaan ole artikkelin mukaan huolissaan nuorten tilanteesta, sillä toimeentulotukilain mukaan ”ketään ei jätetä heitteille” (27). Näin hän siirtää vastuun perusosan leikkaamisesta yksittäisille työntekijöille. Näin ollen artikkelissa jopa todetaan, että säädetty laki on ilmeisesti sellainen, jota *ylikuormitettujen* sosiaalityöntekijöiden ei tulisi noudattaa. Kaiken lisäksi *harkinnanvaraisenkin toimeentulotuen myöntämiseen liittyy määräyksiä ja ohjeistuksia, joita sosiaalityöntekijä ei voi ohittaa.* (HS 15.6.2010b)

”(27) ...toimeentulotukilaissa on aina se mahdollisuus, että ”ketään ei jätetä heitteille”. Toisin sanoen Risikko [ministeri Paula Risikko, kok.] siirtää vastuun kuntien sosiaalityöntekijöille. Heidän ilokseen säädetään laki, jota heidän ei ilmeisesti edes odoteta noudattavan. Ylikuormitettuja sosiaalivirkailijoita neuvottiinkin torstain eduskuntakeskustelussa, että nuorten taloudellisen rankaisun sijaan heidän pitäisi etsiä nuorille ”räätälintyönä polku elämää”.” (HS 4.12.2010)

Sosiaalityöntekijöiden työn kuormittavuutta kasaa myös säädösten ja määräysten osoittamat määräajat. Kaikkia töitä ei välttämättä ehditä tehdä lain vaatimassa määräajassa. Syynä tähän ei useinkaan ole työntekijän oma toiminta vaan kuntien säästötoimet. Tällä tarkoitan sitä, että kunnat ovat vähentäneet resursseja kuten työntekijöitä tai tarjottavia palveluita. Kuormittavuus aiheutuu tekemättömien töiden, velvollisuuksien, auttamisen halun ja oman jaksamisen ristipaineessa. Tällöin kuormittavuutta voi mahdollisesti lisätä myös se, ettei työntekijä itse pysty välttämättä vaikuttamaan tilanteeseen. Työntekijä ei voi yleensä vaikuttaa siihen, miten monta sosiaalityöntekijää työnantaja palkkaa. Määräaikojen painaessa päälle, ei sosiaalityöntekijä ehdi mahdollisesti paneutua tehtäviinsä niin syvällisesti kuin toivoisi.

”(28) Lastensuojeluilmoitusten määrä alkoi kasvaa merkittävästi kaksi vuotta sitten, jolloin uusi lastensuojelulaki tuli voimaan. Silti kunnat eivät ole samassa suhteessa lisänneet lastensuojelutyötä tekevien sosiaalityöntekijöiden määrää. Monessa kunnassa sama työntekijäjoukko urakoi yhä suuremman työmäärän kanssa.” (HS 7.3.2010a)

Toimittaja (HS 7.3.2010a) kirjoittaa uutisartikkelissa siitä, miten kunnat eivät hoida lastensuojelua lain vaatimalla nopeudella. Esteenä on talous eli uusien työntekijöiden palkkaaminen vastaan liian

suuri työmäärä nykyisillä työntekijäresursseilla (28). Tämä taas tarkoittaa sitä, että kunnilla on pulaa pätevistä sosiaalityöntekijöistä.

Sosiaalityöntekijät itse osallistuvat harvoin julkiseen keskusteluun. Kaikista aineiston 128 tekstistä vain noin 18 % esiintyy sosiaalityöntekijöiden puheenvuoroja. Sosiaalityöntekijät rakentavat puheenvuoroissaan muun muassa kuormittavuuden ongelmia, työmäärää, työn hajanaisuutta eli sitä, miten monet työt katsotaan kuuluvan sosiaalityöntekijälle, koska mikään muu taho ei ota niistä vastuuta. Kuormittavuutta lisää myös se, ettei sosiaalityöntekijä pysty tarjoamaan palveluntarvitsijalle tämän tarvitsemaa palvelua, koska sitä ei resurssien puuttuessa ole tarjolla. Usein syynä tähän ovat kuntien säästötoimet.

”(29) Heidät leimataan ja eristetään. Pian elämään jäävät jäljelle vain kaveriporukka, lastensuojelun työntekijä ja poliisi. Tuntuu siltä kuin muut viranomaiset pesisivät kätensä...” Pekkarisella on vahva tunne siitä, että poikkeavilla yksilöillä ei ole sijaa yhteiskunnassa.” (HS 29.4.2010).

”(30) Koemme kuitenkin tärkeäksi tuoda esiin lastensuojelun ammatillisen näkökulman. Olemme erittäin huolissamme siitä, että aina lastensuojelun työntekijä ei pysty järjestämään niitä avohuollon tukitoimenpiteitä, jotka hän katsoisi tarpeellisiksi. Tämä seikka korostuu etenkin näinä aikoina, kun kuntien taloudellinen tilanne on tiukentunut.” (HS 6.2.2010)

Sosiaalityöstä väitöskirjan tehnyt Elina Pekkarinen (HS 29.4.2010) kertoo toimittajan tekemässä haastattelussa miten häirikköpojat sysätään syrjäytymiskierteeseen. Pekkarisen väitöstyö kohdistuu helsinkiläisiin häirikköpoikiin (29). Toisessa esimerkissä Helsingin kaupungin Kivikon toimipisteessä työskentelevät johtava sosiaalityöntekijä Jonna Vanhanen ja sosiaalityöntekijä Jukka Piitulainen (HS 6.2.2010) kirjoittavat mielipidekirjoituksellaan vastineen erään perheen äidin kertomukseen siitä, kuinka lastensuojelu oli kieltäytynyt maksamasta nuoren terapiaa ja tarjosi sen sijasta huostaanottoa. He haluavat antaa näkökulman ammatillisesta positioista, jonka mukaan lastensuojelutyössä ollaan huolissaan siitä, etteivät työntekijät pysty järjestämään haluamiaan avohuollon tukitoimia (30). Sosiaalityöntekijän kuormittumisen ja vastuullisuuden repertuaarissa vastuullisen työntekijän julkisuuskuvaa rakennetaan sillä, että sosiaalityöntekijä ”ottaa kopin” ihmisistä. Muiden toimijoiden heittäessä pallon, odottavat he usein, että sosiaalityöntekijä ottaa siitä kiinni. Sosiaalityöntekijä ottaa vastuun palvelujenkäyttäjistä silloinkin, kun nämä eivät ole olleet rehellisiä asioissaan työntekijän kanssa. Sosiaalityöntekijän vastuulla ovat sellaiset ihmiset, joista muut Pekkarisen (HS 29.4.2010) sanoja lainaten *pesevät kätensä*.

”(31) HS haastatteli sosiaalitoimen työntekijöitä mahdollisista väärinkäytöksistä. Kukaan ei halunnut esiintyä omalla nimellään... Yksi törkeimmistä tapauksista oli sellainen, kun eräs sosiaalitoimen naisasiakas esitti kuitenkin maksamastaan vuorasta joka kuukausi, mutta hän olikin siirtänyt vuokrat rahat toiselle omalle tililleen. Kun vuokranantaja alkoi vaatia vuokrat, sosiaalitoimen oli pakko maksaa rästiin jääneet vuokrat, koska naisella ei ollut yhtään rahaa ja muuten perhe olisi joutunut taivasalle.” (HS 3.8.2010)

Eräs nimettömäksi jäänyt sosiaalityöntekijä (31) toteaa kuinka sosiaalitoimi tuki palvelunkäyttäjän asumista maksamalla maksamattomia vuokria (HS 3.8.2010).

Sosiaalityöntekijän kuormittumisen ja vastuullisuuden tulkintarepertuaari rakentuu myös palkkaan liittyvissä asioissa. Työn arvostamiseen vaikuttaa se, miten työtä arvostetaan palkka-asteikolla. Kuormittavuutta voi lisätä, mikäli työntekijä ei tunne, että hänen työtään arvostetaan eikä työn kuormittavuus ja vastuullisuus näy palkassa.

”(32) Enemmistö kunta-alalla työssä käyvistä pitää yleisesti ottaen kunta-alalla sopivana sitä, että palkankorotukset ovat samaa tasoa kuin muillakin aloilla tänä keväänä. Enemmistö kunta-alan työntekijöistä katsoo myös, että hoitajien ja sosiaalitoimen henkilöstön palkat ovat liian alhaisia.” (2.2.2010)

Sosiaalityöntekijöiden saama palkka tuli esiin Helsingin Sanomien (2.2.2010) gallupissa. Enemmistö kunta-alalla toimivista sosiaalityöntekijöistä on sitä mieltä, ettei palkka vastaa työn kuormittavuutta ja vastuullisuutta eikä myöskään koulutuksen kestoja (32).

Sosiaalityön pirstaleinen kuva näkyy erityisesti kuormittumisen ja vastuullisuuden repertuaarissa, sillä useat muille viranomaisille tai toimijoille kuulumattomat tehtävät luetaan usein sosiaalityön piiriin. Sosiaalityöntekijän vastuullisuus näkyy siinä, miten sosiaalityöntekijän oletetaan ottavan vastuuta sellaisista palveluntarvitsijoista, jotka ”eivät kuulu muille”. Helsingin Sanomien (15.6.2010a) uutisartikkelin haastattelussa 25 vuotta sosiaalityötä tehnyt Pakarinen toteaa yhteiskunnassa olevien arvojen koventuneen. Ihmisten ongelmat kasaantuvat esimerkiksi silloin, kun heillä työttömyyden tai sairauden takia vähäiset tulot. Yhä enemmän kasaantuneita ongelmia pidetään palveluntarvitsijan itsensä aiheuttamina. Sosiaalityöntekijälle taas on kuormittavaa joutua näiden erilaisten vaatimusten ja paineiden keskelle. Palvelunkäyttäjän etua pitäisi pystyä ajamaan, mutta kunnan asettamaa budjettia ei saisi ylittää. *Rahaa ei saisi mennä, mutta laki sanoo toista.* (HS 15.6.2010a). *Säästötoimet menevät ihmisten tarpeiden edelle muun muassa ...sosiaalityöntekijöiden ammattitaidosta huolimatta toimentulotuen leikkaamisesta tulee kuntien sosiaalityössä*

automaattinen säästötoimi. (HS 11.12.2010). *Palveluntarvitsijoita ei nähdä enää investointina vaan kuluerinä.* (ks. esim. Metteri 2013). *Sosiaalityöntekijän suurin kuormittavuuden aiheuttaja onkin ristiriita sen välillä, miten sosiaalityöntekijä pystyy resurssien, palvelujen saatavuuden, työntekijäpulan, puitteissa tukea avuntarvitsijaa, vastaan se, miten sosiaalityöntekijä haluaisi avuntarvitsijaa tukea.* Saarinen, Blonberg ja Kroll (2012) ovat sitä mieltä, että yksi syy sosiaalityöntekijöiden kuormittuneisuuteen on se, että sosiaalityötä tehdään kunnissa vähäisin resurssein. Nämä riittämättömät resurssit voivat aiheuttaa sosiaalityöntekijälle *moraalista häpeää huonosti tehdystä työstä ja riittämättömyyden tunnetta.* (HS 15.11.13)

6.4 Sosiaalityöntekijän liikaa tekemisen ja puuttumisen tulkintarepertuaari

Sosiaalityöntekijän liikaa tekemisen ja puuttumisen repertuaarissa sosiaalityöntekijästä rakentuu aineiston artikkeleissa kuvaa palveluntarvitsijan puolesta toimivasta työntekijästä. Tällä tarkoitan sitä, että sosiaalityöntekijästä muodostuu palvelunkäyttäjän mahdollistaja eli sosiaalityöntekijä mahdollistaa palvelunkäyttäjän oman tekemättömyyden. Sosiaalityöntekijä tekee liikaa hänen puolestaan. Tällöin palvelunkäyttäjistä tulee tekemätön, hän ei halua mennä töihin eikä muutenkaan hoitaa itseään, saati sitten olla jollain tavalla hyödyksi yhteiskunnalle. *Työtön ei vaivaudu edes hoitamaan, saati kasvattamaan omia lapsiaan.* (HS 23.4.2010). Liikaa tekemisen ja puuttumisen repertuaari rakentuu mielipidekirjoituksissa ja haastatteluissa, jotka olivat useimmiten muiden kuin palvelujenkäyttäjien itsensä kirjoittamia tai tuottamia kuvauksia. Teksteistä ei myöskään löytynyt sosiaalityöntekijöiden tuottamia uutisartikkeleita tai mielipidekirjoituksia yhtä vastinetta lukuunottamatta.

”(33) Nykyinen järjestelmä on synnyttänyt sossulla elävien, ikuisten opiskelijoiden, elintasopakolaisten ja vastaavien armeijat. Eivätkä nämä ihmiset välttämättä aina olisi mitään tukea edes tarvinneet, mutta kun ilman työtäkin voi elää toisten veronmaksajien kukkarolla, miksi vaivautua, kun koko järjestelmä suosii tekemättömyyttä.” (HS 23.4.2010)

”(34) Elämään sossun rahoilla.” (HS 6.6.2010)

Ekonomi Pentti Hagelin (HS 23.4.2010) toteaa mielipiteessään, että ihminen on lähtökohtaisesti laiska ja mukavuudenhaluinen. Hagelin mielipiteenä on, että ”sossusta” saa tukea vaikka ihmiset eivät välttämättä tukea tarvitsekaan (33). Tämä hänen mukaansa tarkoittaa sitä, että ihmisten eteen tehdään liikaa. Hagelin toteaa, että tällainen niin sanottu *vastikkeeton raha* tekee ihmisestä laiskan. Joensuussa ollaan samaa mieltä, Helsingin Sanomien (HS 6.6.2010) artikkelin, *Rasismi elää yhä*

Joensuussa, mukaan. Ulkomaalaistaustaisen autojen renkaiden viiltely ja liikkeiden ikkunoiden rikkominen on arkipäivää. Artikkeleihin haastateltiin nuoria, jotka tunsivat ikkunoita kivittäneet. Skiniporukkaan kuuluu Joensuussa nuorten mukaan noin satakunta ihmistä. Haastattelussa 17-vuotias Beda Mustonen on sitä mieltä, että maahanmuuttajia on liikaa; *Viime kesänä niitä pöllähti taas useampi*. Haastattelussa esiintyneen 14-vuotiaan Jan Tynin mukaan maahanmuuttajat vain kuormittavat sosiaalitointa ja yhteiskuntaa olematta hyödyksi (34). Se, että elää ”sossusta” saatavilla rahoilla, voidaan tekstien perusteella määritellä sosiaalipummiudeksi. Sillä tarkoitetaan lähinnä sitä, että eletään yhteiskunnan, veronmaksajien varoilla. *Tunnistin itseni yllättäen sosiaalipummiksi! Sosiaalitoimen työntekijöiden haastattelussa (HS Kotimaa 3.8.) paheksuttiin äitejä, jotka vanhempainvapaan loputtua ilmoittautuvat työttömiksi työnhakijoiksi, koska päiväraha on kotihoidontukea suurempi*. (HS 7.8.2010) Kyseisen mielipiteen kirjoittanut ”työtön kotiäiti” tuntee, että sosiaalietuuksien nauttijat luokitellaan kategorioihin. Hänet luokitellaan kotiäiteihin ja työttömiin. Liikaa tekevä ja puuttuva sosiaalityöntekijä näyttäytyy täten myös ihmisiä tiettyihin ryhmiin avuntarpeen mukaan kategorisoivana viranomaisena. Tehdään liikaa silloin kun leimaataan ihminen jonkin tarpeen tai ominaisuuden mukaan. Sosiaalietuuksien hakija voi olla työtön, päihteidenkäyttäjä, toimeentulotukiasiakas ja niin edelleen. Onko avuntarpeen vuoksi leimaaminen tarpeellista? Käyttävätkö sosiaalityöntekijät näitä kategorioita, leimoja työssään vai ovatko ne median, politiikan tai muiden toimijoiden välineitä? (Ks. esim. Metteri 2013)

Sosiaalityöntekijän liikaa tekemisen ja puuttumisen repertuaarissa rakentuu kuva sosiaalityöntekijästä, joka ei osaa tarjota oikeaa palvelua sitä tarvitsevalle vaan valittu menetelmä vaikuttaa liian rajulta perheen huolenaiheeseen verrattuna. Sosiaalityöntekijä reagoi, puuttuu liikaa, liian rajulla tavalla perheen elämään. Repertuaarissa ihmetellään sitä, miksi sosiaalityöntekijä tarjoaa apuaan tilanteissa, joissa se ei ole tarpeen. Repertuaarissa toimijat ovat useimmiten avuntarvitsija itse tai joku hänen perheestään.

”(35) Tapasimme sosiaalityöntekijän kerran ja työntekijä pojan kahdesti. Poika otettiin huostaan. Nuorisokodissa ei kuitenkaan sujunut. Kun kotilomat menivät hyvin, otimme pojan kotiin.” (HS 24.1.2010a)

”(36) Harva sellainen perhe, jolla ei ole ongelmia toimeentulossa, päihteidenkäytössä, mielenterveydessä, elämänhallinnassa tai asumisessa, kirjautuu ehdoin tahdoin lastensuojelun asiakkaaksi. Jos perhe tarvitsisi vain muutaman kerran kotipalvelua, jotta äitiyslomalla oleva äiti pääsisi hammaslääkəriin päiväsaikaan tai saisi apua nukkumisrytminsä kadottaneen lapsensa hoitoon, on lastensuojeluasiakkuus siitä liian kova hinta.” (HS 1.9.2010)

Äiti pääkaupunkiseudulta (HS 24.1.2010a) toteaa mielipiteessään, että heidän ongelmat alkoivat pojan täytettyä 13 vuotta. Luvattomia poissaoloja koulusta ja uhkailuja sekä uhittelua (35). Poika joutui tilanteen huononnutta lyhytaikaiseen pysäytyssijoitukseen. Sosiaalitoimi ehdotti pitempiaikaista sijoitusta. Äidin mukaan *sosiaalitoimi halusi jatkaa sitä 18-vuotiaaksi*. Perhe ei suostunut vaan etsi vaihtoehtoa löytäen aggressiivisiin poikiin erikoistuneen terapeutin. Sosiaalitoimi ei kuitenkaan suostunut taloudellisesti tukemaan terapiaa. Äiti toteaa kirjoituksessaan, että *90 euron veloitus viikossa oli liikaa sosiaalitoimelle. Laskimme, että poikamme sijoitus olisi maksanut 250 euroa viikossa, noin 450 000 euroa aikuisuuteen asti*. Helsingin Sanomien (1.9.2010) toimittaja, on sitä, mieltä, että lastensuojeluasiakkuus on joissain tuen tarpeissa liian raskas hinta maksettavaksi mahdollisesta avusta (36). Lisäksi toimittaja miettii, miten paljon lastensuojelun menoista koostuu nimenomaan lastensuojelun tarpeista ja miten paljon muun muassa tarkkaavaisuushäiriöisten lasten tai autististen lasten kuntoutuksesta sekä lasten unikoulusta. Palveluista, jotka voitaisiin järjestää toisenkin tahon kautta.

Teksteissä rakentuu kuva jopa kärsimystä palvelunkäyttäjille aiheuttavasta virkamiehestä. Tällainen virkamies voi artikkeleiden mukaan tehdä sellaisen toimenpiteen, josta on enemmän haittaa kuin hyötyä. Useimmiten tällaista kuvaa rakennetaan huostaanottoja käsittelevissä artikkeleissa. *Liit huostaanotot aiheuttavat kärsimystä*. Ilmoittaa otsikko Helsingin Sanomissa 16.9.2010. *Millaiset traumat lapselle aiheutetaan, kun hänet erotetaan perheestään ja sijoitetaan ympäristöön, jossa on joukko traumatisoituneita ja häiriintyneitä lapsia?* (HS 16.9.2010a)

”(37) Pyysin miettimään mitakin vaihtoehtoja, onhan huostaanotto niin kallis ratkaisu. Vastaus oli: ”Tämä ei ole raha-asia, rahaa on”. (HS 23.10.2010)

”(38) On syytä todeta, että huostaanotto ensimmäisenä tarjottavana tukimuotona ei ole Espoossa lastensuojelun toimintatapa. Pyrimme auttamaan perheitä ”lievimmän tehokkaan puuttumisen” periaatteella... Tuen määrittelijänä lapsella ja perheellä on tärkeä rooli: soveltuvia avun muotoja etsittäessä keskustelu heidän kanssaan on välttämätöntä. Huostaanotto on vaihtoehto vasta silloin, kun lapsen turvallisuutta ja terveyttä ei muuten voida varmistaa.” (HS 4.11.2010)

Nimimerkki ”Äiti” (HS 23.10.2010) ihmettelee kirjoituksessaan, etteikö huostaanotolle tosiaan löydy vaihtoehtoa (37). Tähän mielipiteeseen Espoon lastensuojelupalvelujen päällikkö Merja Nikitin (HS 4.11.2010) kirjoitti vastineen. Nikitinin mielipidekirjoitus onkin eräs harvoja sosiaalitoimen ammattipositiosta annettuja vastineita. Nikitin kertoo pystyvänsä päättämään kirjoituksesta, että ”Äiti” asuu Espoossa. Huostaanotto ei, Nikitinin mukaan, ole sosiaalitoimen ensimmäiseksi tarjottu tai ainoa tuen muoto (38).

Liikaa tekevä tai puuttuva sosiaalityöntekijä voi aineistoon valittujen tekstien mukaa saattaa itsensä jopa vaikeuksiin. Tällöin sosiaalityöntekijästä rakentuu kuva, jossa työntekijä ei ole toiminut ammattinsa vaatimalla tavalla. Sosiaalityöntekijä ei toteuta vastuutaan ammattinsa pohjalta vaan reagoi palveluntarvitsijan tilanteeseen väärin tai mahdollisesti jopa käyttämällä virkaansa liittyviä oikeuksia väärin. Palvelunkäyttäjä voi kokea tulleeensa väärinkohdeksi, mutta joskus tarvitaan jopa oikeuslaitoksen päätös sosiaalityöntekijän toimien oikeudellisuudesta.

”(39) Muuton Ruotsiin maksoi Espoon sosiaalitoimi. Sosiaalityöntekijä kehotti muuton jälkeen äitiä ja lasta jäämään Ruotsiin. Espoon käräjäoikeus tuomitsi sosiaalityöntekijän vuosi sitten marraskuussa 1200 euron sakkoihin avunannosta lapsikaappaukseen ja virkavelvollisuuden rikkomisesta.” (HS 23.11.2010)

”(40) ...ettei sosiaalityöntekijä ollut asettunut äidin puolelle eikä syyllistynyt virkavelvollisuuden rikkomiseen... Hovioikeus suhtautuu epäilevästi siihen, että sosiaalityöntekijän sähköposti olisi rohkaissut äitiä jäämään lapsensa kanssa Ruotsiin. Sen mukaan jäi myös näyttämättä, että työntekijä olisi halunnut edistää rikollisen toiminnan jatkumista.” (HS 23.11.2010)

Helsingin hovioikeus on vapauttanut Espoon kaupungin sosiaalityöntekijän syytteestä avunannosta lapsikaappaukseen. (HS 23.11.2010). Kyseinen artikkeli liittyy neljän vuoden takaiseen suomalaisen äidin ja pakistanilaissyntyisen isän huoltajuuskiistaan, jossa äiti vei lapsen Ruotsiin kesken oikeuskäsittelyn. Isän suostumusta kyseiseen muuttoon ei ollut. Lapsen isä nosti syytteen sekä äitiä että sosiaalityöntekijää vastaan. Espoon käräjäoikeus tuomitsi sosiaalityöntekijän (39), mutta hovioikeus muutti käräjäoikeuden päätöstä, sillä hovioikeus ei usko sosiaalityöntekijän rohkaissleen äitiä jäämään Ruotsiin (40).

Sosiaalityöntekijän liikaa tekemisen ja puuttumisen repertuaarissa rakentuu kuva sosiaalityöntekijästä, joka puuttuu liikaa palvelujen käyttäjien elämään tavalla tai toisella. Tämä puuttuminen, oli sitten kyseessä tarjottu palvelu tai muu tuki, ei yleensä ole tervetullutta. Toisaalta liikaa tekevän ja puuttuvan sosiaalityöntekijän julkisuuskuvassa sosiaalityöntekijä tekee liikaa avuntarvitsijan puolesta, jopa siinä määrin, ettei tukea tarvitseva halua tai kykene tekemään asioita itse. Tämä korostuu muun muassa huostaanotosta kertovissa artikkeleissa, joissa monissa toivotaan, että viranomaiset pohtisivat mikä olisi riittävää puuttumista ja millainen toiminta aiheuttaisi vähiten vahinkoa. Huostaanottoja koetaan olevan liikaa tai ne tuntuvat liian voimakkaalta puuttumisen, sosiaalityön tuen, muodolta. Joissain teksteissä koetaan, että huostaanotto olisi ainoa lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden tarjoama tukimuoto. Aikuissosiaalityöhön liittyvää toimeentulotukea taas kritisoidaan siitä, että se saa ihmiset laiskoiksi. He vain odottavat vastikkeettoman rahan tuleamista tilille. Sosiaalityöntekijät taas myöntävät liian heppoisin perustein tukea. *Työttömyys huitelee jo*

kymmenessä prosentissa... (HS 23.4.2010) silti Suomeen... on tullut kymmeniä tuhansia työntekijöitä niistä EU-maista, joissa ei jaeta rahaa ihmisille vastikkeettomasti kuten meillä. (HS 23.4.2010).

6.5 Sosiaalityöntekijän yhteistyökyvyn tulkintarepertuaari

Sosiaalityöntekijän yhteistyökyvyn repertuaaria rakentavissa teksteissä käsitellään sosiaalityöntekijän yhteistyön muotoja, tapoja ja yhteistyö tahoja. Repertuaarissa kuvataan useimmiten tilanteita, joissa sosiaalityöntekijät tekevät yhteistyötä eri toimijoiden kanssa, oli kyseessä sitten palveluntarvitsija, toinen viranomainen tai vaikkapa kolmannen sektorin edustaja. Näistä yhteistyön muodoista jotkut koetaan onnistuneiksi, mutta suurimmaksi osaksi yhteistyötä tai sen puuttumista kritisoidaan. Mutta artikkeleista löytyy myös korjausehdotuksia; *Eikö valtion virastoja voitaisi jotenkin yhdistää sähköisesti? Internet on keksitty! Jos asiat hoituisivat kaapeleita pitkin, ei tarvitsisi juosta paikasta toiseen papereiden kanssa. Informaatio kulkisi virastolta toiselle.* (HS 24.3.2010) Yhteistyön puuttuminen eri virastojen välillä voi tekstien mukaan aiheuttaa jopa ”luukuttamisen” tunteen palveluntarvitsijalle. Tämä tarkoittaa sitä, että palveluntarvitsijan täytyy käydä monessa eri toimistossa ennen kuin saa tarvittavansa tuen.

Joissakin neutraalimmissa uutisartikkeleissa vain todetaan yhteistyötä tapahtuneen. Nämä ovat useimmiten poliisin ja lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden yhteistyöhön liittyviä mainintoja kuten Helsingin Sanomien 30.3.2010 ilmestyneessä uutisartikkelissa, jossa yli 100 nuorta oli kerääntynyt juomaan alkoholia Helsingin Kurkimäessä sijaitseviin kerhotiloihin; *Myös sosiaalityöntekijä oli poliisin mukana lopettamassa juhlia ja osallistuu jälkiselvittelyihin. Poliisin tietojen mukaan suurin osa nuorista oli 16-17 -vuotiaita.* (HS 30.3.2010b) Sosiaalityöntekijän yhteistyökyky rakentuu myös teksteissä, joissa toimijan mukaan sosiaalityöntekijän tulisi tehdä yhteistyötä. Sosiaalityöntekijän yhteistyötä kommentoiviin artikkeleihin osallistuvat niin palvelunkäyttäjät, yhteistyökumppanit, toisen viranomaiset kuin myös jossain määrin sosiaalityöntekijät itsekkin. Sosiaalityöntekijöiden oletetaan työskentelevän yhteistyössä eri viranomaisten kuten neuvolan, päivähoidon, koulun ja terveydenhuollon työntekijöiden sekä poliisiviranomaisten kanssa. Teksteissä sosiaalityöntekijä liitetään yhteen monien erilaisten yhteistyökumppaneiden kanssa. Sosiaalityöntekijän tulisi tehdä yhteistyötä myös erilaisten hankkeiden kanssa. *Sosiaali- ja terveyspalvelut [Helsingin kaupungin] tarjoavat ikääntyneille monenlaista sosiaalista toimintaa... kehittämishankkeessa yhtenä kehittämiskohteena oli kotihoidon asiakkaiden yhteisyys...*

muodostettiin yhteistyössä sosiaaliviraston kanssa pitkäaikaistyöttömien työpareja, jotka pitivät kotihoidon asukkaille seuraa ja auttavat kodin askareissa... (HS 9.2.2010). Myös sosiaalityöntekijät itse kokevat, ettei yhteistyö aina suju toivotulla tavalla.

”(41) Tutkimukseen osallistuneista 516 vastaajasta vain neljä prosenttia oli sitä mieltä, että yhteistyö neuvoloiden, päivähoidon, koulun, sosiaalitoimen ja lastensuojelun välillä toimii hyvin.” (HS 17.10.2010)

Helsingin Sanomien (HS 17.10.2010) Lastensuojelun keskusliiton julkaistussa tutkimuksessa (41) todetaan, että *vain 20* haastateltavista koki, että yhteistyö sujui hyvin eri viranomaisten välillä.

Sosiaalityöntekijän tulisi artikkeleiden kirjoittajien mukaan tehdä yhteistyötä myös palvelunkäyttäjien kanssa. Sosiaalityöntekijän yhteistyökyvyn repertuaarissa rakentuu kuva palvelunkäyttäjistä, joka voi kokea, ettei häntä kuunnella, mikäli yhteistyö ei toimi toivotusti. Tämä tulee esiin siten, että palvelunkäyttäjä ei koe saavansa toivottua apua, mikäli yhteistyö ei toimi toivotulla tavalla. Näin myös siinä tapauksessa, jolloin viranomaisyhteistyö ei pelaa palvelunkäyttäjän toivomalla tavalla. Mikäli yhteistyö ei toimi, voidaan sosiaalitoimea tai jopa sosiaalityöntekijää muistuttaa sen tärkeydestä muun muassa aluehallintovirasto seuraa viranomaisten toimintaa.

”(42) Ojennusta saavat muun muassa perusturvajohtaja Juha Metso ja sosiaalipalvelujen johtaja Marja-Leena Remes, jotka eivät belgialaisisän mukaan ole reagoineet kymmeneen yhteydenottoyrityksiin. Avin:n mukaan viranomaiselle osoitettuihin pyyntöihin ja kirjeisiin pitäisi vastata kohtuujassa.” (HS 3.6.2010)

Esimerkki otteessa aluehallintovirasto on moittinut Espoon sosiaalitoimea belgialaisisän tapauksessa (42). Syynä tähän on se, että isän kohtelu heikensi luottamusta viranomaisen puolueettomuuteen. Tapaus alkoi 2002, jolloin äiti vei lapset turvakotiin syyttäen isää väkivaltaisuudesta.

Sosiaalityöntekijän yhteistyökyvyn julkisuuskuva näyttäytyy useassa tekstissä yhteistyön epäonnistumisena *kun eri osapuolet toimivat tahoillaan* (HS 27.1.2010) ja *mitään koordinoitua näiden toimijoiden välillä ei näytä olevan. Joka paikassa kaikki aloitetaan käytännöllisesti katsoen uudelleen.* (HS 23.10.2010). Aineistoon kuuluvien tekstien mukaan *työntekijöiden pitäisi tehdä yhteistyötä asiakkaiden kanssa* (HS 7.2.2010). Tämän lisäksi *sosiaalityön ammattilaisten ja muiden ammatillinen osaaminen pitää kytkeä monialaiseksi viranomaistyöksi* (HS 19.6.2010). Mainitsen

yhteistyön epäonnistumisen, sillä sellaiset sanat kuin *pitäisi* antavat kuvan, että kyseisen kaltaista toimintaa ei tällä hetkellä toteuteta. Kuitenkin yhteistyötä yritetään myös viranomaisten kesken kehittää esimerkiksi tietojen vaihtoa esimerkiksi sosiaalityöntekijöiden ja poliisiviranomaisten kanssa *on tarkoitus vaihtaa entistä tiiviimmin, sanoo poliisiylitarkastaja Heikki Lausmaa* (HS 24.6.2010). Tämä saavutetaan *viranomaisten yhteistyön parantamisella* (HS 24.6.2010).

6.6 Sosiaalityöntekijän sukupuolen tulkintarepertuaari

Sosiaalityö on naisvaltainen ala, joka on vuosikymmenien kuluessa vain naisistunut. Petreliuksen (2005, 11) mukaan yhdeksän kymmenestä sosiaalityöntekijästä on naisia. Miesten osuus oli 1940-luvulla yli puolet, mutta jo 1970 miesten lukumäärä oli laskenut vajaaseen 30 prosenttiin (Vuorikoski 1999, 19). Sosiaali- ja terveysalalla työskentelevistä työntekijöistä naisten osuus vuonna 2009 oli 89 prosenttia, väkimäärän ollessa 366 700 henkilöä (Ailasmaa, 2012, 1). Sosiaalityöntekijän sukupuolen tulkintarepertuaarissa uutisartikkeleiden ja mielipiteiden kirjoittajat ja toimijat tuottavat kuvaa sosiaalityöntekijästä, jonka toimintaan ja päätöksiin vaikuttaa työntekijän sukupuoli. Erityisesti sukupuolella on vaikutusta asiakastyössä, jolloin rakentuu kuva naissosiaalityöntekijästä, joka asettuu naisen, äidin, puolelle ja miehiä, isiä, vastaan. Aineistossa sukupuoleen liittyvät tekstit koskevatkin useimmiten huoltajuuskiistoja, joissa äidit ja isät ovat vastakkain tai lastensuojelullisia tilanteita. Teksteissä on lähestulkoon yhtä paljon uutisartikkeleita kuin mielipidekirjoituksiakin ja yhteistä lähes kaikille on se, että toimijat niissä ovat miehiä. Miehet ovat artikkeleissa kirjoittajina tai haastateltavina. Samoin *yhteistä oli kokemus, että naisvirkailijat asettuvat äitien puolelle*. Niin ainakin Helsingin Sanomien toimittaja toteaa, haastateltuaan neljää erotilanteessa olevaa miestä. (HS 6.5.2010). Sukupuolen vaikuttavuus toimintaan ja päätöksiin tulee artikkeleissa esiin siinä, miten miehet kommentoivat naissosiaalityöntekijöiden pitävän naisia, äitejä, automaattisesti parempina huoltajina tai eivät reagoi naisen negatiiviseen käytökseen, esimerkiksi väkivaltaan, samalla tavalla kuin reakoisivat miehen samanlaiseen käytökseen. Nimimerkillä ”I had all the reasons to fail but I chose not to” (HS 24.7.2010) kirjoittava avioerolapsi kiteyttää huoltajuuskiistoja käsittelevien artikkeleiden sisällön toteamalla mielipiteessään; *...sosiaalityöntekijätkin ovat jo valinneet puolensa. Suurin osa sosiaalityöntekijöistä ja psykologeista on naisia*. (HS 24.7.2010) Sama kirjoittaja antaa vielä mielenkiintoisen tutkimusaiheen yliopistoille kirjoittamalla; *Toivonkin, että sosiaalityön ja psykologian laitoksella tehtäisiin tutkimusta, miten tämä asettelu vaikuttaa ammattitoimintaan*.

Korjausehdotukseksi naissukupuolen vaikuttavuuteen päätöksiä tehtäessä ehdotetaan muun muassa sosiaalityöntekijöille pidettävää tasa-arvokoulutusta.

Huoltajuuskiistoista kirjoitetuissa uutisartikkeleissa ja mielipiteissä ihmetellään sitä, miksi miehet ovat edelleen alisteisessa asemassa äiteihin nähden. Teksteissä kirjoittajina, toimijoina olevat isät peräänkuuluttivat tasa-arvoa, jonka tulisi heidän mielestään olla huoltajuuskiistojen perustana. Useimmat sukupuolen repertuaaria rakentavat tekstit ovat uutisartikkeleita ja mielipidekirjoituksia, mutta mukaan mahtui myös Helsingin sanomien Usko Siskoa-kysymyspalstakin.

”(43) Mistä johtuu, että huoltajuuskiistoissa miehet ovat alisteisessa asemassa, vaikka lähtökohtana pitäisi olla tasa-arvo? Erikoista on myös, että mitä vähemmän sukupuolten tasa-arvo muussa yhteiskunnassa toteutuu, sitä paremmin äideillä menee huoltajuuskiistoissa...” (HS 7.2.2010b)

”(44) Laskin kerran viiden vuoden aikana tekemieni lausuntojeni lopputulokset: olin puoltanut tasan puolessa tapauksia lapsia isille, puolessa äidille. Näen isomman ongelman isissä, jotka eivät hakeneet lapsensa huoltajuutta. Mielessäni kysyin ja kysyn yhä, miksi eivät. Kaikki vika maailmassa ei voi olla sosiaalityöntekijöissä, eikä lapsen hyvä löydy tasa-arvokeskustelusta vaan lapsen näkemisestä.” (HS 21.2.2010)

Helsingin Sanomien sunnuntaipäivän lehti sisälsi vuonna 2010 Usko Siskoa-kysymyspalstan. ”Syrjäytetty isä” (HS 7.2.2010b) nimimerkillä varustautunut henkilö esittää palstalla tasa-arvoon liittyvän kysymyksen (43). Usko Siskoa palstan ”Siskon” mukaan; *Täytyy muistaa, että esimerkiksi sosiaalityöntekijöillä tai virkamiehillä ei välttämättä ole minkäänlaista tasa-arvokoulutusta* (HS 7.2.2010b). Mielenkiintoista on, että sosiaalityöntekijä Mirja-Liisa Rimpioja (HS 21.2.2010b) antaa oman vastineensa, jonka mukaan hän oli viiden vuoden ajan tehdyissä huoltajuus päätöksissään puoltanut puolessa tapauksista isän huoltajuutta ja puolessa taas äidin (44). Sosiaalitekijät ottavat harvoin osaa keskusteluun. Rimpiojan (HS 21.2.2010b) vastine on hyvä esimerkki siitä, ettei sosiaalityöntekijän tarvitsisi piiloutua salassapitovelvollisuuden taakse. Asioita voi avata ilman vaitiolovelvollisuuden rikkomista.

Huoltajuuskysymykset herättävät artikkeleissa erilaisia, yleensä negatiivisia tunteita. ”*Tämä on maanpäällinen helvetti*” (HS 27.4.2010), toteaa eräskin uutisartikkeliin haastateltu isä. Sukupuolen repertuaarissa sosiaalityöntekijästä rakentuu kuvaa, jossa sosiaalityöntekijät jopa sijoittavat lapsia turhaan kodin ulkopuolelle vaikka voisivat sijoittaa lapsen isänsä luokse. Tällaista käytäntöä tapaa Helsingin Sanomien toimittajan (HS 27.4.2010) mukaan silloin, kun toinen vanhemmista olisi valmis huolehtimaan lapsista toisen vanhemman ollessa syystä tai toisesta kykenemätön. Toimittaja kirjoittaa olevansa sitä mieltä, että äidin ollessa estynyt hoitamaan lapsiaan, yhteishuoltajuudessa

lapset pitäisi sijoittaa isälle. Sukupuolittunut näkökanta näyttäytyy myös lastensuojelullisissa tehtävissä. Lastensuojelun asiakkaana olevat vanhemmat voivat ajautua eri puolille. Erityisesti kun selvitetään, millaisesta tilanteesta lastensuojelutoimenpide on aiheutunut.

”(45) Yhteistä on kokemus, että viranomaiset kuulevat vain toista osapuolta, äitiä. Isät sivuutetaan, vaikka vanhemmilla on yhteishuoltajuus lapsista, ja lapset sijoitetaan mieluummin kodin ulkopuolelle.” (HS 27.4.2010)

”(46) ...lastensuojelun juttusilla seuraavalla viikolla, kävi äiti heidän toimistollaan päälle kahdesti lyöden ja kerran potkien. Johtavan lastensuojeluvirkailijan raportissa oli maininta, että ”äiti huitaisee isää pari kertaa”... Olisivatko näiden tätien reaktiot olleet yhtä välinpitämättömiä, jos olisin isänä riehunut samaan tyyliin?” (HS 20.5.2010)

Toimittaja on artikkelissaan haastatellut isää (45), jotka sivuutetaan huoltajuusasioissa avioerotilanteessa. Eräässäkin tapauksessa vanhempia pidetään niin riitaisina, että lasten on sosiaalitoimen mielestä parempi olla sijoitettuna, viranomaisten odottaessa äidin kuntoutumista. (HS 27.4.2010.) ”Isä Länsi-Helsingistä” kirjoittaa oman näkemyksensä mielipidekirjoituksessaan, jossa hän on sanojensa mukaan (HS 20.5.2010) ottanut pataan naiselta puolustautumatta. Sosiaalityöntekijät eivät ole reagoineet asiaan vaikka olivat todenneet asiasta asiakaskertomuksen teksteihin (46). Isä pohtii olisivatko ”tädit” reagoineet välinpitämättömästi myös miehen väkivaltaisuteen. Minä taas pysähdyin miettimään sanaa ”tädit”. Aloin pohtia, miten paljon sitä käytetään niin sanotuilla naisvaltaisilla aloilla, kuten esimerkiksi sossun tädit, päiväkodin tädit. Onko sanan tarkoituksena vähentää yliopistossa opiskelleiden ammattilaisten arvoa?

Sosiaalityöntekijöiden koetaan sukupuolen repertuaarissa olevan puolueellisia myös toisin päin eli suosivan työssään, erityisesti huoltajuutta koskevissa asioissa, isää. Erään mielipiteen (HS 7.9.2010b) vuoksi näin siksi, että he haluavat tukea isän pysymistä lapsen elämässä. Negatiivista mielipiteen kirjoittajan mukaan on se, että isyyden tukeminen tapahtuu äidin kustannuksella. Nämä isää puoltavat kannanotot jäivät kuitenkin vähäisiksi.

”(47) Sosiaaliviranomaiset eivät auta äitiä vaan ovat isän tukena ja turvana. Ihmetyttää, että koulutetut ihmiset eivät näe isän yliampuvan käytöksen taakse, vaan näyttävät olevan onnellisia, kun löytyy isää, jotka hinnalla millä hyvänsä haluavat tahtonsa läpi... Siksi tuntuu raastavalta lukea, että sosiaaliviranomaiset suosisivat äitejä.” (HS 7.9.2010b)

Isien kokemuksista kirjoittaminen mielipidepalstalla herätti ”Lapsesta huolestuneen mummon” (HS 7.9.2010b) kommentoimaan huoltajuuskiistoista. ”Lapsesta huolestunut mummo” kirjoitti

mielipiteessään olevansa eri mieltä siitä, ettäisiä kohdellaan huonosti huoltajuuskysymyksissä ja äitejä suosittaisiin (47).

Espoon sosiaalitoimi sai moitteet aluehallintovirastolta, kertoo Helsingin Sanomien otsikko 3.6.2010. Kyseisessä belgialaisisän tapauksessa äiti pakeni lasten kanssa 2002 turvakotiin syyttäen isää väkivallasta. Hovioikeus on myöhemmin todennut väitteet perättömiksi. Sosiaaliviraston toiminta on aluehallintoviraston mukaan *heikentänyt luottamusta viranomaistoiminnan puolueettomuuteen* (HS 3.6.2010). *Isä katsoo, että Espoon sosiaalitoimi on käyttäytynyt asenteellisesti ja on esteellinen toimimaan perheen asioissa. Hänestä samat virheet toistuvat lukuisista valvontaviranomaisten päätöksistä huolimatta* (HS 3.6.2010). Tietenkin kyseisestä tapauksesta voi olla vaikea päätellä, mistä mahdollinen puolueettomuus johtuu tässä tilanteessa, sukupuolesta vai kansalaisuudesta vai oliko kyseessä vain reagointi äidin väittämään isän väkivaltaisuuteen. Sosiaalityöntekijän sukupuolen repertuaarissa kuitenkin rakentuu kuva sosiaalityöntekijästä, joka suhtautuu isän väkivaltaisuuteen eri tavalla kuin äidin. Sosiaalityöntekijöiltä epäillään puuttuvaa tasa-arvokoulutusta. Tietenkin voisin sosiaalityötä pääaineena opiskelevana väittää, että sosiaalialan opiskelu on kokonaisuudessaan tasa-arvo-opintoja. Sosiaalityössä painotetaan ihmisten samanarvoisuutta. Petrelius (2005, 12) on kuitenkin oikeassa todetessaan, että sukupuolen merkityksestä on keskusteltava, sillä sen sivuuttaminen siirtää ammattikentällä mahdollisesti vallitsevia sukupuolihierarkioita käsittelemisen ulkopuolelle ja täten todellakin estää tasa-arvon toteutumista, puolin ja toisin.

6.7 Sosiaalityöntekijän vaikenemisen tulkintarepertuaari

Sosiaalityöntekijän vaikenemisen repertuaariin kuuluvat aineistoon valitut tekstit kuvaavat sosiaalityöntekijän vaitiolovelvollisuutta. Tekstit koostuvat enimmäkseen uutisartikkeleista, mutta mukaan mahtuu mielipiteitäkin. Sosiaalityöntekijän vaikenemisen repertuaarissa kritisoidaan sosiaalityöntekijän vaitiolovelvollisuutta. Teksteistä selviää, että niiden kirjoittajien ja muiden toimijoiden voi olla vaikeaa ymmärtää sosiaalityöntekijän vaitiolovelvollisuutta. Repertuaarissa rakentuu kuva sosiaalityöntekijästä, jolta ei saa toivottua tietoa sosiaalityöntekijöiden toimista. Useimmiten epäselvyyttä herättää lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden toiminta. Koska kirjoittajat kokevat jäävänsä pimentoon, jää heille tunne, että tapahtuneessa on sosiaalityön puolelta jotain salattavaa. Sosiaalityöntekijöiden hiljenemisen koetaan näissä tilanteissa olevan jopa työntekijän *mielivaltaista* vallankäytön osoitusta.

Vaitiolovelvollisuus voi saada mediassa suurenkin kohun, erityisesti silloin, kun mukaan tulee toisen maan edustaja. Voisi todeta, että varsinkin silloin, kun kyseessä on Venäjän kaltainen suurmaa, jonka kanssa Suomella on läheiset suhteet esimerkiksi kauppasuhteet. Tällöin sille tulee myös poliittinen merkitys.

”(48) etteivät saa antaa siitä tietoja... Arapovin mukaan venäläismedian kiinnostus asiaa kohtaan on luonnollista. ”Kuinka itse reagoisitte, jos lapsi vietäisiin suomalaiselta vanhemmalta Venäjällä?” hän kysyi. Sosiaaliviranomaiset eivät anna tapausta koskevia tietoja julkisuuteen.” (HS 17.3.2010)

”(49) Suomen sosiaaliviranomaiset vaikenivat kaikilla kielillä.” (HS 21.3.2010)

Helsingin Sanomien toimittaja (HS 17.3.2010) kirjoittaa suomalais-venäläisestä lapsikiistasta, jossa Suomessa asuvan venäläispariskunnan seitsenvuotias lapsi oli sijoitettu kiireellisesti perhekeskukseen. Suomessa ollessaan Venäjän lapsivaltuutettu Astahov (HS 17.3.2010) tapasi Suomen lapsiasiavaltuutetun Maria Kaisa Aulan sekä sosiaali- ja terveysministeriön kansliapäällikön Kari Välimäen. Tapaamisen jälkeen pidettiin lehdistötilaisuus, jossa venäläiskanava NTV:n toimittaja Denis Arapov kyseli tapauksesta Aulalta ja Välimäeltä (48). Kyseisestä tapauksesta on useampia artikkeleita, jopa siinä määrin, että Helsingin yliopiston Aleksanteri-instituutin johtaja Markku Kivinen (HS 26.3.2010a) toteaa Helsingin Sanomien artikkelissa kiistan olevan osa Venäjän läntiseen Eurooppaan kohdistuvaa propagandasotaa. Suomea syytettiin kiistan aikana ahkerasti venäläisvastaisuudesta, erityisesti Venäjän valtion ohjauksessa olevissa tiedotusvälineissä. Toimittaja kirjoittaa uutisartikkelissaan, että *Venäjällä tiedettiin, että huostaanotto oli perusteltu. Kyseessä oli Moskova-vetoinen kampanja, jolle lähetystö täällä ei voinut mitään.* Asiaa käsiteltiin myös Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa (HS 21.3.2010), jonka mukaan vaikeneminen vain aiheutti sen, että kuva suomalaisviranomaisten mielivallasta vain vahvistui. Pääkirjoittaja toteaa (49), että vaikka vaikenemisen perusteena oli lapsen etu, jota Suomessa suojellaan muun muassa lapsen ja perheen yksityisyyttä varjelemalla, se ei poista kuvaa jonka muu maailmaa saa Suomen viranomaisten vallankäytöstä. Jopa presidentti Tarja Halonen (HS 22.7.2010) lähti kommentoimaan syntynyttä lastensuojelullista kiistaa; *Presidentti Tarja Halonen torjui esityksen venäläisperheiden erityisasemasta todeten, että lastensuojelussa noudatetaan Suomen omaa lainsäädäntöä ja kansainvälisiä sopimuksia eikä Venäjän ja Suomen kahdenväliseen sopimukseen ole toistaiseksi tarvetta.* (HS 22.7.2010) Asiaa kommentoi myös ulkoministeri Alexander Stubb (HS 10.3.2010). Stubb ehdotti yleisellä tasolla, että Suomen ja Venäjän lapsiasiamiehet alkaisivat tavata säännöllisesti. Viranomaistasolla hän ei

halunnut asiaa kommentoida, sillä ulkoministeri Stubb ei halua puuttua sosiaaliviranomaisten päätösvaltaan kuuluvaan asiaan.

Sosiaalityöntekijän vaikenemisen repertuaarissa sosiaalityöntekijä vaikenee myös suhteessa toisiin viranomaisiin, mikä voi haitata viranomaisyhteistyötä tai jopa toisen viranomaisen työskentelyä palvelunkäyttäjän parhaaksi. Palvelunkäyttäjistä tai yhteistyökumppanista voi tuntua, että sosiaalityöntekijä käyttää vaitiolovelvollisuutta on verhona, jonka taakse työntekijä voi piiloutua.

”(50) Esimerkiksi sosiaaliviranomaisilla saattaa olla arkaluontoista taustatietoa perheestä, mutta tieto ei välity muille viranomaisille – ei, vaikka sama salassapitovelvollisuus koskisi muitakin viranomaisia.” (HS 12.9.2010a)

Esimerkkitekstissä, *Viranomaishuoli koetaan helposti lasta leimaavaksi* (HS 12.9.2010a), Janne Toivonen kirjoittaa siitä miten salassapitosäädökset haittaavat kokonaisvaltaista pureutumista ongelmiin, erityisesti lasten ja nuorten kanssa toimiessa (50).

”(51) Ministeri Thors katsoo, että sosiaaliviranomaisten salassapitomääräyksiä pitää purkaa, jotta maahanmuuttoviranomaiset voivat saada ajantasaiset tiedot toimeentuloturva hakevista ulkomaalaisista. (HS 30.11.2010)

Maahanmuuttoministeri Astrid Thors on myös sitä mieltä, että salassapitomääräykset estävät muita viranomaisia tekemästä työtään. Hänestä sosiaaliviranomaisen vaitiolovelvollisuus on maahanmuuttoviranomaisten työn esteenä. Salassapitomääräykset tulisi hänestä purkaa, jotta viranomaiset saisivat ajantasaista tietoa (51). Toimittajan (HS 30.11.2010) artikkelin mukaan Suomessa asuvia ulkomaalaisia on karkotettu, koska nämä ovat joutuneet hakemaan toimeentulotukea. *Helsinki ei, Leila Palviaisen* [Helsingin sosiaaliviraston taloudellisen tuen päällikkö] *mukaan voi kertoa maahanmuuttoviranomaisille, ketkä ovat hakeneet toimeentulotukea. Jos maahanmuuttovirasto sitä kysyy, sosiaalivirasto voi vastata* (HS 30.11.2010).

Sosiaalityössä on monia lakeja, jotka sosiaalityöntekijän tulisi ottaa huomioon muun muassa lastensuojelulaki, toimeentulotukilaki, laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista, sosiaalihuoltolaki, hallintolaki ja perustuslaki, vain muutamia mainitakseni. Lastensuojelulaissa muun muassa todetaan, että palvelunkäyttäjälle tulisi selvittää oikeudet, velvollisuudet sekä mahdolliset vaihtoehdot, sillä tavoin, että asiakas ymmärtää ne. *Asiakas ei saa riittävästi tietoa tehdyn toimenpiteen tai päätöksen taustalla vaikuttavista seikoista* (HS 7.2.2010a), mikä taas vaikeuttaa vuoropuhelua sosiaalityöntekijän ja palveluntarvitsijan välillä. Erityisesti mikäli

palvelunkäyttäjä kokee, että *salassapitovelvollisuuden taakse vetäydytään* (HS 30.8.2010a). Sosiaalityöntekijän vaikenemisen repertuaarissa sosiaalityöntekijä ei voi vaitiolovelvollisuuden takia paljastaa palvelunkäyttäjän tai muiden yhteistyökumppaneiden toivomia tietoja. Tämä rakentaa sosiaalityöntekijästä kuvaa, jossa salassapitovelvollisuutta käytetään enemmänkin tekosyynä olla antamatta tietoja kuin todellisena ammatillisena vaatimuksena.

6.8 Sosiaalityöntekijän hyödyn tulkintarepertuaari

Sosiaalityöntekijän hyödyn repertuaariin sisältyy kuusi tekstiä, joissa kirjoittajat, toimijat ovat kokeneet hyötyneensä sosiaalityöntekijöiden toiminnasta. Jotkut kokevat saaneensa tarvitsemaansa apua, mutta tekstien mukaan tämä tarvittu apu tuli viimeisellä hetkellä eikä kyseistä apua saanut kovin helposti. Sosiaalityöntekijöistä saatu hyöty voi olla taloudellista, sosiaalista tai henkistä tukea, jonka avulla perhe on selviytynyt vaikean tilanteen kanssa tai jopa sen yli. Sosiaalista tukea ei sen kummemmin ole määritelty. Teksteissä todetaan vain, että tukea tai apua on saatu. Henkinen tuki on yhdessä artikkelissa määritelty toivoksi. *Poikani tilanne on edelleen vaikea, ja koen olleeni hankala vanhempi, mutta olette antaneet minulle toivoa. Kiitos siitä!* (HS 1.10.2010). Tuki voi olla myös konkreettista, ei suoranaisesti rahallista, tukea kuten esimerkiksi eräässä tapauksessa huonekalujen saamista.

Esimerkinäytteissä selviää, että alaikäisiin kohdistuvissa vaikeissa tilanteissa voidaan olla yhteydessä sosiaalityöntekijöihin ja miten sosiaalityöntekijöiltä on mahdollista saada lastensuojelullista tukea.

”(52) Kiusaaminen oli ilmeisesti jatkunut pidempään, ja se oli ollut ainakin porukan ulkopuolelle sulkemista ja haukkumista. Tyttö ja hänen äitinsä ovat saaneet apua myös sosiaaliviranomaisilta.” (HS 15.1.2010)

”(53) Avohuollon tuki oli käytetty – kaikki se, mitä saada voi. Hyvä tuki ja hoito ei meidän tapauksessamme riittänyt... on sydäntä raastavaa antaa lapsi huostaan, mutta jos se on ainoa keino turvata nuoren elämä, niin se on käytettävä. Sosiaalityöntekijät ovat olleet suurena tukena tässä huostaanotossa.” (HS 23.9.2010)

Ensimmäisessä (52) esimerkissä koulukiusaaminen oli edennyt niin pitkälle, että kiusattu 14-vuotias tyttö oli kirjoittanut tappolistan. Tilanteessa, jossa alaikäinen on uhattuna tai mahdollisesti itse uhka muille tai itselleen, tulisi ottaa yhteyttä sosiaaliviranomaisiin. Tekstissä ei tarkalleen ottaen selviä onko saatu apu ollut täysin hyödyllistä, todetaan vain, että sitä on saatu. Seuraavassa otteessa (53) sen sijaan todetaan suoraan, että sosiaalityöntekijöiltä saatu apu on ollut hyödyllistä. Viranomaiset

ovat olleet jopa suurena tukena. Tekstistä selviää myös, että kyseistä apua saatiin tai mahdollisesti haettiin, koska lapsi oli ollut vahingoksi itselleen.

Sosiaalitoimesta voi saada myös konkreettista apua, mutta ilmeisen helppoa se ei välttämättä ole.

”(54) ...olen pariin otteeseen saanut käytettyjä huonekaluja Sossusta. Kerran sain kovalla taistelulla nykyisen pesukoneeni... Ilman sitä apua en olisi selvinnyt.” (HS 17.2.2010).

”(55) ...sosiaalityöntekijöiden palkkaaminen vähentää huostaanottoja. Kun yksi huostaanotto voi maksaa jopa 80000 euroa vuodessa, sosiaalityöntekijän 40000 euron palkkamenoilla tehdään selvää säästöä.” (HS 14.12.2010)

Satu Ranne (HS 17.2.2010) kirjoittaa mielipidekirjoituksessaan (54) siitä, kuinka yksineläjät ovat tiukoilla. Sosiaalitoimesta voi tällöin saada tukea. Hänellä on asiasta omakohtaista kokemusta, koska on itse palvelua tarvinnut. Helppoa tuen ei ole ollut, vaan kirjoittajan on pitänyt *taistella* tukea saadakseen. Kirjoittaja näkee vielä tarpeelliseksi mainita, että *nyt olen ollut ilman sosiaalitoimiston tukea pari kolme vuotta*. Yrittääkö kirjoittaja mahdollisesti vihjata, että sosiaalitoimen tuen tarpeessa on jotain puolusteltavaa, että asiat ovat paremmin koska kirjoittaja selviävää jo ilman tukea? Helsingin Sanomien (14.12.2010) toimittaja lähestyy sosiaalityöntekijöistä saatavaa taloudellista hyötyä hieman eri tavalla. Hänen artikkelinsa (55) mukaan sosiaalityöntekijöiden toimien onnistuminen tuo myös taloudellisia säästöjä. *Yhdestä syrjäytyneestä arvioidaan koituvan miljoonan euron kulut. Investointi toiseen paikkaa voi tuoda roimat säästöt, osoittaa Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen alustava analyysi*. Tämä tarkoittaa sitä, että mikäli sosiaalityöntekijä onnistuu lastensuojelutyössään ehkäisemään huostaanoton, on hän kaksinkerroin palkkansa arvoinen.

Suomessa viranomaishuoli koetaan usein lasta leimaavaksi. Tällöin sosiaalityöntekijän tarjottu apu voidaan kokea puuttumiseksi eikä avuntarvitsijan tukemiseksi. Sosiaalityöntekijä tarjoaa apua, mutta palveluntarvitsija ei halua ottaa sitä vastaan viranomaisten on, sillä pelätään, että vastaan otettu apu leimaa palvelunkäyttäjän ja hänen perheensä.

”(56) Hollannissa tai Ruotsissa ilmoitus sossuun otetaan apuna. Suomessa se koetaan uhaksi tai pelätään huostaanottoa. Ymmärrys siitä, että me ollaankin auttamassa eikä puuttumassa, muuttuu hitaasti.” (HS 12.9.2010a)

Nuoriso-ohjaaja Jukka Syrjä (HS 12.9.2010a) toteaa uutisartikkelissa (56) siitä miten autettavien ymmärrys muuttuu hitaasti. Suomalaiset eivät aina ymmärrä, että muiden tekemät ilmoitukset sosiaalityöntekijälle ovat tarkoitettu auttamaan eikä puuttumaan vaikkapa perheen sisäisiin asioihin.

Vaikka hyötyrepertuaariin kuuluu vain kuusi tekstiä 128 uutisartikkelista ja mielipiteestä, joissa mainitaan miten sosiaalityöntekijältä on saatu apua. Vaikka sosiaalityöntekijän hyödynrepertuaari rakentuu vain 4,7 % teksteistä, mikä on huomattavasti alle 10 % koko aineistosta, koen silti niiden esiintuomisen tärkeäksi. Tämä johtuu mahdollisesti siitä, että oma koulutukseni ja kokemukseni vaikuttaa siihen mitä asioita haluan tutkijana tuoda esille (ks. esim. Jokinen & Juhila 1996, Jokinen & Juhila 1991).

7 Pohdintaa sosiaalityöntekijästä julkisuudessa ja julkisuuskuvasta

Puonti (2004, 336) toteaa, että lastensuojelu alalla työskentelevät sosiaalityöntekijät kritisoivat mediassa esiintyviä kohujuttuja. Helsingin Sanomat on valtakunnallinen aamulehti, jota ei yleensä yhdistetä iltapäivälehtien lööppikilpailuihin, joissa vetävämpi lööppi myy enemmän. Kuitenkin yllätyin tutkimustani tehdessä Helsingin Sanomien jopa mediakohuhakuisista otsikoista kuten esimerkiksi ”Romaneita uhattiin lasten huostanotoilla” (HS 5.3.2010), ”Lapsia otetaan turhaan huostaan” (HS 27.4.2010) ja ”Lapselleen apua hakevia perheitä jää vaille tarvitsemaansa tukea” (HS 1.2.2010a), vain muutaman mainitakseni. Herkman (2009, 32) toteaaakin, 1900-luvun lopulla journalismin moraalinen tehtävä kansalaisten tiedonvälittäjänä on joutunut väistymään tehdessään tilaa median taloudellisille lähtökohdille. Tätä voidaan kutsua median markkinointumiseksi. Lastensuojelutapauksissa dramatiikka tuntuu vaativan, että median täytyy asettaa sosiaalityöntekijät tiettyihin rooleihin. Sosiaalityöntekijöiden todetaan olevan perhosia tilanteissa, joissa vaaditaan haukkoja. He ovat välinpitämättömiä byrokraatteja, jotka piiloutuvat byrokratian sokkeloihin perheitä hajottaessaan. Näin ollen sosiaalityöntekijät kuvataan usein mediassa joko pelkureiksi tai päällepäsmäreiksi (wimps or bullies), hölmöiksi tai syyllisiksi (fools or villains). (Franklin & Parton 1991b, 14-15.) Joko he tekevät liian paljon tai liian vähän. Puonti (2004, 337) kirjoittaa, että lastensuojelussa työskentelevät sosiaalityöntekijät totesivat, että heidän tulisi osallistua enemmän julkiseen keskusteluun ja kehittyä näin yhteiskunnallisiksi vaikuttajiksi. Tiedottamiseen toivottiin lisää koulutusta, jotta olisi mahdollista tuoda esiin lastensuojelun peruseriaatteita, kuten eettisiä arvoja, toimintaperiaatteita ja palvelumuotoja sekä muuta positiivisempaa julkisuutta. Tällaisia voisivat olla esimerkiksi selviytymistarinat. Olisiko kaukaa haettu idea liittää sosiaalityön opintoihin media-alan opintoja, jotta sosiaalityöntekijöiden olisi helpompi olla yhteydessä mediaan.

Vai onko kyseessä vain mediaseksikkyyt? Onko kyse siitä, millainen uutinen ylittää uutiskynnyksen eikä siitä osaavtko sosiaalityöntekijät esiintyä mediassa. Mediassa ei yleensä näe tarinoita onnistuneista huostaanotoista, mutta ”Huostaanotto lisää varaa syrjäytyä” (HS 14.12.10) ja ”Liikat huostaanotot aiheuttavat kärsimystä” (HS 16.9.10a) sitäkin useammin. Ehkä on totta, että huono uutinen myy paremmin.

Helsingin Sanomien toimittaja Nykänen (2012) on sitä mieltä, että sosiaaliporno pitäisi saada takaisin. Tällä hän tarkoittaa sitä, että median tulisi paljastaa rohkeasti enemmän niitä kauheuksia, joita viranomaiset näkevät. Nykänen kirjoittaa, miten 1970-luvulla jutuissa kuvattiin sosiaalisia ongelmia suurin sanoin ja yksilötasolta. Niissä oli juttuja rajaseutujen suurperheistä, joissa köyhyydestä ja nälästä kärsivät lapset söivät räkää eikä vaatteisiin ollut varaa. Nykänen kritisoi sitä, että nykyisin ongelmista puhutaan vain yleisellä tasolla ja asiantuntijan kautta, joten yleisö ei ymmärrä niiden merkitystä. Ymmärtäminen ei ole mahdollista, sillä oman kokemuksen kautta ei ole enää mahdollista ymmärtää toisen ihmisen elämää. Ongelmista ja niistä kärsivistä ihmisistä on tullut yksilönsuojan kautta näkymättömiä. Nykänen (2012) toteaa, että muun muassa huostaanotot herättäisivät vähemmän epäilyjä, jos sosiaalityöntekijät tiedottaisivat, mitkä ovat 20 tyypillisintä syytä, jotka edellyttävät lastensuojelutoimia. Esimerkkinä hän antaa venäläistoimittajalle tehdyn tiedotteen, jonka mukaan lastensuojelu kieltää äitiä imettämästä vauvaa yleensä kolmesta syystä: *äiti käyttää vahingollisia lääkkeitä, huumeita tai alkoholia*. Nykänen (2012) toteaa, että *vaikeneminen tuottaa totaalista virkavaltaisuutta*, joka taas sulkee tavalliset ihmiset ulkopuolelle. *Helpompi olisi perustella sosiaalimenoja, jos paljastettaisiin, millaisia ongelmia häveliäisyyden alla muhii. Sossujen pitäisi vähän enemmän esitellä avujaan.* (Nykänen 2012)

Puonti (2004, 337) tuo esiin, että viranomaistahon, myös sosiaalityön, toimintaa tulisi voida kontrolloida. Toiminnan tulisi myös olla läpinäkyvää. Näkyväksi tekemistä voi tukea tiedotusvälineiden avulla. Tämä tarkoittaa sitä, että sosiaalityöntekijöillä tulisi olla valmiudet kertoa toiminnastaan avoimesti. Puonti (2004, 337) on sitä mieltä, että salassapitovelvollisuus yksilökysymyksissä ei sulje pois avoimuutta, sillä toimintaperiaatteista voidaan keskustella avoimestikin. Hän toteaa, että sosiaalityöntekijöiden tulisi reagoida viivyttelämästä mediassa oleviin uutisiin ja ottaa täten osaa oma-aloitteisesti julkisuudessa käytäviin keskusteluihin. Sosiaalityöntekijän olisi myös hyvä pohtia vastaanottajalähtöisesti eli kyetä asettumaan vastaanottajan asemaan. Tämä tarkoittaa sitä, että sosiaalityöntekijöiden tulisi pohtia mitä ja millaista tietoa vaikkapa sanomalehteä lukeva saa ja tarvitsee ymmärtääkseen sosiaalityötä, muun muassa sen toimintaa ja tarpeellisuutta. Asioiden jäädessä salaisuuden verhon taakse, voi myös

koko totuus jäädä selviämättä. Vastaamatta jättäminen tarkoittaa suurimmalle osalle median yleisöä joko syyllisyyden tunnustamiselta tai vähintään tietojen salailulta (Matela 2003, 15). Sosiaalityöntekijöiden julkisuuskuvaa ajateltaessa on syytä muistaa, että mikäli sosiaalityöntekijät eivät itse osallistu julkisuuskuvansa määrittelyyn, sen tekevät muut tahot ja tietenkin omista lähtökohdistaan, omalla tavallaan ja itselle edullisesta näkökulmasta (Moksunen 1991, 189). Joillekin media voi olla ainoa lähde saada tietoa sosiaalityöstä. Tämä median antama osittaiskuva peilaa sitten julkisuudessa esitettyjä asioita suhteessa yleisön omiin kokemuksiinsa. Petreliuksen (2002, 83) esittämässä esimerkissä sosiaalityöntekijän tv-haastattelusta ”leikattiin” pois se osuus, joka ei tukenut julkista diskurssia eli tässä tapauksessa kriittistä näkemystä lasten huostaanottoja kohtaan (ks. myös esim. Freeman & Valentine 2004). Sosiaalityöntekijöiden olisi tärkeää saada äänensä kuuluviin siitäkin syystä, että sekä poliittisella että journalistisella vallalla on mahti kuvailla ja kategorioida asioita lehdistössä (Roivainen 2004, 216). Nämä valtaomaavat kuvailevat sosiaalityöntekijöitä ja heidän asiakkaitaan omista tavoitteistaan ja näkökulmistaan käsin. Tästä hyvänä esimerkkinä voidaan mainita syrjäytymisen käsite. Kukaan tuskin haluaa kutsua itseään syrjäytyneeksi vaan käsite on tullut hallinnon puolelta (Metteri 2013).

7.1 Sosiaalityöntekijät puhujina mediajulkisuudessa

Kivivuoren, Kempin ja Smolej:n vuonna 2002 iltapäivälehtien väkivaltauutisoinnista tekemä tutkimus todentaa, että median lisääntynyt väkivaltauutisointi myötävaikutti ihmisten väkivallan pelkoon, vaikka väkivalta itsessään oli vähentynyt (Kivivuori, Kemppi & Smolej 2002, 86.) Näin ollen median voidaan todeta muokkaavaan, ainakin jossain määrin, ihmisten mielipiteitä ja jopa vääristävän niitä. Franklin ja Parton (1991b, 29) menevät niin pitkälle, että toteavat median roolin olevan ratkaiseva kansalaisten sosiaalityöstä saamien mielikuvien luomisessa. Tämä siitä syystä, että vain harvalla on omakohtaista kokemusta sosiaalityöstä, joten kuva syntyy muualta tulleista tiedoista. Kuten todettu, julkisuuskuvalla on todellista merkitystä erityisesti silloin, kun kyse on sosiaalityön lainsäädäntöön ja resursseihin vaikuttavista päättäjistä. THL:n erikoistutkija Heino (2013) pitää ihmisten asenteita huostaanotettuja kohtaan jopa vääristyneinä. Heinosta tämä on osaksi median aiheuttamaan, sillä hänestä syrjäytymiskeskustelu ruokkii entisestään syrjäytymistä. Syrjäytyminen taas nähdään yksilön eikä yhteiskunnallisena ongelmana. Heino (2013) mukaan mielikuvat huostaanotosta yhdistyvät automaattisesti syrjäytymiseen, vaikka sijaisperheessä olevat nuoret ovat kotiolojaan paremmassa paikassa, lasten omien vanhempien ollessa kykenemättömiä heitä hoitamaan. Heino (2013) toteaa, että syy tähän on median synnyttämän yksipuolisen

keskustelun, sillä media vetää mutkia suoraksi julkaistessaan tutkimustuloksia. Yksi hyvä esimerkki on Blomberg:n, Kallion ja Kroll:n 2010 julkaisema tutkimus sosiaalityöntekijöiden mielipiteistä köyhyyden syistä Pohjoismaissa, joka Helsingin Sanomissa on työstetty otsikkoon; *Tutkimus: Suomen sosiaalityöntekijät Pohjolan tylyimmät* ja pariin kappaleeseen, joissa ei kerrottu enempää yli 200 -sivuisesta tutkimustekstistä. Millainen mielikuva suomalaisista sosiaalityöntekijöistä jää lehden lukijalle mieleen? Kuutti (2008, 71) toteaa, että jostain asiasta saattaa esiintyä enemmän negatiivisia kuin positiivisia artikkeleita siitä syystä, että median kohteena on löytää yleisön kielteisiä kokemuksia aiheena olevasta asiasta. Mikäli artikkelissa ei julkaista kokemuksestaan kertovien nimiä, niin kertomuksista tuskin on pulaa. Mielestäni tästä voisi toimia esimerkkinä Revon (HS 27.4.2010) artikkeli, jonka mukaan *lapsia otetaan turhaan huostaan*. Repo on haastatellut artikkeliinsa useampaa isää, joista vain yksi esiintyi nimellään. Avioeron kokeneet isät totesivat artikkelissa, että sosiaalityöntekijät ottavat lapsia turhaan huostaan, silloin kun äiti ei pysty heistä huolehtimaan, vaikka lapsen isä olisi kykenevä huolehtimaan lapsestaan.

Puonti (2004, 337) toteaa, että sanomalehtien toimittajat toivovat Lastensuojelun Keskusliiton 1990-luvun puolivälissä tehdyssä lastensuojelun imagoa kartoittavassa selvityksessä, että sosiaalityöntekijät ottaisivat rohkeammin kantaa asioihin. Toimittajat kokevat, että kriisitilanteissa lastensuojelun työntekijät vetäytyvät. Toimittajien omat tiedot alasta ovat vähäisiä, mikä taas ei ole hyvä asia sosiaalityön kannalta, sillä nämä puutteelliset tiedot voivat lisätä väärinymmärrysten mahdollisuutta. Toimittajista tuntui, että sosiaalityöntekijät vetäytyivät salassapitosäädösten taakse. Sosiaalityöntekijät eivät useinkaan avaa sosiaalityössä käytettäviä toimintatapoja julkisuudessa. Esimerkkinä toimintatapojen esiintuomisesta voisi toimia johtavan sosiaalityöntekijä Laurilan sekä sosiaalityöntekijä ja perheterapeutti Maneliuksen (HS 7.9.2010a) kirjoittama vastine. Laurilasta ja Maneliuksesta toimittajat antavat liian yksipuolisen ja kaiken lisäksi virheellisen kuvan lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun toimintatavoista. Sosiaalityöntekijät haluavat tuoda esiin lastensuojelun toimintaa kirjoittamalla;

”Lastensuojelulaki määrää käsittelemään lastensuojeluilmoitukset seitsemän vuorokauden kuluessa ja arvioimaan lastensuojelun tarpeen kolmen kuukauden kuluessa ilmoituksesta. Jokaisella asiakaslapsella tulee olla hänen asioihinsa perehtynyt vastuusosiaalityöntekijä, jota lapsella on oikeus tavata säännöllisesti. Lastensuojeluilmoitukset ja asiakastyön kulku tulee dokumentoida, ja asiakkaalla on oikeus saada itseään koskevat muistiinpanot ja asiakirjat. Lastensuojelussa tärkeimpiä lähtökohtia ovat ihmisten aito kohtaaminen, luottamuksellisen suhteen rakentaminen ja toiminnan avoimuus koko asiakkuuden ajan. Lastensuojelun sosiaalityöntekijän ensisijaisena tehtävänä on lapsen kasvuolosuhteiden turvaaminen... Monimutkaiset ja

vaikeasti ymmärrettävät palveluprosessit, joissa asiakas päätyy väliinputoajaksi, ovat kaukana asiakaslähtöisyydestä.” (HS 7.9.2010a)

Useat tutkijat (ks. esim. Freeman & Valentine 2004) tuovat esiin sen, että sosiaalityöntekijöiden tulisi osallistua oman julkisuuskuvansa tai julkisen imagonsa rakentamiseen. Tärkeää olisi tuoda esiin se keitä, tai paremminkin millaisia sosiaalityöntekijät ovat, miten he toimivat ja ylipäätään miksi he toimivat siten kuin toimivat. Sosiaalityöntekijöiden tulisi tuoda esiin myös koulutuksensa. On hyvä muistaa, että stereotyyppiat eivät kostaudu vain sosiaalityöntekijöille, vaan leimaavat myös heidän asiakkaitaan. Huolen-aiheena on, että mikäli sosiaalityöntekijät eivät saa ääntänsä lainkaan kuuluville, voi taloudellinen taantuma ja yhteiskunnallinen murros johtaa sosiaalityön ensisijaisen tehtävän unohtumiseen. Ensisijainen tehtävä hädänalaisten avuntarvitsijoiden palveluna unohtuu, kun taloudelliset asiat eli säästöt nousevat tärkeämmiksi ja ihmisten hätää hinnoitellaan panos-tuotos vertailuilla. (Piiroinen 2005, 165.)

Sosiaalityöntekijät esittävät puheenvuoron 23 tekstissä 128 aineiston uutisartikkelista tai mielipidekirjoituksesta. Tämä tarkoittaa sitä, että noin 18 prosentissa teksteistä kuuluu sosiaalityöntekijän omaa ääntä. Petrelius (2002, 82) on sitä mieltä, että julkisiin puhujapositioneihin liittyy aina asiantuntija-aseman vahvistamisen mahdollisuus. Tällä hän tarkoittaa sitä, että esiintymällä julkisesta puhujapositionista, henkilö voi tuottaa itsensä kyseisen asian asiantuntijana. Sanomalehden artikkeleita varten sosiaalityöntekijöiltä voidaan kysyä muun muassa mielipiteitä tai pyytää lausuntoja ammatilliselta näkökannalta. Petrelius (2003, 103) toteaa, miten sosiaalityöntekijän astuminen puhujaposition rooliin mediajulkisuudessa on voimakkaasti poliittisesti ja moraalisesti latautunut, joten kielteinen julkisuus voi aiheuttaa jopa joutumista kielteisesti sosiaalityöhön suhtautuvien kansalaisten vihamielisen reaktioiden maalitauluksi. Helsingin Sanomien 2010 vuoden teksteissä sosiaalityöntekijät ottavat jossain määrin kantaa ajankohtaisiin keskustelunaiheisiin ja rakentavat puheenvuorojaan moraalien, etiikan ja toimintakäytäntöjen näkökulmasta. Sosiaalityöntekijät voivat myös kritisoida ammatistaan käsin artikkeleissa yhteiskunnan rakenteita, kuten päättäjien toimia muun muassa säästöhankeita. Päättäjiä voidaan syyttää muun muassa säästötoimien lyhytnäköisyydestä, siitä ettei luoteta sosiaalialan ammattilaisten kokemukseen siitä, mitä, miten ja millaisia palveluja tulisi palvelujentarvitsijoille tarjota. Muutenkin sosiaalityöntekijät osallistuvat julkiseen keskusteluun silloin, kun kyse on palvelujen muodostumisesta, niiden viimesijaisuudesta, siitä ettei ennalta ehkäisevää työtä ehditä tekemään vaan paino esimerkiksi lastensuojelussa on korjaavalla työllä. Ylipäätään sosiaalityöntekijät tuovat, ottaessaan osaa mediapuheeseen, esiin sosiaalityöstä puuttuvia

resursseja sekä olemassa olevien riittämättömyyttä. Sosiaalityöntekijät myös ottavat jossain määrin kantaa heihin kohdistuvaan kritiikkiin. Tähän keskusteluun osallistutaan kuitenkin vain harvoin, vaikka vastineiden antaminen sosiaalityöntekijöihin kohdistuneeseen kritiikkiin olisi myös mahdollisuus avata sosiaalityön toimintamuotoja. Sosiaalityöntekijät eivät kuitenkaan yleensä avaa työtapojaan tai toimintaansa median kautta. Helsingin Sanomissa vuonna 2010 sosiaalityöntekijöiden kirjoittamissa tai antamissa mielipiteissä näkyvät vahvasti arvot. Niissä pohditaan muun muassa sitä, kummalle yhteiskunnassa annetaan suurempi merkitys, ihmiselle vai rahalle. Monissa teksteissä voi sanoa olevan vastakkain sijoitus ihmisiin ja rahallinen menetys. Näissä sosiaalityöntekijän ammattiposiitiosta tehdyissä puheenvuoroissa tulee vahvasti esiin asetelma, joissa työntekijällä on etuoikeus moraaliseen tietoon ja siihen perustuvaan kannanottoon. Sosiaalityöntekijöillä nähdään olevan oikeus esittää ammattinsa pohjalta moraalisia väitteitä niitä erikseen perustelematta sekä antaa neuvoja mahdollisissa pulmallisissa tilanteissa. (Ks. esim. Kurri & Wahlström 2000, 184.)

7.2 Sosiaalityöntekijän julkisuuskuva tutkimuksessani

Tutkimuksessa on todettu aikaisemmin, että tutkija on itsekin kulttuurinsa jäsen ja hänellä on kokemuksia, jotka vaikuttavat siihen miten hän rakentaa omia käsityksiään. On täten vaikeaa tehdä analyttistä tutkimusta ilman omien ennakoasenteiden vaikuttamista. Vastauksena tähän on omien asenteiden reflektointi. Tutkijan täytyy tutkiskella myös itseään voidakseen tunnistaa tutkimukseen mahdollisesti vaikuttavat ennakkokäsitykset. Kyseessä olevassa tutkimuksessa minun on ollut vaikea olla odottamatta sosiaalityöntekijöiden työtä negatiivisesti kuvaavien tekstien dominointia positiivisesti kuvaavista. Tutkijan tehtävänä on kuitenkin yrittää olla objektiivinen. Sitä voi edistää tutkimalla kaikki sosiaalityöntekijöitä kuvaavat tekstit ja valitsemalla ne kaikki tutkimukseen valikoimatta uutisartikkeleista tai mielipidekirjoituksista tiettyä otosta. Toisaalta taas aineistoa analysoidessa minun täytyy tutkijana käyttää niin sanottua kulttuurista pääomaani. Muuten minun ei olisi mahdollista edes tunnistaa analysoimaani kieltä. (Ks. esim. Juhila 1999.)

Sosiaalityöntekijöiden on tärkeää ymmärtää miten heitä kuvataan mediassa, millainen mielikuva heidän asiakkailtaan on sosiaalityöntekijöistä asiakkaan astuessa sisään sosiaalivirastoon. Medialla on valtaa siihen, miten ihmiset muodostavat mielikuvia tilanteista, asioista ja tapahtumista. (Ks. Sirkkunen 1996; Ikävalko 1997.) Tietämällä sen, miten lehtien artikkeleissa ja kirjoituksissa heitä kuvataan, sosiaalityöntekijän on helpompi purkaa mahdollisia vääriä imagoja sekä muokata

kanssakäymistään. Hänen on myös helpompi toimia palveluntarvitsijan mahdollisten väärin mielikuvien oikaisemiseksi. Aihe on kiinnostava siksi, koska monen kynnyks hakea apua sosiaalitoimistosta on suuri. Perhe-elämässä oleviin ongelmiin ei mahdollisesti haeta apua, sillä pelätään, että apua hakeva voi menettää lapsensa, huostaanottojen ollessa enemmän uutisissa kuin muiden tukimuotojen. Jos sosiaalityöntekijät tietäisivät julkisuuskuvansa ja työskentelisivät sen muuttamiseksi avoimempaan suuntaan, ongelmien ennalta ehkäisy mahdollistuisi entistä paremmin. Ehkäpä sosiaalityöntekijöiden tulisi vähitellen luopua hiljaisuuden kulttuuristaan ja nähdä miten median avulla saadaan työntekijöiden ääni kuuluviin sekä palvelunkäyttäjille että päättäjille. Päättäjille jo senkin takia, että heillä on mahdollisuus sosiaalityössä tarvittavien resurssien myöntämiseen. Median avulla on mahdollista saada myös sosiaalityön palveluja käyttävien ääni kuuluville, vaitiolovelvollisuutta kuitenkaan rikkomatta. Uhkana voi olla, että sosiaalityön julkisuutta alkaa hallita yksi näkemys tai käsitys muiden näkemysten hävitessä tai jopa tarkoituksella vaiennettuna. Erityinen uhkakuva nousee siitä, että tuo näkemys on ainoastaan negatiivissävytteinen ja välillä jopa mediasensaatiota hakeva.

Tutkimukseni rakentaa sosiaalityöntekijän julkisuuskuvaa kahdeksan tulkintarepertuaarin kautta. Määrälliset erot eivät ratkaisseet tulkintarepertuaarien mahdollisia voimasuhteita eivätkä niiden tärkeysjärjestystä. Median ollessa tutkimuskohteena määrää tärkeämpi on tapa, jolla sosiaalityöntekijän julkisuuskuva rakentuu tulkintana. Tulkinta painuu mieleen usein silloin, kun se on tarpeeksi mielenkiintoinen herättääkseen lukijoiden kiinnostuksen. Tällä tarkoitan sitä, että dramaattinen kuvailu herättää helpommin yleisön mielenkiinnon. Tällainen kuvaus jää myös helpommin muistiin kuin neutraalimpi dokumentaarinen tulkinta. Vaikka asia olisi usein esillä mediassa, mutta värittömästi esitetty, ei se helposti herätä yleisön kiinnostusta samalla tavoin kuin värikkäämmiin kirjoitettuihin. Tällöin voidaan jo miettiä tekstin uutisarvoa ja viihteellisyyttä, jota voidaan lisätä juuri dramatiikan keinoin. Näin ollen vahvimpia tulkintoja ovat ne jotka saavat suuren yleisön kiinnostumaan, sillä mahdollisesti nämä tekstit myös muistetaan pisimpään. Medialla on valtaa päättää, mitä pidetään uutisena. (Ks. esim. Franklin & Parton 1991a, 2; Lagerspetz 1994, 128.) Mielestäni on hyvä miettiä mitkä sosiaalityöntekijän tulkinnat saivat voimakkaimman reaktion. Tämä siitä syystä, että mahdollisesti juuri nuo kuvaukset jäävät yleisön mieleen. Juuri näistä tulkintoista rakentuu lukijoiden mieleen sosiaalityöntekijän julkisuuskuva.

Dramaattisimmat uutiset ja tunteita herättävimmät kirjoitukset olivat usein sosiaalityöntekijän tekemättömyyden ja vallankäytön repertuaarissa. Sosiaalityöntekijän tekemättömyyden repertuaarissa rakentui kuva sosiaalityöntekijästä, jolta ei saanut apua, vaikka joissain teksteissä

sosiaalityöntekijältä haettu apu ajateltiin viimeiseksi tukimuodoksi. Sosiaalityöntekijän tekemättömyyden repertuaarissa sosiaalityöntekijä näyttäytyy osaamattomana viranomaisena. Avuntarvitsijat kirjoittavat tämän johtuvat sosiaalityöntekijöiden viitseliäisyydestä ja ajankäytön heikosta hallinnasta. Ne sosiaalityöntekijät, jotka osallistuivat oman julkisuuskuvansa rakentamiseen, myöntävät olevansa tietoisia useimmista avuntarvitsijoihin liittyvistä ongelmista ja yhteiskunnallisista vaikutteista, mutteivät ehdi tehdä niin kokonaisvaltaista työtä kuin toivoisivat. Sosiaalityöntekijän tekemättömyyden repertuaari rakentuu erityisesti lastensuojelua koskevissa teksteissä. Toimeentulotukityö sen sijaan yhdistetään usein aikuissosiaalityöhön. Aineiston tekstien mukaan on kuitenkin kyseenalaista kuuluuko toimeentulotukityö sosiaalityöntekijöille tai ylipäättään sosiaalitoimelle. Toimeentulotukityö näyttäytyykin teksteissä kiistanalaisena tehtävänä. Joidenkin kirjoittajien mukaan sitä ei tulisi tehdä sosiaalitoimessa, sillä se vie sosiaalityöntekijöiden aikaa todelliselta sosiaalityöltä. Tämä sosiaalityöntekijän todellinen työ on syrjäytyneiden ja yksinäisten tukeminen. Painoarvoa tällaisilla mielipiteillä on erityisesti silloin, kun niitä esittävät päättäjät, kuten kansanedustajat. Tämä siksi, että heidän käsissään on mahdollisuus muuttaa sosiaalitoimeen kuuluvia tehtäviä muun muassa siirtämällä niitä muualle. Päättäjillä on myös valtaa päättää, miten käytettävissä olevat resurssit jaetaan. Sosiaalityöntekijän vallankäytön repertuaarissa rakentuu kuva valtaa käyttävästä viranomaisesta, jolla on valtaa vaikuttaa avuntarvitsijoiden elämässä. Vallankäytön repertuaarissa sosiaalityöntekijän julkisuuskuvassa näyttäytyy sosiaalityöntekijä, joka käyttää päätäntävaltaansa jopa tuntematta palvelunkäyttäjää ja kuulematta hänen toiveitaan. Sosiaalityöntekijästä rakentuu vallankäytön repertuaarissa julkisuuskuva, jossa viranomaisen käyttää päätäntävaltaansa palvelunkäyttäjän elämässä.

Sosiaalityöntekijän kuormittumisen ja vastuullisuuden repertuaarissa ongelmia ja ristiriitoja aiheuttavat resurssien puuttuminen. Sosiaalityöntekijälle eri suunnilta tulevat vaatimukset kuormittavat työntekijää, joka joutuu olemaan puskurina asiakkaiden, sosiaaliturvaviidakon ja kunnan talouden välillä. Näin ollen sosiaalityöntekijän kuormittumisen ja vastuullisuuden tulkintarepertuaarissa sosiaalityöntekijään repivät eri suuntaa erilaiset toiveet ja tavoitteet. Toisaalla on valtion ja kuntien säästötoimenpiteet, toisaalla taas avuntarvitsijat. Kolmantena vaikuttajana on lainsäädäntö. Nämä eri tahot saavat aikaan ristiriitoja ja sosiaalityöntekijän kuormittumisen. Mielenkiintoista on, että sosiaalityöntekijästä syntyy tunnollisen työntekijän kuva vastakohtana tekemättömän sosiaalityöntekijän julkisuuskuvalle. Sosiaalityöntekijä yrittää tukea olemassa olevilla resursseilla avuntarvitsijoita, joita muut viranomaistahot eivät tue.

Sosiaalityöntekijän liikaa tekemisen ja puuttumisen repertuaari on vastakohtainen sosiaalityöntekijän tekemättömyyden repertuaarille. Sosiaalityöntekijän liikaa tekemisen ja puuttumisen julkisuuskuvassa rakentuu kuva sosiaalityöntekijästä, joka puuttuu ihmisten elämään silloinkin, kun nämä eivät kokisi olevansa tuen tarpeessa. Sosiaalityöntekijän puuttuminen voi olla myös liian rajua niissä tapauksissa, joissa palveluntarvitsija kokee selviävänsä vähemmällä puuttumisella ja tuella. Tällaiset tekstit kohdistuivat usein lastensuojeluun, joka tuntuu mediassa näyttävätyvän lähestulkoon yksinomaan huostaanottoina. Aikuissosiaalityö sen sijaan näyttäytyy toimeentulotukena. Sosiaalityöntekijän julkisuuskuva rakentuu liikaa tekemisen ja puuttumisen repertuaarissa vastikkeettomasti rahaan antavana ja avuntarvitsijan tilaa ylläpitävänä. Sosiaalityöntekijän yhteistyökyvyn repertuaarin tuottamassa julkisuuskuvassa sosiaalityöntekijän yhteistyö ei useinkaan ole onnistunutta, kohdistui yhteistyö sitten palvelunkäyttäjään tai toiseen viranomaiseen. Sosiaalityöntekijän yhteistyökyvyn repertuaarissa sosiaalityöntekijän yhteistyö muiden viranomaisten sekä palvelunkäyttäjän kanssa kangertelee. Kuitenkin julkisen kuvansa mukaan sosiaalityöntekijällä on valtaa päättää palveluntarvitsijan elämään liittyvissä asioissa, vaikka palveluntarvitsijaa kuuntelematta. Sosiaalityöntekijän sukupuolen tulkintarepertuaarissa muodostuu kuva sosiaalityöntekijästä, jonka sukupuoli vaikuttaa päätösten tekemiseen. Sosiaalityöntekijän julkisuuskuvassa sosiaalityöntekijä on lähes aina nainen. Sukupuolen repertuaarissa naissosiaalityöntekijä asettuu naisten, äitien, puolelle miehiä ja isiä vastaan. Sen sijaan sosiaalityöntekijän vaikenemisen repertuaarissa sosiaalityöntekijä piiloutuu vaitiolovelvollisuuden taakse, jolloin palvelunkäyttäjillä tai toisilla viranomaisilla voi olla vaikeuksia saada tarvittavaa tietoa. Sosiaalityöntekijä katoaa salassapidon taakse eikä tuota puhetta itsestään, toimistaan, työn tavoitteista tai tarkoituksista. Vaitiolovelvollisuus voi vaikeuttaa myös yhteistyötä sosiaalityöntekijän ja toisen viranomaisen kanssa. Sosiaalityöntekijästä rakentuu kuva, jossa hän käyttää vaitiolovelvollisuuttaan, salassapitomääräyksiä, enemmänkin tekosyynä sille, miksi työntekijä ei tuota puhetta oli toisena osapuolena sitten palvelunkäyttäjä, toinen viranomainen tai media.

Sosiaalityöntekijän julkisuuskuvassa ei useinkaan mainita hyödyn näkökulmaa, sitä että sosiaalityöntekijältä olisi saatu tukea. Tutkimusta tehdessäni mietin mahdollisia syitä siihen. Herättävätkö kielteiset kokemukset enemmän tunteita, joita puretaan kirjoittamisella. Eikö positiivisilla uutisosilla ole tarpeeksi kohuarvoa? Vai eivätkö sosiaalityöntekijöistä hyötyneet koe tarvetta eritellä, millaisin tukivoimin ovat vaikeasta tilanteesta selvinneet? Oli syy mikä tahansa sosiaalityötä positiivisesti rakentavat tekstit jäivät negatiivisten kuvien alle. Mielenkiintoista on, että Arponen (2012) on tutkinut sosiaalityön julkisuuskuvaa pro gradu-työssään käyttäen myös 2010

vuoden Helsingin Sanomien lehtiartikkeleita. Myös hän toteaa, että suurin osa (2/3) artikkeleista on kielteisiä. Arposen (2012, 109) mukaan sosiaalityön julkisuuskuva on huono ja sosiaalityö itsessään näyttäytyi toimimattomana. Sosiaalityöntekijöiden kuitenkin ymmärrettiin taistelevan ammattinsa reunaehtojen parissa. Tällä tarkoitetaan sitä, että kun sosiaalityötä syytettiin tehottomuudesta, todettiin sen johtuvan muista syistä kuin sosiaalityöntekijästä. Aineistooni kuuluu 128 tekstiä. Useimmilla niiden kirjoittajilla tai niissä toimivilla ei ole selkeää kuvaa sosiaalityön piiriin kuuluvista toimenkuvista vaan sosiaalityö näyttää Helsingin Sanomien uutisartikkeleissa tai mielipidekirjoituksissa hajanaiselta. Sosiaalityöntekijä joutuu myös helposti syylliseksi, kun asiat eivät suju odotetulla tai toivotulla tavalla tai ylipäättään silloin, kun jotain negatiivista tapahtuu. Mielenkiintoista on se, että vaikka sosiaalityöntekijöiden työtehtäviä, toimintatapoja ja jopa pätevyyttä kyseenalaistetaan, heidän vuorovaikutustaidoistaan ei teksteissä ole negatiivista palautetta. Vaikka tämä ei sinänsä ollut tutkimuksen kohteena, koen negatiivisten tekstien puuttuminen positiivisena asiana.

Diskurssianalyysin tehtävänä on herättää uusia keskustelun avauksia eikä pyrkiä keskustelun lopettamiseen antamalla kaiken kattavia todellisuuden vastauksia (ks. esim. Jokinen & Juhila 1999). On siten parempi, jos tutkimus herätti lukijassaan lisää kysymyksiä sen sijaan, että olisi vastannut kaikkeen tyhjentävästi. Minussa tutkijana se herätti monia kysymyksiä kuten sen, mistä ihmisten mielikuvat sosiaalityöstä muodostuvat? Syntyvätkö ne median tuottamina, perhetaustan tai koulutuksen vaikutuksesta vai kokemuksista. Mielestäni olisi mielenkiintoista tutkia vaikkapa ensimmäistä kertaa sosiaalitoimistoon tulevia palveluntarvitsijoita. Millainen ennako-odotus heillä on sosiaalityöstä tai sosiaalityöntekijöistä? Ja mistä he itse uskovat mielikuvan syntyneen? Mielenkiintoista olisi myös tarkastella, miten viihdeteollisuus kuvaa sosiaalityöntekijöitä, vaikkapa millaisen kuvan sosiaalityöntekijästä antaa Salatut elämät draamasarja, jolla on enimmillään ollut 1 360 000 (Fremantlemedia 2013) katsojaa. Näin ollen voidaan todeta, että kyseinen draamasarja osaltaan vaikuttaa suomalaisten mielikuviin sosiaalityöntekijöistä tai ainakin se ylläpitää tiettyjä ennakoasenteita. Lopuksi muistutan, että diskurssianalyysi on enemmän inhimillinen tapa ajatella todellisuutta kuin tutkimusmenetelmä. Diskurssianalyysin tarkoituksena on tuoda esille sanojen merkitys sosiaalisen todellisuuden rakentajana. On tärkeää ymmärtää, että diskurssianalyysissä sanoilla ajatellaan olevan valtaa ja voimaa. Niiden avulla rakennetaan, muokataan ja uusinnetaan kulttuuria. Merkittävää on siten se, millaiset merkitykset vallitsevat ja miten niitä voidaan muuttaa.

Lähteet

Ailasmaa, Reijo (2012) Sosiaali- ja terveystalvelujen henkilöstö 2009. Tilastoraportti 6/2012. THL. http://www.thl.fi/tilastoliite/tilastoraportit/2012/tr06_12.pdf Viitattu 24.3.2013.

Arponen, Senni (2012) Sosiaalityön julkisuuskuvaa tarkastelemassa. Kehysanalyysi sosiaalityötä koskevasta vuoden 2010 sanomalehtikirjoittelusta. Sosiaalityön pro gradu –tutkielma. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, Jyväskylä.

Blomberg, Helena & Kroll, Kristian & Lundström, Tommy & Swärd, Hans (2004) Medier och sähmällsvetenskap. Teoksessa Helena Blomberg, Kristian Kroll, Tommy Lundström & Hans Swärd (toim.) Sociala problem och socialpolitik i massmedier. Studentlitteratur, Lund: Sweden, 11-23.

Blomberg, Helena, Kallio, Johanna & Kroll, Kristian (2010) Sosiaalityöntekijöiden mielipiteet köyhyden syistä Pohjoismaissa. Yhteiskuntapolitiikka 75 (2010):6, 589-602.

Blumer, Herbert (2010) Joukko, massa ja julkiso. Teoksessa Veikko Pietilä ja julkisuuspiiri. Julkisot, yleisöt ja media. Kirjoituksia julkisista vuorovaikutus- ja toimintamuodoista. Tampereen yliopistopaino Juvenes Print, Tampere, 113-132.

Burr, Vivien (1995) An Introduction to Social Constructionism. Routledge, London.

Eskanen, Laura (2007) Lastensuojelun sosiaalityön määrittäminen julkisessa keskustelussa. Diskurssianalyttinen tutkimus lastensuojelun sosiaalityöstä käytävästä keskustelusta Helsingin Sanomissa, Savon Sanomissa ja Länsi-Savossa. Sosiaalityön pro gradu –tutkielma. Kuopion yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Sosiaalityön ja sosiaalipedagogiikan laitos.

Fairclough, Norman (1997) Miten media puhuu. Suom. Virpi Blom & Kaarina Hazard. Vastapaino: Tampere.

Fook, Jan (2007) Social Work. Critical Theory and Practice. The Gromwell Press Ltd: Trowbridge, Wiltshire.

Foucault, Michel (2005) Tiedon arkeologia. Suom. Tapani Kilpeläinen. Vastapaino: Tampere

Franklin, Bob & Parton, Nigel (1991a) Introduction. Teoksessa Bob Franklin & Nigel Parton. Social work, the Media and Public Relations. Routledge, London, 1-3.

Franklin, Bob & Parton, Nigel (1991b) Media Reporting of Social Work: a Framework for Analysis. Teoksessa Bob Franklin & Nigel Parton. Social Work, the Media and Public Relations. Routledge, London, 7-52.

Freeman, Miriam & Valentine, Deborah P. (2004) Through the Eyes of Hollywood: Images of Social Workers in Film. Social Work 4/2004 vol. 49 issue 2, 151-161.

Fremantlemedia (2013) fremantlemedia.fi/tuotannot/salatutelamat. Viitattu 1.9.2013.

Gibelman, Margaret (2004) Television and the Public Image of Social Workers: Portrayal or Betrayal? Social Work 4/2004 vol. 49 issue 2, 331-334.

Heikkilä, Heikki (2001) Ohut ja vankka journalismi. Kansalaisuus suomalaisen uutisjournalismin käytännöissä 1990-luvulla. Mediatutkimuksia 1. Tampereen yliopistopaino Oy, Tampere.

Heino, Tarja (2013) Media on vetänyt mutkia suoraksi. Toimittaja Pasi Lapinkangas. Ilkka 15.8.2013.

Henderson, Lesley & Franklin, Bob (2007) Sad Not Bad: Images of Social Care Professionals in Popular UK Television Drama. *Journal of Social Work* 7(2), 133-153.

Helminen, Marjut (1996) Sosiaalityöntekijät salaavat –toimittajat paljastavat? *Sosiaalityöntekijä* 3, 10-12.

Helsingin Sanomat (17.5.2010) Louhoshanke romahduttaa kotimme arvon. Mielipide.

Helsingin Sanomat (3.7.2010) Lääkäriaikaa mahdotonta varata. Mielipide.

Helsingin Sanomat (4.5.2012) Tytön murhasta epäilty ei syönyt lääkkeitään. Kotimaa.

Herkman, Juha (2009) Journalismi markkinoilla. Konserni- ja media journalismia. Teoksessa Esa Väliaverronen (toim.) *Journalismi murroksessa*. Hakapaino: Helsinki.

Hurmeranta, Markku & Pietilä A-P. (2008) Hallitse mediapeli. Muuten media hallitsee sinua. WS Bookwell, Juva.

Ikävalko, Elisa (1997) Organisaatiot julkisuuden pelikentillä. Teoksessa Risto Uimonen & Elisa Ikävalko. *Mielikuvien maailma. Miten mediajulkisuutta muokataan ja imagoja rakennetaan. Infoviestintä*. Gummerrus Kirjapaino Oy: Jyväskylä, 169-306.

Ilkka (1.3.2011) Kansallinen Mediatutkimus 2010. Sanomalehti pysyy, juoru kyykkää.

Ilkka (27.4.2012) Varkauden murhaepäilty on yksinäinen eläkkeellä oleva avohoitopotilas.

Ilkka (21.9.2013) Lastensuojelun työntekijöiden lomautukset.

Ilmonen, Kaj (1998) Uudet ja vanhat yhteiskunnalliset liikkeet. Teoksessa Kaj Ilmonen & Martti Siisiäinen (toim.) *Uudet ja vanhat liikkeet*. Tammer-Paino Oy, Tampere, 15-42.

Jokinen, Arja (1999) Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen. *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Vastapaino: Tampere, 37-53.

Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (1991) Pohjimmaisat asuntomarkkinat. Diskurssianalyysi kuntatason viranomaiskäytännöistä. Sosiaaliturvan keskusliitto. Nettopaino: Joutsa.

Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (1996) Merkitykset ja vuorovaikutus. Pöimintoja asunnottomuuspuheiden kulttuurisesta virrasta. Tampereen yliopisto. Vammalan kirjapaino, Vammala.

Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (1999) Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen. *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Vastapaino: Tampere, 54-97.

Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (2000) Valtasuhteiden analysoiminen. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen. Diskurssianalyysin aakkoset. Vastapaino: Tampere, 75-108.

Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (2000) Diskursiivinen maailma. Teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen. Diskurssianalyysin aakkoset. Vastapaino: Tampere, 17-47.

Juhila, Kirsi (2006) Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Vastapaino: Tampere.

Jämsén, Arja (1997) Sosiaalityö tarvitsee julkisuutta. Sosiaaliturva 1, 23-24.

Järvinen, Minna-Kaisa (1992) Muukalaisia ja meikäläisiä. Pakolaisuutisissa käytetyt tulkintarepertuaarit ja niiden funktiot. Tampereen yliopisto. Sosiaalipolitiikan laitos. Tutkimuksia Sarja B Nro 12., Tampere.

Karvonen, Erkki (2008) Riippumaton toimittaja! Mediasuhteet ja journalistien professionaalinen ideologia. Teoksessa Pekka Aula (toim.) Kivi vai katedraali. Organisaatioviestintä teoriasta käytäntöön. WS Bookwell, Porvoo.

Kivivuori, Janne, Kemppe, Sari ja Smolej, Mirka (2002) Etusivujen väkivalta. Väkiältä iltapäivälehtien etusivuilla, todellisuudessa ja ihmisten peloissa 1980-2000. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 196. Helsinki.

Kunelius, Risto (2003) Viestinnän vallassa. Johdatus joukkoviestinnän kysymyksiin. WSOY: Porvoo.

Kunelius, Risto, Noppari, Elina & Reunanen, Esa (2010) Median vallan verkoissa. Journalismin tutkimusyksikkö. Julkaisuja sarja A112/2009. Tampereen yliopistopaino Juvenes Print, Tampere.

Kurri, Katja & Wahlström, Jarl (2000) Moraalin vuorovaikutuksellinen rakentaminen perheväkivaltakeskustelussa. Teoksessa Arja Jokinen & Eero Suoninen (toim.) Auttamistyö keskusteluna. Tutkimuksia sosiaali- ja terapiatyön arjesta. Vastapaino, Tampere, 167-188.

Kuutti, Heikki (2008) Mediakierre. Selviytyminen kielteisessä julkisuudessa. Otavan Kirjapaino Oy: Keuruu.

Lagerspetz, Mikko (1994) Social problems in newspapers: concluding remarks. Teoksessa Mikko Lagerspetz (toim.) Social problems in newspapers. Studies around the Baltic Sea. Painatuskeskus Oy, Helsinki.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417

Lepola, Kaisa (2008) ”Jos en olisi sosiaalityöntekijä, mitä olisin?” Narratiivinen tutkimus sosiaalityön vaikutuksista työntekijän identiteettiin. Sosiaalityön pro gradu –tutkielma. Tampereen yliopisto.

Lippmann, Walter (2010) Haamujulkiso. Teoksessa Veikko Pietilä ja julkisuuspiiri. Julkisot, yleisöt ja media. Kirjoituksia julkisista vuorovaikutus- ja toimintamuodoista. Tampereen yliopistopaino Juvenes Print, Tampere, 95-112.

Lundström, Tommy (2004) Mellan vardag och dramatik. Pressens bevakning av socialt arbete med utsatta barn och unga. Teoksessa Helena Blomberg, Kristian Kroll, Tommy Lundström & Hans Swärd (toim.) Sociala problem och socialpolitik i massmedier. Studentlitteratur, Lund: Sweden, 223-253.

Luukka, Minna-Riitta (2000) Näkökulma luo kohteen: diskurssintutkimuksen taustaoletukset. Teoksessa Kari Sajavaara & Arja Piirainen-Marsh (toim.) Kieli, diskurssi & yhteisö. Soveltavan kielentutkimuksen teoriaa ja käytäntöä. Soveltavan kielentutkimuksen keskus. Jyväskylän yliopistopaino: Jyväskylä, 133-160.

Matela, Kari (2003): Lastensuojelu mediassa: Kamppailua kädet sidottuina. Talentia 2003, 2, s.12-15.

McCullagh, Ciaran (2002) Media Power. A Sociological Introduction. Palgrave: China

Metteri, Anna (2013) Ihmisellä tarve tulla kuulluksi. Toimittaja Markku Kulmala. Ikka 28.4.2013. Luento pohjautuva lehtiartikkeli. Luento Seinäjoella 25.4.2013.

Metteri, Anna & Rauhala, Pirkko-Liisa (1993) Sosiaalialan töissä. Tammer-Paino Oy: Tampere.

Moksunen, Sami (1991) Sosiaalitoimen julkisuustyö ja tiedottaminen. Sosiaali- ja terveyshallituksen tutkimuksia 8/1991. Valtion painatuskeskus, Helsinki.

Mutka, Ulla (1998) Sosiaalityön neljäs käänne. Asiantuntijuuden mahdollisuudet vahvan hyvinvointivaltion jälkeen. Jyväskylän yliopistopaino: Jyväskylä.

Naskinen, Satu (2010) Julkinen keskustelu uudesta lastensuojelulaista. Diskurssianalyysi Helsingin Sanomien uutisartikkeleista ja mielipidekirjoituksista vuosilta 2006, 2007 ja 2008. Sosiaalityön pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

Nieminen, Hannu & Pantti, Mervi (2004) Media markkinoilla. Johdatus joukkoviestintään ja sen tutkimukseen. Loki-kirjat: Helsinki.

Noelle-Neumann, Elisabeth (1984) The Spiral of Silence. Public Opinion – Our Social Skin. The University of Chicago Press: Chicago.

Nykänen, Anna-Stina (2012) Sosiaaliporno on saatava takaisin. Viranomaisia olisi helpompi ymmärtää, jos he paljastaisivat rohkeammin, mitä kauheuksia he kodeissa näkevät. Helsingin Sanomat sunnuntai 28.10.2012.

Opas toimeentulotukilain soveltajille (2007) Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2007:11. Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki.

Peltonen, Reetta (2008) Mielikuvia sosiaalityöstä. Lukiolaisten mielikuvia ja perusteluja sosiaalityöstä kehyskertomusten kautta tarkasteltuna. Sosiaalityön pro gradu –tutkielma. Tampereen yliopisto.

Petrelus, Päivi (2002) Sosiaalityöntekijänaiset -marginalisoituja toimijoita työelämässä? Teoksessa Päivi Petrelus. Sukupuoli ja subjektius sosiaalityössä 2005. Tulkintoja naistyöntekijöiden muistoista. Jyväskylän yliopistopaino: Jyväskylä, 71-89.

- Petrelius, Päivi (2003) Sosiaalityöntekijänaiset maskuliinisissa julkisuuksissa - sukupuolinäkökulmia ”hiljaisuuden kulttuuriin”. Teoksessa Päivi Petrelius. Sukupuoli ja subjektius sosiaalityössä 2005. Tulkintoja naistyöntekijöiden muistoista. Jyväskylän yliopistopaino: Jyväskylä, 93-110.
- Petrelius, Päivi (2005) Sukupuoli ja subjektius sosiaalityössä. Tulkintoja naistyöntekijöiden muistoista. Jyväskylän yliopistopaino: Jyväskylä.
- Pietikäinen, Sari (2000) Kriittinen diskurssintutkimus. Teoksessa Kari Sajavaara & Arja Piirainen-Marsh (toim.) Kieli, diskurssi & yhteisö. Soveltavan kielentutkimuksen teoriaa ja käytäntöä. Soveltavan kielentutkimuksen keskus. Jyväskylän yliopistopaino: Jyväskylä, 191-217.
- Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne (2009) Kurssi kohti diskurssia. Vastapaino, Tampere.
- Pietilä, Veikko (2010) Pohdintoja julkisesta keskustelusta joukkoviestimissä. Teoksessa Veikko Pietilä ja julkisuuspiiri. Julkisot, yleisöt ja media. Kirjoituksia julkisista vuorovaikutus- ja toimintamuodoista. Tampereen yliopistopaino Juvenes Print, Tampere, 373-396.
- Piironen, Hannu (2005) Epävarmuus, muutos ja ammatilliset jännitteet. Suomalainen sosiaalityö 1990-luvulla sosiaalityöntekijöiden tulkinnoissa. Jyväskylän yliopistopaino: Jyväskylä.
- Potter, Jonathan (1996) Representing Reality. Discourse, Rhetoric and Social Construction. SAGE Publications: London.
- Potter, Jonathan & Wetherell, Margaret (1989) Discourse and social psychology. Beyond attitudes and behaviour. Sage publications, London.
- Puonti, Annamajja (2004) Lastensuojelu ja julkisuus. Teoksessa Annamajja Puonti, Tuula Saarnio & Anne Hujala (toim.) Lastensuojelu tänään. Gummerrus kirjapaino Oy, Jyväskylä, 335-340.
- Puranen, Tuula (2000) ”Mä vaan kirjotan” Laadullinen tutkimus Aamulehden uutistoimittajien yleisösuhteesta. Teoksessa Risto Kunelis & Seija Ridell (toim.). Kaksi katsetta journalismiin. Tampereen yliopistopaino. Juvenes Print, 1-78.
- Rauhala, Pirkko-Liisa (1993) Havaintoja sosiaalialan työstä. Teoksessa Anna Metteri & Pirkko-Liisa Rauhala. Sosiaalialan töissä. Tammer-Paino Oy: Tampere, 9-27.
- Raunio, Kyösti (2000) Sosiaalityö murroksessa. Tammer-Paino Oy: Tampere.
- Ridell, Seija (2000) Kuuliainen kuluttaja vai kiihkeä kansalainen? Teoksessa: Risto Kunelis & Seija Ridell (toim.) Kaksi katsetta journalismiin. Tampereen yliopistopaino. Juvenes Print, 79-180.
- Rikkinen, Petri (2008) Markkinointiviestinnällä voidaan parantaa julkisuuskuvaa. Sosiaaliturva 3, 24-25.
- Roivainen, Irene (2004) Förort i pressen. Om den finländska förortsdiskussionen. Teoksessa Helena Blomberg, Kristian Kroll, Tommy Lundström & Hans Swärd (toim.) Sociala problem och socialpolitik i massmedier. Studentlitteratur, Lund: Sweden, 195-221.

Saarinen, Arttu, Blomberg, Helena & Kroll, Kristian (2012) Liikaa vaadittu? Sosiaalityöntekijöiden kokemukset työssä kuormittavuudesta ja ristiriitaisuudesta pohjoismaissa. *Yhteiskuntapolitiikka* 77(2012): 4, 403-418.

Saaristo, Kimmo (2000) Avoin asiantuntijuus. Ympäristökysymys ja monimuotoinen ekspertiisi. *Nykykulttuurintutkimuskeskuksen julkaisuja* 66. Jyväskylän yliopisto. Gummerus kirjapaino Oy: Saarijärvi.

Savolainen, Katri (1998) Kieli ja sen käyttäjä äidinkielen oppikirjasarjan tuottamana. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja. Joensuun yliopistopaino: Joensuu.

Sirkkunen, Esa (1996) Yksi uutinen – monta puntaria. Aivovoimistelua sanomalehtiuutisen ympärillä. Teoksessa Heikki Luostarinen, Ullamaija Kivikuru & Merja Ukkola (toim.) *Sopulisilppuri. Mediakritiikin näkökulmia*. Gummerus Kirjapaino Oy: Jyväskylä, 61-82.

Sunnarborg, Suvi (2007) Toimittajien mielikuvissa sosiaaliala on valtava suo. *Sosiaaliturva* 14, 10-11.

Suoninen, Eero (1992) Perheen kuvakulmat. Diskurssianalyysi perheenäidin puheesta. *Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos. Tutkimuksia sarja A nro. 24*. Tampereen yliopisto.

Suoninen, Eero (1997) Miten tutkia moniäänistä ihmistä? Diskurssianalyttisen tutkimusotteen kehittelyä. Tampereen yliopisto. Vammalan kirjapaino, Vammala.

Suoninen, Eero (1999) Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen. *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Vastapaino: Tampere, 17-36.

Suoninen, Eero (2000) Kielen käytön vaihtelevuuden analysoiminen. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen. *Diskurssianalyysin aakkoset*. Vastapaino: Tampere, 48-74.

Tarvainen, Minna (2007) Maine syntyy kunnioittavasta kohtaamisesta. *Sosiaaliturva* 14, 12-13.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Gummerus Kirjapaino Oy: Jyväskylä.

Uimonen, Risto (1997) Katkeria kyyneliä ja makeita voittoja. Imagot, mielikuvat ja julkisuuden hallinta mediayhteiskunnassa. Teoksessa Risto Uimonen & Elisa Ikävalko. *Mielikuvien maailma. Miten mediajulkisuutta muokataan ja imagoja rakennetaan*. Infoviestintä. Gummerrus Kirjapaino Oy: Jyväskylä, 13-166.

Valtonen, Sanna (1998) Hyvä, paha media. Diskurssianalyysi kriittisen mediatutkimuksen menetelmänä. Teoksessa Anu Kantola, Inka Moring & Esa Väliaverronen (toim.) *Media-analyysi. Tekstistä tulkintaan*. Helsingin yliopisto. Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. Tammer-Paino Oy: Tampere, 93-121.

Vuorikoski, Marjo (1999) Sosiaalityön professionalistuminen ja koulutus. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto, Kasvatustieteiden laitos. Vammalan Kirjapaino, Vammala.

Väliverronen, Esa (1998) Mediatekstistä tulkintaan. Teoksessa Anu Kantola, Inka Moring & Esa Väliverronen (toim.) Media-analyysi. Tekstistä tulkintaan. Helsingin yliopisto. Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. Tammer-Paino Oy: Tampere, 13-37.

LIITE 1

Tutkimukseeni otetut artikkelit

KOTIMAA

- HS 10.1.2010 Rikosvastuun ikärajan alentaminen ei saa kannatusta
- HS 24.1.2010a POIMINTA. Pitkä sijoitus olisi maksettu, lyhyttä terapiaa ei
- HS 24.1.2010b Murrosikäisiä lapsia otetaan eniten huostaan
- HS 1.2.2010a TOIMITUS KYSYY Lapselleen apua hakevia perheitä jää vaille tarvitsemaansa tukea
- HS 1.2.2010b TOIMITUS KYSYY Lukijat kertoivat kokemuksistaan HS:n pyynnöstä
- HS 2.2.2010 HS-GALLUP. Lastentarhanopettaja saa sympatiaa
- HS 4.2.2010 Mallilähiö muuttui köyhäksi läpikulkupaikaksi
- HS 7.2.2010a Huostaanotto voi näyttää viranomaisen vallankäytöltä
- HS 7.3.2010a Kunnat eivät hoida lastensuojelua lain vaatimalla ripeydellä
- HS 7.3.2010b Vihreät: Toimeentulotuki kiireesti Kelalle
- HS 7.3.2010c FAKTA Laki painottaa ennaltaehkäisyä
- HS 7.3.2010d Uhkasakko pakotti Kuopion lisäämään sosiaalityöntekijöitä
- HS 10.3.2010 Stubb kertoi Venäjällä viisumivapauden ehdot
- HS 13.3.2010a ELÄMÄÄ LEIPÄJONOSSA Pitkäaikaishätää jopa kolmannessa polvessa
- HS 17.3.2010 Suomalais-venäläinen lapsikiista nousi uusiin ulottuvuuksiin
- HS 20.3.2010 Suomalais-venäläinen poika saa jäädä vanhempiensa luokse
- HS 26.3.2010a Suomalaisarvio: Huostaanottokiista oli osa Venäjän propagandasotaa
- HS 30.3.2010a Turvapaikkaa saa jonottaa yli puoli vuotta
- HS 27.4.2010 Lapsia otetaan turhaan huostaan
- HS 6.5.2010 MAAN PINNALLTA Äiti on aina paras huoltaja, vai onko?
- HS 6.6.2010 Rasismi elää yhä Joensuussa
- HS 15.6.2010a Sosiaalityöntekijät purkivat mieltään paperille
- HS 15.6.2010b NÄIN KIRJOITETTIIN "Vuoden yrittäjä" . . .
- HS 16.6.2010 Sosiaalityöntekijän tarina kosketti lukijoita
- HS 24.6.2010 Poliisin uusi ohje tiukentaa lähestymiskiellon valvontaa
- HS 29.6.2010 Lehdet: Yhä useampi salaa turvallisuussyistä osoitteensa
- HS 30.6.2010 Poliisi: Koulutytön sieppaus Salossa oli sepitettä
- HS 8.7.2010 PORVOON AMPUMISET Harva uusii henkirikoksen
- HS 15.7.2010a Lapsia vieraannutetaan vanhemmastaan
- HS 16.7.2010 LYHYESTI Nainen ajoi rannalle kovassa humalassa, lapsia kyydissä
- HS 25.7.2010 KUN ALKOHOLI VIE Äiti kyyditti lapsiaan uimaan humalassa
- HS 30.7.2010 Vanhempia epäillään osallisuudesta pikkuvauvan kätkytkuolemaan
- HS 3.8.2010 SANOTTUA. HS haastatteli . . .
- HS 22.8.2010 Toimeentulotuesta päätökset myöhässä monissa kunnissa
- HS 30.8.2010a Vääryyden oikaisu on vaikeaa
- HS 30.8.2010b Vyöry lähti väsymyksestä
- HS 31.8.2010a Maahanmuuttovirasto selvittää somalialaisten ihmiskauppaepäilyt
- HS 11.9.2010 Epäilyt kasvattilasten ihmiskaupasta kuivuivat kokoon
- HS 12.9.2010a Viranomaishuoli koetaan helposti lasta leimaavaksi
- HS 16.10.2010a Ministeriön linjaus vei Zaker Safin byrokratian temppurataan
- HS 30.11.2010 Tuen hakijoita karkotettu
- HS 4.12.2010 UUTISANALYYSI. Laki, josta kukaan ei ota vastuuta
- HS 10.12.2010a Juvan henkirikoksen tekijäksi epäillään 13-vuotiasta poikaa

HS 14.12.2010 Huostaanotto lisää vaaraa syrjäytyä
 HS 29.12.2010 Tutkimus: Suomen sosiaalityöntekijät Pohjolan tylyimmät

MIELIPIDE / NUORTEN POSTI

HS 16.10.2010b NUORTEN POSTI Toivon kiusatuille voimaa hankkia itselleen oikeutta
 HS 13.11.2010a NUORTEN POSTI Huostaanotettuna ikävöin kotiin

MIELIPIDE

HS 5.1.2010 Lapsiriidoille oma tuomioistuim
 HS 27.1.2010 Lupaukset nuorten miesten auttamisesta ovat unohtuneet
 HS 6.2.2010 Ennaltaehkäisevä lastensuojelu säästäisi lapsia huostaanotoilta
 HS 9.2.2010 Ikääntyneiden sosiaaliset tarpeet otetaan Helsingissä vakavasti
 HS 17.2.2010 Yksinäisen turvaverkot pettävät helposti
 HS 22.2.2010 Helsinki ei jätä vanhustenhoitoa sivullisille
 HS 5.3.2010 Romaneita uhattiin lasten huostaanotolla
 HS 13.3.2010b Lastani rangaistaan kohtuuttomasti maksuhäiriöstä
 HS 24.3.2010 Onko liikaa vaadittu, että haluan olla työtön?
 HS 26.3.2010b Kunnan on autettava asumisen järjestelyissä
 HS 6.4.2010 Kuntoutuksesta on tehty bisnestä
 HS 23.4.2010 Vastikkeeton raha tekee ihmisestä laiskan
 HS 5.5.2010 Persoonallisuushäiriöiset vanhemmat olisi tunnistettava lapsiriidoissa paremmin
 HS 7.5.2010a Uskovaisten lapsille on kerrottava oikeudesta koskemattomuuteen
 HS 7.5.2010b Narsistin kiusanteosta on hyvin vaikeaa selvitä yksin
 HS 16.5.2010 Viranomaisen pitää valvoa persoonallisuushäiriöistä huoltajaa
 HS 18.5.2010 Tasa-arvoa päätöksiin huoltajuudesta
 HS 20.5.2010 Olen ottanut naiselta pataan puolustautumatta
 HS 21.5.2010 Kunnat eivät ole panostaneet riittävästi perheasioiden sovitteluun
 HS 17.6.2010 Wahlroosin kanta on oikeutettu
 HS 18.6.2010 Nuorten olisi opittava oikea alkoholikulttuuri
 HS 19.6.2010 Tehokkuusyhteiskunnan vauhdissa nuoret putoavat liian helposti kyydistä
 HS 17.7.2010 Lapsella pitää olla oikeus molempiin vanhempiin
 HS 18.7.2010 Moni vanhempi sulkee silmänsä lapsen huumeidenkäytöltä
 HS 19.7.2010a AVIOERO JA LAPSET Ero ei ole lapselle aina kriisi
 HS 24.7.2010 Mies saa lapset vain, jos äiti sen heille sallii
 HS 7.8.2010 Tunnistin itseni sosiaalipummiksi
 HS 31.8.2010b Lapsen tulee saada ylläpitää suhteita entiseen sijaisperheeseensä
 HS 4.9.2010 Kuntien kuuluu järjestää ehkäisevää lastensuojelua
 HS 7.9.2010a Kuntien säästöt ovat ajaneet lastensuojelun työntekijät ahtaalle
 HS 7.9.2010b Huoltajuus kiistassa äitikin voi olla heikoilla
 HS 10.9.2010 Miksi lapseni ei saa pätevän lääkärin hoitoa?
 HS 16.9.2010a Liiat huostaanotot aiheuttavat kärsimystä
 HS 16.9.2010b ALKOHOLISMI Alkoholiongelmasta pitää puhua muiden läheisten kanssa
 HS 21.9.2010 Sijoituslasten jälkihuolto ei toimi
 HS 23.9.2010 Lapsemme otettiin huostaan, sillä välitämme
 HS 1.10.2010 Poikani huostaanotto toi toivoa
 HS 5.10.2010 Päihdeäideille tulee tarjota ensisijaisesti vapaaehtoisuuteen perustuvia tukitoimia
 HS 21.10.2010 Lapsiperheiden palvelujen kehittäminen ei kiinnosta aidosti poliittisia päättäjiä
 HS 23.10.2010 Eikö huostaanotolle tosiaan keksitä vaihtoehtoja?
 HS 3.11.2010 Vallilan Perhetalon toiminta on uhattuna
 HS 4.11.2010 Espoon lastensuojelu voi auttaa ilman huostaanottoa

- HS 15.11.2010 Lapsia otetaan huostaan usein liian myöhään
 HS 16.11.2010 Ei riitä, että perheet ohjataan neuvolaan
 HS 10.12.2010b Toimeentulotuen perusosan alentamista harkitaan yksilöllisesti
 HS 10.12.2010c Joudummeko elättämään masentuneen aikuisen lapsemme?
 HS 11.12.2010 Kuinka paljon nuorten tukea aiotaan leikata?

KAUPUNKI

- HS 3.1.2010 Hoivajono pitenee Espoossa
 HS 15.1.2010 Lehti: Koulukiusattu tyttö laati tappolistan
 HS 3.2.2010 Onko sinulla jo kesätyö? Mitä mieltä olet siitä, että samoilla apajilla on myös lomautettuja aikuisia?
 HS 14.2.2010 Koululaisia epäillään huumeiden myymisestä Sipoossa
 HS 21.2.2010a Helsinki haluaa tiukentaa nuorten toimeentulotuen saamista
 HS 30.3.2010b Yli sata alaikäistä ryypiskeli Kurkimäessä
 HS 29.4.2010 Helsinkiläiset häirikköpojat sysätään syrjäytymiskierteeseen
 HS 3.6.2010 Espoon sosiaalitoimi sai moitteet aluehallintovirastolta
 HS 10.6.2010 Vantaan poliisin viinasaalis viime viikonlopulta: 72 litraa alkoholia
 HS 12.6.10 Tuhansia nuoria tyhjän päällä. Villen elämä meni vinoon vaivihkaa
 HS 2.7.2010 Lasten teippaaminen ei ollut jatkuva käytäntö
 HS 13.7.2010 Tallinnanaukiota yritetään rauhoittaa vartijoilla
 HS 15.7.2010b Tallinnanaukion siivoaminen örveltäjistä alkoi lupaavasti
 HS 23.7.2010 Kolmevuotias poika oli pudota kerrostalon ikkunalaudalta Kalliossa
 HS 20.8.2010 Itäkeskuksen Tallinnanaukio rauhoittunut huomattavasti
 HS 7.10.2010 Teinitytöt pahoinpitelivät ikätovereitaan Espoossa
 HS 17.10.2010 Lama iski lastensuojeluun
 HS13.11.2010b Kaupungin työntekijät uupuvat Itä-Helsingissä
 HS 23.11.2010 Hovioikeus vapautti sosiaalityöntekijän lapsikaappausjutussa

KOLUMNI

- HS 1.9.2010 Lastensuojelua tarjotaan univaikeuksiinkin
 HS 19.9.2010 Osa takuueläkkeistä valuu kunnille

PÄÄKIRJOITUS

- HS 21.3.2010 Lastensuojelussa pitää osata puhua
 HS 21.4.2010 Kunnat rikkovat lastensuojelulakia
 HS 22.7.2010 Suomen lait pätevät myös lastensuojelussa
 HS 5.11.2010 MERKINTÖJÄ Hoitoväenkin rikostaustat pitää tutkia
 HS 6.12.2010 Työhyvinvointi ei parane sairauslomilla

PÄÄKIRJOITUS – VIERASKYNÄ

- HS 26.3.2010c Adoptio antaisi lapselle pysyvän kodin
 HS 19.7.2010b Kohtuullisuutta kuntien perintäkäytäntöihin

ELÄMÄ & TERVEYS

- HS 3.5.2010 Hylkäsin äidin
 HS 18.10.2010 Vanhemmasta tuli vanhus

HS-SUNNUNTAI

- HS 7.2.2010b USKO SISKOA KYSY SISKOLTA ETIIKASTA, TAPAKULTTUURISTA JA ELÄMÄN PULMATILANTEISTA. Sisko ja . . .

HS 21.2.2010b USKO SISKOA KYSY SISKOLTA ETIIKASTA, TAPAKULTTUURISTA JA ELÄMÄN PULMATILANTEISTA. Sisko ja . . .

HS 23.5.2010 Mediahahmo

HS 12.9.2010b Lasten puolesta